Notes Históriques

DEL

Bisbat de Barcelona

PER

Mossen JOSEPH MAS, Pbre.

VOLUM I

Taula dels altars y capelles de la Seu de Barcelona

AB LLICENCIA

Preu: deu rals

BARCELONA

Establiment Tipográfich de Jaume Vives
Carrer de Muntaner, núm. 22
1906

7

150

A D. Joseph de Peray y March dignissim arxiver diocesà de Barcelona, en penyora d'amistat companyonisme y agrahiment s. s. y c.

L'Autor.

Festa de S. Domes papa 1906.

NOTES HISTÒRIQUES DEL BISBAT DE BARCELONA

Notes Históriques

DEL

Bisbat de Barcelona

PER

Mossen JOSEPH MAS, Pbre.

VOLUM I

Taula dels altars y capelles de la Seu de Barcelona

AB LLICENCIA

BARCELONA

Establiment Tipográfich de Jaume Vives

Carrer de Muntaner, núm. 22

1906

TAULA

Clausire

Capelles foranes

IV

Portal de S. Ivo

Portal major

Claustre — Ala adjunt al temple

Ala del carrer de Sta. Llucia

Ala del carrer del Bisbe

Portal de Sta. Eularia

Ala del carrer de la Pietat

Portal de La Pietat

Capelles foranes

APENDIX

Dedicatoria

A honra y gloria de la **Santa Creu** y de **Santa Eularia** verge y martir, titolar la primera de l'Esglesia Catedral Basilica de Barcelona, y l'altre Patrona insigne de dita ciutat, dedica eix petit trevall

L'Autor,

Censura del M. I. Sr. Dr. D. Gayetá de Barraquer Dignitat de Xantre de la S. E. C. Basílica

Ilmo. Sr.

En cumplimiento del decreto que precede he leído el escrito de que se trata y en todo lo he hallado conforme al dogma y moral cristianos; y no sólo ortodoxo, sino piadoso y muy erudito.

V. S. I. empero, dispondrá sobre él como siempre, lo más conveniente.

Barcelona 15 de Noviembre de 1906

Cayetano Barraquer, Pbro.

Llicencia

Vicariato General
de la
Diócesis de Barcelona

Por lo que á Nós toca, concedemos Nuestro permiso para publicarse el libro titulado **Notes Históriques del Bisbat de Barcelona,** volum I.-*Taula dels Altars y Capelles de la Seu de Barcelona,* original del Rdo. D. José Mas y Domenech, Pbro., Beneficiado y Oficial del Archivo de esta Santa Iglesia Catedral Basílica, mediante que de Nuestra orden ha sido examinada y no contiene, según la censura, cosa alguna contraria al dogma católico y á la sana moral.

Imprímase esta licencia al principio ó final del libro y entréguense dos ejemplares de éste, rubricados por el Censor, en la Curia de Nuestro Vicariato.

Barcelona 17 de Noviembre de 1906

El Vicario General

✝ Ricardo, Obispo de Eudoxia

Por mandato de Su Señoría Ilma.

Lic. José M.ª de Ros, Pbro.
Srio. Canc.

Fe de errades

Plana	6	línia	20	diu 884,	*deu dir* *844*
»	7	»	2	» 3,	» *4*
»	9	»	15	» 4,	» *5*
»	9	»	2	» 5,	» *6*
»	32	»	15	» 4,	» *3*
»	72	»	37	» Campusany	» *Campmany*

NOTES HISTORIQUES DEL BISBAT DE BARCELONA

VOLUM I

Taula dels altars y capelles de la Seu de Barcelona

Portats del afecte al nostre bisbat, molt gran ha set nostre desitj de que sa historia relligiosa fos mes coneguda, y com lo desitj sens la obra poca cosa fora, hem publicat ja algun trevall á dit fi.

Considerant la conveniencia y utilitat de que'ls nostres travalls, valguin lo que valguin, tinguin certa unitat, hem determinat, ab lo favor de Deu, y fent un gros sacrifici, publicarlos en forma de volums, ab lo títol de *«Notes históriques del bisbat de Barcelona»*.

Aqueix es lo primer que doném á l'estampa, quina tasca vulga benehirla lo bon Deu y per gloria d'Ell sia.

I

Eix trevall no es mes que un estat demostratiu dels altars y capelles de la Seu de Barcelona, en lo que's dona compte del temps de sa fundació y si per falla de noticies, no pot axó sapiguerse, se fa esment almenys, del temps de que se'n te coneixement.

Sentím no poguer completar mes dita tasca, que per cert, no l'hem pas feta de pla, anyadinthi la relació historich-artístich-arqueológica d'uns y altres, per mancarnos molts detalls, pro ab tot quan se'ns presenti l'ocasió l'aprofitarém.

Gracies á Deu, alguns y bons materials hem pogut heurer per portar á cap nostre intent, extrets del arxiu de la Catedral y de l'arxiu Diocessá, essent de prou estima les notes copiades del *Speculum titulorum ecclesiae cathedralis Barcinonae,* dels dos Volums *Dotaliarum beneficiorum,* dels Llibres de Resolucions Capitolars y dels Llibres *Visitatio Sedis,* y com á més antigües y de més puja, les apuntacions tretes dels importantíssims *Libri antiquitatum Eccles. Cathed.*

Les escriptures de fundació dels beneficis, molta llum donan, pro no fora suficient si nó'n donguessin tanta ó més les claus artisades de les voltes de les capelles. Aquélles dihuen quins son los fundadors, los títols y'l temps de la fundació y alguns camins, a qui son degudes les capelles y altars, coses que no sempre hem pogut assolir d'una manera complerta. En cambi les claus generalment donan *la clau* de la fundació, ó sia, explican en certa manera, á quin Sant ha sigut dedicada la capella, y per tant l'altar de la mateixa, donchs portan gravada l'imatge del Sant al qui capella y altar s'han dedicat.

Val la pena de citar que lo *Speculum,* los *Llibres de Visita* y també altres documents relatan moltes de les variacions esdevingudes en lo que's objecte d'eix trevall, de manera que uns y altres documents, per eix fí, tots van á la una, y més diríam si n'haguessim pogut llegir d'altres; més are com are contentemnos ab lo que tením y altre jorn Deu donará.

Per lo fahent á la Seu actual y son claustre, algunes apuntacions nos servirian de foscor mes que de guía, sinó posessim ben bé la mira en citarles, puix sobre tot, del sigle XVII fins avuy, han sofert alguns altars y capelles tals variacions de titolar, que's cosa de planyer. Alguns retaules han set trets de son primer seti y altres s'han destruit, donantse'l cas de que no sempre han tingut substitució. S'es esdevingut també que al obrarne d'altres, s'ha procedit cambiant lo títol del anterior y de sa capella, y lo primitiu titolar ha ocupat al nou altar un lloch secundari.

Molts camins s'es donat preferencia piadosa á l'imatge que al altar ocupa lloch de segón ordre, y llavors l'altar y capella s'han nomenat ab lo nom de dit Sant, contribuhint á vegades á això la fundació de benifets sots invocació del susdit Sant.

No pot calcularse lo greu perjudici que aqueix procedir causa, puix obertament s'oposa á la claretat histórica dels fets. No volém empero, als que axís han procedit, acusarlos d'ignorancia ni de malicia, puix creyém que al ferho, han obrat més de bona fé que per altre fí.

Aqueix trevall lo dividím en quatre parts.

1.ª Resúm histórich de la primera catedral, y estat de sos altars.
2.ª Resúm histórich de la segona catedral, y estat de sos altars y capelles foranes.
3.ª Resúm histórich de la tercera catedral, y de ses capelles y altars.
4.ª Apéndix de documents.

II

Primera Catedral

Per demés antiguíssima es la tradició de que S. Jaume predicá aquí, per volta primera, la fé de Christ, encare que no'n restan senyals que ho certifiquin. Sembla que s'ha volgut perpetuar aytal tradició ab l'imatge del Apóstol col-locada á la capella de Sta. Llucia, que fabricá en 1721 l'esculptor Francisco Trulls (1). Dita imatge en 1891 fou treta de dit lloch per rahó de no provarse que á S. Jaume se degués la predicació de la doctrina del Salvador dalt del Mont Taber (2), pro ab tot no fa molt temps que, una volta restaurada, se la torná al primitiu lloch (3).

Segons la més antiga y seguida opinió, tres voltes ha set obrada la Seu de Barcelona y quisqun camí al Mont Taber, al lloch més alt de la ciutat, y dins del primer murallat d'aquésta.

Lo seti de la primera catedral era lo terrer qu'avuy es plassa y escales de la Seu, á quin lloch s'hi aixecá en temps dels romans la primitiva muralla, y adjunt á la muralla se sap que hi havía la catedral.

Del dit temple n'es, á ben segur, la llosa sepulcral qu'apres ha servit de material de construcció y está col-locada al costat dret del portal de la Seu que dona al claustre, derrera de la segona columna. Pertenesqué al vas ó sepultura del difunt Reeret....., y si be la data

---

(1) Arxiu Catedral, Llibre 24 d'Administració de Sta Llúcia, f 36.
(2) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 214.
(3 Noticia facilitada en 1904 per lo Sr. Canonge Almera, protector de l'esmentada capella

que allí's llegeix es del any DCCCC, sens dubte algun, deu allargarse al segle x. La rahó que'ns assisteix per discorrer aixís es, que no sols la linia de la data está descentrada y se surt del terme de les demés si que també prova que lo context de l'inscripció no es íntegre l'haverhi un fragment de lletra al final de cada ratlla. (Apéndix N. 1).

Es creencia molt seguida que'l prelat barceloní S. Sever, fou martirisat en 289, y si en tal época ja hi havía bisbe á Barcelona, es tan com natural que no faltaría l'esglesia catedral, ó esglesia que serviría de catedral.

Segóns Aymerich, en sa eruditíssima obra titolada *Nomina et acta Episcoporum Barcinonensium*, en l'any 559 se celebrá un concili á la Seu de Barcelona, que tenía'l títol de la Santa Creu, presidint tal concili, Asiátich arquebisbe de Tarragona, en temps de Ugno bisbe de Barcelona.

Seguint los fets referents á la catedral primera, per ordre cronologich, consta que durant lo s. VIII los homens de Barcelona ab ses coses y les esglesies de la mateixa ciutat foren posades baix la reyal salva-guarda de Karle Magne (768-781) y de Lluís lo Piadós (781-840) conforme ho manifesta Carles lo Calvo ab lo Privilegi firmat als 13 de Juny de 884 trovantse al monastir de S. Sadurni prop de Tolosa. Eix princep, seguint l'exemple de sos avi y pare, feu mercé de consemblant Privilegi. D'aquí's treu per conseqüencia que una de les esglesies deuria esser la catedral. (Apéndix N. 2).

Campillo en son meritíssim llibre *Disquisitiones Methodi*, títol 8, refereix que'n 801, Lluís lo Piadós, una volta conquerida la ciutat de Barcelona, y purificada l'esglesia catedral, aná á dit temple á donar gracies moltes á Nostre Senyor per tan senyalada mercé.

Quelcóm mal parades estarían les coses quan lo bisbe de Barcelona Frodoi, aná á Troyes, y pregá al rey Lluís lo Tartamut, que amparés sa esglesia y lo que li pertanyía, á lo que accedí'l monarca ab molta benevolensa, expedint un privilegi á 9 de Septembre del any 878, imitant aixís l'exemple de Carles lo Calvo, son pare. (Apéndix N. 3).

Dit privilegi va concedirlo á petició del prelat barceloní, per amor de Deu y reverencia de la Sta. Creu, á honra de la qual es dedicada la catedral, y també en reverencia de Sta. Eularia, lo cos de la qualdescansa en dita esglesia. A mes, facultá la restauració de la Canonja, que restava quasi destruída, fent á la memorada esglesia un donatiu digne de sa realesa, consistent en terres, esglesies y drets, que fou per cert un be de Deu per la Seu de Barcelona.

Lo citat Carles lo Calvo trameté una carta de molta joya als barcelonins, llohant la fidelitat que li tenían y esperant ocasió pera re-

munerársela, y envià ensemps per son fidel Judá Cot deu lliures de argent al bisbe Frodoi per restaurar sa esglesia. (Apéndix N. 3).

Si be eix document, qu'es lo més antich que's guarda á l'arxiu de la Seu de Barcelona, no porta data, tenint en compte que (á no anar equivocats) Carles lo Calvo fou rey de Fransa desde 840 á 877 y Frodoi governá la Seu de Barcelona desde 874 á 892 se deduheix que'l tal document fou escrit en l'espay de temps de l'any 874 á 877.

La primitiva catedral, si bé al seu comens tingué'l títol de la Santa Creu, en l'any 877 se li agregá lo de Sta. Eularia, en quin temps se trasladaren á la Seu les relliquies de dita Santa, que per especial providencia de Nostre Senyor, descobrí lo bisbe Frodoi á la capella de Sta. María de les Arenes, en quin sol s'alsa la parroquial esglesia de Sta Maria del Mar (4).

Altars y capelles de la primera Catedral

NOTA: *La data que acompanya á cada altar y capella, de la primera y segona catedral, es l'época que comensem á heurer certesa de llur existencia. Per aquesta rahó fem lo relat dels altars segóns lo temps que sabém qu'existiren.*

1. Altar de la Sta Creu.
2. Altar de Sta. Eularia.—878.
3. Altar de Sta. Coloma.—994.
4. Altar de S. Tomás.—1057.

1.—Altar de la Santa Creu

Per lo referit Concili y pel Privilegi de Lluís lo Tartamut se ve en coneixement que'l títol de la Seu de Barcelona era, com es are, lo de la Sta. Creu y per tan lo del altar major.

2.—Altar de Santa Eularia

Quan les sagrades relliquies de Sta. Eularia foren col·locades en 877 dins la catedral, tot seguit tingué capella y altar com ho prova la

(4) Arxiu Catedral, Reso de Sta. Eularia

donació d'una propietat situada al territori de Barcelona al Mont Judaich, terme de Vilanova, feta per Cast als 18 de Juny de 878 á la casa de Sta. Eularia, que descansa dins de la casa de la Sta. Creu (5). Això equival á dir que'l donatiu va ferlo á Sta. Eularia, que descansa á sa casa, quina casa es dins de la de la Sta. Creu. Aquí convé tenir present que la paraula *casa* equival á esglesia ó capella, donchs se llegeix á molts llindars de temples l'inscripció llatina: *Domus Dei et porta Coeli*—que traduhida á nostra llengua diu—*Casa de Deu y porta del Cel.*

En l' any 966, á 21 de Desembre, los almoyners de Mir, feren entrega de varies esglesies á la casa de la Sta. Creu de la Seu de Barcelona, ahont es sepultat lo cos de la benaventurada Eularia (6).

3.—Altar de Santa Coloma

Pel testament de Vivas, bisbe de Barcelona, se sab que Sta. Coloma, verge de Christ, tenía altar dins de la casa de la Seu de Barcelona, dochs damunt del mateix fou jurada la veritat del testament del susdit prelat per los seus almoyners á 1 de Febrer de l'any 994 (7).

4.—Altar de Sant Tomás

A 16 de Juliol de 1057 fou jurat lo testament sagramental d'Ermeniarda filla d'Eci damunt del altar de S. Tomás Apóstol, dins les muralles de Barcelona (8)

Aquí no consta á quina esglesia era dit altar, y precisament consta que dins del clos de les muralles hi havía les esglesies de S. Jaume, S. Miquel y S. Just Es cert que en la de S. Jaume hi havía altar dedicat á S. Tomás, empero al citar l'esglesia de S. Jaume, quan se parla del altar de S Tomás en dita esglesia, ja's fa avinent si be no sabém que á les esglesies de S. Miquel y S. Just hi hagués altar dedicat á S. Tomás, presumím que'l memorat altar era de la catedral. També se cita eix altar quan en 1075 fou jurat al seu damunt lo testament del canonge Ramón Berenguer.

---

(5) Arxiu Catedral Liber I. Antiquitatum N. 413.
(6) Arxiu Catedral Liber IV. Antiquitatum N. 56.
(7) Arxiu Catedral Liber IV. Antiquitatum, N. 150.
(8) Arxiu Catedral Liber I. Antiquitatum, N. 437.

III

Segona Catedral

La segona catedral s'edificá al terrer que ocupa avuy part de dins de l'actual Seu, tenint la portalada sota'l cimbori. D'aqueix temple se conserva, si ve que modificat, dit portal que serveix d'entrada á la basilica per la part del claustre.

Dit temple tingué son comens en 1046 mercés al zel del bisbe Guislabert y generositat pía del comte sobirá Ramón Berenguer lo Vell, casat primer ab Na Isabel y aprés ab N'Almodis (9) quins, á 18 de Novembre de 1058 vegeren ab tota joya portada á terme l'obra per la major gloria de Deu. En tal jorn lo metropolitá Wifret, arquebisbe de Narbona, consagrá la nova *domus Dei* y *ecclesiarum mater* del bisbat de Barcelona (10), assistint al prelat consagrant l'arquebisbe d'Arlés, Riambau y'ls bisbes Guillem, d'Urgell; Guillem, de Ausona; Berenguer, de Gerona; Arnau, d'Elna; Patern, de Tortosa, y Guislabert, de Barcelona. (Apéndix N. 4).

Del claustre no'n tením noves certes ahont era, pro's creu qu'era á la part del actual carrer del Comtes, ahont hi havía ensemps lo palau bisbal.

Al claustre d'are y al ampit del davant de la capella del Sant Esperit, avuy destinada per utilitat del batlle de la catedral, hi ha una llosa funerária de l'any 1274 que tancá lo sepulcre del degá Pere d'Olivella. Aquesta llosa y la portalada ja dita, son de les poquíssimes relliquies arqueológiques que restan del segón temple catedral. (Apéndix N. 5)

Altars y capelles de la segona Catedral

1. Altar de la Sta. Creu.
2. Altar de S. Joan.—1064.
3. Altar de S. Nicolau.–1089.

---

(9) Bofarull. Condes de Barcelona vindicados, vol. 2, fol. 1 á 80.
(10) Arxiu Catedral, Liber I Antiquitatum, N. 29.

4. Altar de S. Pere.—1093.
5. Altar de Sta. María y Sta. Eularia.—1118.
6. Altar del Sant Sepulcre.—1156.
7. Altar de Sta. Coloma.—1130.
8. Altar de S. Silvestre.—1133.
9. Altar de S. Esteve.—1168.
10. Altar de S. Andreu.—1173.
11. Altar de Sta. María Magdalena.—1177.
12. Altar de S. Tomás de Cantorbery.—1186.
13. Altar de S. Tomás Apóstol.—1192.
14. Altar de la Santíssima Trinitat.—1196.
15. Altar de S. Dionís.—1197.
16. Altar de Sta. Margarida.—1208.
17. Altar de S. Llorens.—1209.
18. Altar de S. Miquel.—1218.
19. Altar de S. Vicens.—1221.
20. Altar de Sta. Agnés.—1254.
21. Altar de S. Bartomeu.—1254.
22. Altar de S. Bernabé.—1273.
23. Altar de Sta. Tecla.—1275.
24. Altar de Tots Sants.—1288.
25. Altar de S. Palladi.—1295.
26. Altar de S. Paciá.—1298.
27. Altar de Sta. Marta.—1298.
28. Altar de S. Pau Apóstol y Sta. Paula.
29. Altar de S. Jaume Apóstol.
30. Altar de Sta. Anna.
31. Altar de S. Mateu.
32. Altar de S. Simón y S. Judas.

Claustre

1. Altar de S. March.—1203.
2. Altar del S. Esperit.—1229.
3. Altar de S. Martí.—1251.
4. Altar del Corpus Christi.—1293.

Capelles foranes

1. Capella de Sta. María de la Canonja.—1057.
2. Capella del S. Sepulcre.

Altar del S. Sepulcre.—1067.

3. Capella bisbal de Sta. María, Sta. Quiteria y demés Santes Verges.—1268. (*Are capella de Sta. Llucia*).

Altar Major.—1271.

Altar de Sta. Agata.—1271.

Altar de Sta. Llucia.—1271.

4. Capella de Sta. Catarina.

Altar de Sta. Catarina.—1299.

Altar de S. Blay.—1299.

Altar de S. Francesch.—1299.

5. Capella de S. Miquel.

Altar de S. Miquel—ans de 1300.

Altar de Sta. Cecilia.—ans de 1300.

Altars y capelles de la segona Catedral

1.—Altar de la Santa Creu

Encare que aquí no oferím cap nova especial del altar de la Santa Creu, com aqueix títol es lo primitiu de la catedral, basta y sobra pera tenir entés que igual títol era lo de son altar major.

Creyém qu'en la segona catedral era un mateix lo altar de Santa Eularia y de Sta. María, puix lo sagrat cos de la martir y patrona de Barcelona reposá davant de l'altar dedicat á la Mare de Deu, conforme se veurá més avall.

2.—Altar de Sant Joan

Pel testament de Guifret Sinfre, de l'any 1064, se sap que existía en la Seu un altar dedicat á S. Joan (11).

Per aquesta nota no se sab á quin S. Joan era dedicat dit altar, empero mes tart vením en coneixement que era dedicat al Apósto donchs en 1070 sobre l'altar de Joan Apóstol que's dins de l'esglesia de Sta. Creu y Sta. Eularia de la Seu de Barcelona fou jurat lo testament de Company Tudiscle (12).

3.—Altar de Sant Nicolau

En 1089 tenía eregit un altar lo caritatiu prelat de Tolentí S. Ni-

(11) Arxiu Catedral, Liber II. Antiquitatum, N 13 y 386.

(12) Arxiu Catedral, Liber II. Antiquitatum, N. 386.

colau, y d'això n'es prova la donació del Mas de Gramenet y ses pertenencies feta á la Canonja de Barcelona de la Sta. Creu y Sta. Eularia y al bisbe Bernat pel ardiaca de l'esglesia de Barcelona Bernat Guillem, ab exprés manament que la Canonja dongui llum que cremi davant de l'altar de S. Nicolau, constituit en dita Seu (13).

4.—Altar de Sant Pere

La nota mes antiga que tením del altar dedicat á S. Pere Apóstol á la catedral es del any 1093, copiada del testament de Berenguer Donús, que fou jurat sobre dit altar (14).

5 —Altar de Santa María y Santa Eularia

Com deyem, les sagrades despulles de l'insigne verge y mártir Sta. Eularia ja no estigueren col-locades junt al altar de la Sta Creu, en la Seu del sigle XI, sino que consta eran servades y coltes davant de l'altar de Sta. María, ignorant quan se feu tal variació.

Se sab que Berenguer Sanla, de Terrasa, ans de marxar peregrinant cap á Gerusalem, aná á la catedral y davant del altar de Santa María y del cos de Sta. Eularia, doná son fill Berenguer, nomenat Gazul, per canonge junt ab sa heretat. Aquesta donació no s'efectuá d'una manera absoluta fins l'any 1118, en quin temps Ermesinda, viuda de dit Berenguer Sanla, junt ab son fill, feu donació á Deu de un alou que tenía al riu Mulnel y ses pertenencies. Va ferla ab condició de que mentres visquessin, lo possehirían ella y son fill, y que després del seu obit la corporació canonical possehiría dit alou (15)

Altra prova de que'l cos de Sta. Eulalia era junt al altar de Santa María n'es l'ápoca de 500 sous firmada per Pere d'Esplugues, prébere del altar de S. Dionis en 1207, als marmessors de Berenguer de Font Taiada. Lo testador va llegar al altar de S. Dionís, dita quantitat perque ab ella se comprés un honor ab lo fi de que sempre, nit y día, cremi una llantía davant de l'altar de Sta. María y del cos de Sta. Eularia que son á l'esglesia de Barcelona. Aquesta llantia ja la feya il-luminar dit testador (16).

---

(13) Arxiu Catedral, Liber III. Antiquitatum, N. 239.
(14) Arxiu Catedral, Liber III. Antiquitatum, N. 18.
(15) Arxiu Catedral, Liber III. Antiquitatum, N. 266.
(16) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 157.

6.—Altar del Sant Sepulcre

En 1126, Ardenci doná al altar del S. Sepulcre, qu'es á l'esglesia de la Seu de Barcelona, un alou situat sobre y sota l'aqueducte de Barcelona, al lloch nomenat Pereió (17)

7.—Altar de Santa Coloma

A la segona catedrál continuá teninthi altar aquesta verge de Christ donantne fe lo testament de Landrich, Pbre. Los almoyners d'eix juraren sobre d'aquella sagrada ara dins de l'esglesia de la Sta. Creu y Sta. Eularia als 20 de Febrer de 1130 la veritat del susdit testament (18)

8.—Altar de Sant Silvestre bisbe y confesor

Lo testament de Bernat Odger nos proporciona la noticia de dit altar sobre del que fou jurat aquell derrer voler en 1133 á 5 de Febrer, quin altar era dins l'esglesia de la Sta. Creu y Sta. Eularia verge, de Barcelona (19).

9.—Altar de Sant Esteve

En 1168 Berenguer de Subirats, canonge de la Seu de Barcelona, doná á Deu y á la Canonja de dita Seu ses cases que's nomenan Paradis dins les muralles de la ciutat de Barcelona, davant del Miracle (a). Dites cases confrontan á Ll. y M. ab los Calls, á P. ab lo Call y cases de Bernat Ministre y á T. ab cases de la Canonja. Ho entregá en ma del bisbe Guillem y dels canonges, perque la Canonja instituheixi dos domers per la catedral y la serveixin. A mes disposá que dits domers habitin la part de Ponent de dites cases y que la part de Llevant l'habitin los dos préberes dels altars de S. Esteve y Sant Silvestre (20).

(a) Torre ó mirador.

10.—Altar de Sant Andreu

A la generositat pía de Bernat de Puig Alt, canonge de Barcelona, es deguda l'edificació del altar de S. Andreu y fundació d'un

---

(17) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 497.
(18) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 118.
(19) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 453.
(20) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 147.

presbiterat ab dit títol. Disposá en 1173 que's contruhis á l'obra nova nomenada la *galilea*, (b) fentse tot ab consentiment del bisbe Bernat y dels canonges (21).

(b) Porxada.

11.—Altar de Santa María Magdalena

Dos germans, canonges de Barcelona, Bernat Rubi ó Roig y Pere de Ripollet, fundaren l'altar y benefici de Sta. María Magdalena á l'esglesia de Sta. Creu y la Sta. Eularia, á la part de Llevant del temple en l'any 1177 (22).

12.—Altar de Sant Tomás de Cantorbery

Lo canonge sagristá de Barcelona Pere de Ripollet fundá en 1186 damunt de la porta (so es á la tribuna alta) de l'esglesia de Sta. Creu y Sta. Eularia l'altar y benefici de S. Tomás de Cantorbery, martirisat en 1171 (23).

13.—Altar de Sant Tomás Apóstol

Guillem de Palomar en 1192, defini al altar de S. Tomás de la catedral, la vinya de Berenguer de Palomar, la que son pare plantá al alou del citat altar, situada al comtat de Barcelona, á la parroquia de Sta. Coloma de Gramanet (24).

14.—Altar de la Santíssima Trinitat

A 26 de Febrer de 1196, Ramón de Sallent, fill de l'esglesia de Barcelona, (ó sia educat en l'esglesia de Barcelona) y canonge de la mateixa, fundá un altar sots invocació de la Sma. Trinitat (25).

15.—Altar de Sant Dionís

Per la construcció d'un altar y benefici á honra del prelat Sant Dionís, dins la Seu de Barcelona, va fer algunes donacions y'l llegat de 50 morabetins, á 12 de Setembre y á 14 d'Octubre de 1197, en Bernat Dionís (26).

---

(21) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 116, N 217, (2) y N.246.
(22) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 945.
(23) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 999.
(24) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 1021.
(25) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 1024.
(26) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 99 y 931.

16.—Altar de Santa Margarida

L'altar dedicat á Sta. Margarida, verge y martir, lo fundaren los germans Pons de Cánoves y Grau de S. Andreu, sota l'altar (ó á la part inferior) de S. Nicolau en 1028. Ells mateixos també varen fundar lo benifet de Sta. Margarida, qu'es lo primer en ordre dels que després se fundaren ab igual advocació (27).

17.—Altar de Sant Llorens

Lo benefici primer de S. Llorens, de la catedral, fou fundat en 1209 per mossen Bernat de Coll, prébere y domer de l'esglesia de Barcelona, com aixís se consigna á la taula dels beneficis de dita advocació (28).

Se llegeix al testament ordenat en dit any, que llohá al altar de S. Llorens tot lo honor que ja havía donat y assignat ab l'escriptura de donació y construcció de dit altar (29).

18.—Altar de Sant Miquel

En 1218 lo Papa Honori III, á 30 de Novembre, confirmá al bisbe de Barcelona Berenguer (de Palou) la donació de les rendes que feu al altar de S. Miquel, que va construir á la Seu de Barcelona, ab les quals lo beneficiat del susdit altar debía refeccionar cada día á 12 pobres en lo refector de la Pía Almoyna. Dit prelat, en 1221, als 25 de de Janer, fundá lo benefici primer de S. Miquel en lo memorat altar (30).

19.—Altar de Sant Vicens

Al altar que á honra de S. Vicens va fundar en 1221 en Ramón de Banyeres, hi feu en 1222 la fundació d'un benifet ab la mateixa advocació (31).

20.—Altar de Santa Agnés

Lo primer benefici baix tal advocació, va fundarlo en 1254, Gui-

---

(27) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barchinonensis, f. 519.
(28) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barchinonensis, f 353.
(29) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 747 f. 278.
(30) Arxiu Catedral, Privilegiorum Pontificum Documentum, N. 8.
(31) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 187.

llem de Lacera al altar de Sta. Agnés quin altar va fer edificar á la catedral avans de pertanyer á l'Ordre del S. Sepulcre (32).

21.—Altar de Sant Bartomeu

En 1254 mossen Berenguer Bonet, pbre., va fer la fundació d'un benifet á la catedral, en ma del bisbe Arnau (de Gurb) y del Capítol de la mateixa, á quin fi esmerssá algunes rendes y bens, lo que ho confirmá, al ordenar son testament (33). Lo citat bisbe en 1273 senyalá la dotalía del benefici y l'assigná al altar de S. Bartomeu (34).

22.—Altar de Sant Bernabé

En 1273 lo bisbe Arnau (de Gurb), feu una assignació ab los bens del difunt mossen Berenguer Bonet, pbre., al altar de S. Bernabé, ahon eran los dos beneficis que dit sacerdot fundá en 1254, en ma del referit prelat y del Capítol de la Seu de Barcelona (35).

23.—Altar de Santa Tecla

Al altar que de sos bens maná construir á honor de Sta. Tecla á la Seu de Barcelona, hi fundá en 1275 un benifet, lo primer en ordre dels de dit títol, lo canonge de la mateixa catedral Arnau de Buch (36).

24.—Altar de Tots Sants

Lo canonge xantre Berenguer Despiells, oncle del degá Pere Despiells, á mes d'eregir l'altar de Tots Sants á la Seu de Barcelona, va fundar un benefici, ab dit títol, al susdit altar, com consta al testament ordenat en l'any 1288 (37).

25.—Altar de Sant Palladi

Lo benifet de S. Lluch va fundarlo en 1295 al altar de S. Palladi Na María de Bonastre, al ordenar son testament en poder del notari Jaume de Malvi (38).

---

(32) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 141.

(33) Arxiu Catedral, Speculum. Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barchinonensis, f. 686

(34) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 436.

(35) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 365 y 367.

(36) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barchinonensis, f. 67

(37) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis, f. 615 y Liber I. Dotaliarum, f. 296.

(38) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis, f. 671.

26.—Altar de Sant Paciá

A despeses de mossen Ramón d'Avellá, pbre., fou eregit l'altar y fundat lo benefici al mateix á honra de S. Paciá, qui va elegir esser sepultat á la capella de dit Sant en 1298 (39).

27.—Altar de Santa Marta

Lo benefici primer de Sta. Marta va fundarlo En Bartomeu de Gerona, ciutadá de Barcelona, al altar de dita Santa, que maná construir á la catedral, prop del portal major de dita esglesia, en 1298 (40).

28.—Altar de Sant Pau

Arnau de Banyeras, canonge de Barcelona, en 1216 fundá un benefici sense advocació determinada, al qual mes tart se li doná lo títol de S. Pau, constant que al *Celler* hi havía un altar dedicat á S. Pau Apóstol y á Sta. Paula viuda (41).

29.—Altar de Sant Jaume

Lo benefici que en 1316 En Bernat de Llimona, clergue y metge, ordená que's fundés al altar de S. Salvador de la catedral; los seus marmessors, per obviar certes dificultats, lo fundaren al altar de S. Jaume (42).

30—Altar de Santa Anna

En 1328 Pere Gruny, xantre de la Seu de Barcelona, ordená son testament y ab ell va fundar lo benefici de Sta. Anna al altar de Sta. Anna, que havía manat se construhis en dita catedral.

Disposá que l'Almoyna, á la que va llegar lo delme de Torrelles, dongui cada any los rédits al beneficiat del presbiterat fundat per éll (43).

Aqueix altar ab lo benifet encare que va fundarse en virtut de dita disposició, com consta qu'era al *Celler*, es de suposar que la fundació se faría en lo mateix edifici.

---

(39) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 268.
(40) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis, f. 499
(41) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis, f. 487
(42) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 221.
(43) Arxiu Catedral, Liber II. Dotaliarum, f. 239.

31.—Altar de Sant Mateu

Berenguer de Ribalta, beneficiat en la Seu de Barcelona, en son testament fet en 1335, fundá un benefici, á dita catedral, al altar de S. Mateu Apóstol y Evangelista construhit en la mateixa (44).

32.—Altar de Sant Simón, Sant Judas y Sant Aleix

En 1323 Dolsa, muller que fou de Ramón Puigventós, ciutadá de Barcelona, fundá un benifet baix invocació de dits Sants á la catedral, al altar de dits Sans, que intentá construhir y prometé ferho. En 1329 dita fundadora, filla de Pere Baster, feu testament y per la disposició testamentaria, complerta per sos marmessors, en 1330, apar que ja hi havía lo dit altar (45).

Claustre

1.—Altar de Sant March

En 1203 lo Consell dels Sabaters demaná lloch pera edificar l'altar de S. March dins lo sepulcre de la Seu (ó sia al claustre ó cementiri), á quina petició accedí lo Capitol y ensemps dit Consell feu la fundació del benefici titolat primer de S. March (46).

Lo benefici segón, baix invocació de S. March, lo fundaren los marmessors de Pere de Cruilles, xantre de Valencia y canonge de Barcelona, al altar de S. March de la Seu de Barcelona en 1325, seguint la pía ordenació de dit prebendat (47).

2.—Altar del Sant Esperit

Lo canonge Colom feu la fundació del benefici primer del S. Esperit en 1229 al altar que va erigir al claustre de la Seu (48).

3.—Altar de Sant Martí

Quan en l'any 1245 lo canonge Mestre Martí fundá un benefici á

---

(44) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 282.

(45) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 446 y 449.

(46) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 196.

(47) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 197.

(48) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 375.

la catedral, á ben segur que encare no tenía altar propi dit Sant en l'esglesia de Barcelona. Aixó ho dona á entendrer la fundació d'altre benefici ab igual títol, feta en 1251 pel bisbe Fr. Pere de Centelles, (1241-1251) al claustre de la Seu, al altar que feu obrar á honra de S. Martí bisbe de Tours (49).

4.—Altar del Corpus

En 1293 als 13 de Mars feu testament Pere Noguera, canonge de Barcelona, elegint sepultura á sa capella, que construhí y edificá á la Seu de Barcelona. En la mateixa capella hi fundá dos presbiterats ó beneficis (50), que, segons notes del arxiu del reyal monastir de Valldonzella eran baix advocació del Corpus Christi (51).

Al ampit del claustre davant de la capella de Sta. Eufrosina hi ha la llosa de la sepultura de dit capitolar. En ella s'hi llegeix que morí en 1295 á17 d'Abril, volguent que la basílica ó capella que eregí y ahont va fundarhi los dos presbiterats, se nomenés de Jesu Christ.

Capelles foranes

1.—Capella de Santa María de la Canonja

Aquesta capella la comptem com á forana, pro no com á cosa definitiva, puix no estém ben segurs si pot referirse á la de Sta. María y Sta. Eularia, de la que se'n fa memoria en l'any 1118.

En 1005 á 27 d'Agost Eci, Adalbert y Adalaiza, almoyners de Sindaret, entregan á la casa de Sta. María, de la Canonja de la Sta. Creu y Sta. Eularia de la Seu de Barcelona, lo que llegá aquell, consistent ab terra situada al territori de Barcelona prop d'*Auro invento* (52).

2.—Capella del Sant Sepulcre

Ramón Vifret levita, en 1067, doná al S. Sepulcre, eregit junt á la Seu de la Sta. Creu y Sta. Eularia, tot l'alou que possehía á la parroquia de Sta. María de Caldes, al Vallés. Confronta á Ll. ab lo torrent que ve de Pedros y passa per *Bugarello* cap al ríu Merdanci, á M. ab

---

(49) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 28 y Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis, f. 593.

(50) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum. N. 453.

(51) Arxiu del Monastir de Valldoncella, plech de beneficis.

(52) Arxiu Catedral, Liber II. Antiquitatum, N. 81.

alou de Bernat Guandalgot y á P. ab lo ríu de Caldes y lo torrent de *Fullano* (53).

Dita capella encare existía en 1340 com se veu á l'escriptura de establiment de terra situada á Rodamilans, en la parroquia de Santa Eularia de Provensana, fet per Alamanda Abadessa de S. Pere de les Puelles y perlos rectors de la capella del Sepulcre de Christ, qu'es prop de la Seu de Barcelona (54).

3.—Capella de Sta. María Sta. Quiteria y demés Santes Verges

Lo bisbe de Barcelona Arnau (de Gurb) volguent edificar una capella á honra de totes les Santes Verges y al mateix temps dos beneficis, lo Capitol en 1257 va concedirli terrer pera edificarla al devant del palau episcopal, á quin solar hi havía hagut lo *Celler* (55).

Dita capella, titolada de Sta. María y de les Stes. Verges, era fundada ja en 1268 (56) y en 1271 lo memorat bisbe fundá tres beneficis á la mateixa. Lo primer lo fundá al altar major edificat á honra de la Verge María, de Sta. Quiteria y demés Santes Verges, volent que l'obtentor se nomenés Prior; lo segón al altar de Sta. Agata edificat á dita capella, y lo tercer al altar de Sta. Llucia que, en la referida capella, edificá dit prelat (57).

Consta en varies escriptures que dita capella se nomenava episcopal.

4.—Capella de Santa Catarina

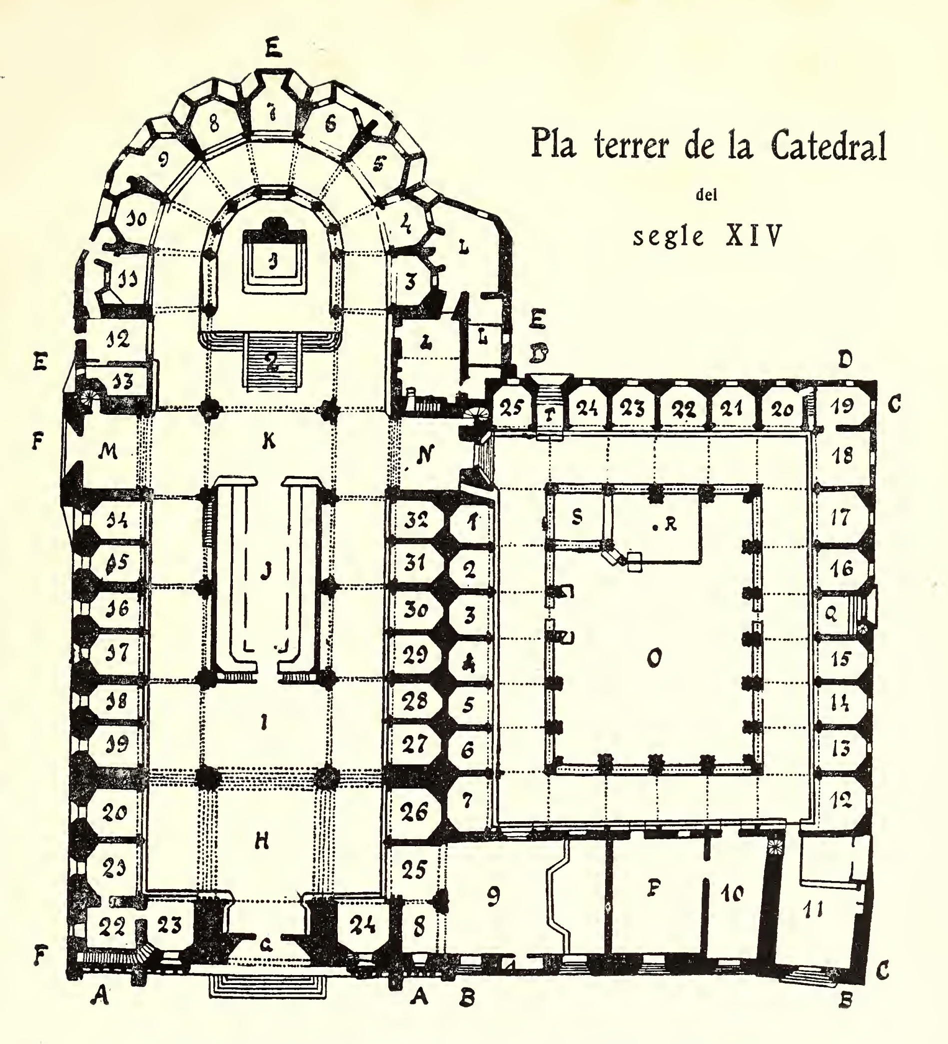
Lo degà Pere Despiells, nebot del xantre Berenguer Despiells, en 1299 al fer testament va elegir sepultura á la seua capella que construí á honra de Sta. Catarina, verge y mártir, junt á la catedral (58).

Ell va també fundar los altars y presbiterats ó beneficisá honra de S. Blay y S. Francesch en dita capella, y en son testament ordená la fundació d'un aniversari celebrador á la mateixa, llegant á eix fí 25,000 sous (59).

Altar de Sant Blay.—En 1299 fundá Pere Despiells, degá de la

---

(53) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 537.
(54) Arxiu Catedral, Volum I, 2 de Caresmar.
(55) Arxiu Catedral, Sala 3.ª, Armari 20, N. 103.
(56) Arxiu Catedral, Sala 3.ª, Armari 20, N. 97.
(57) Arxiu Catedral, Liber II. Dotaliarum, f. 45.
(58) Arxiu Catedral, Sala 4.ª de la Pía Almoyna, Armari 15, Testament, N. 18.
(59) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 253.

D'un trasllat d'un gravat fet per N'Alfóns M.ª Ramirez, seminarista

LLEGENDA

AA.—Plassa de la Catedral.
BB.—Carrer de Sta. Llucia.
CC—Carrer del Bisbe.
DD.—Carrer de la Pietat.
EEE.—Carrer de la Pietat, (*darrera de la Catedral*
EF.—Carrer dels Comtes de Barcelona.
G.—Portal major.
H.—Cimbori.
I.—Tras-chor.
J.—Chor.
K.—Creuher.
LLL.—Sagristía.
M.—Portal de S. Ivo y escala de la torre del rellotge.
N.—Portal del claustre y escala del campanar.
O.—Claustre.
P.—Sala de la capbrevació.
Q.—Portal de Santa Eularia.
R.—Sortidor de les oques.
S.—Glorieta de S. Jordi.
T.—Portal de la Pietat.

(*La nomeració correspón al text*)

Seu de Barcelona, lo benefici primer de S. Blay á la capella de Santa Catarina propia del mateix (60).

Lo canonge Pons Ramón en 1291 fundá lo benefici, titolat segon, á honra de S. Blay á la capella del degá de Barcelona, qu'es junt á la Seu. A no haverhi equivocació, dita capella y l'altar de S. Blay ja existían set anys avans de la fundació feta per dit degá (61).

Altar de Sant Francesch.--Lo benefici y altar de S. Francesch los fundá'l xantre Pere Depiells ans de 1299, á la capella que feu obrar á honra de Sta. Catarina, qual capella era propia de dit fundador, situada junt á la catedral (62).

5.—Capella de Sant Miquel

De la fundació del benefici primer de Sta. Cecilia feta en l'any 1300 per Bernat Sarriá, canonge de Barcelona, consta que dit eclesiastich volgué esser sepultat á la capella de S. Miquel. Aquesta era junt al Capitol de la Seu, ahon hi va eregir un altar dedicat á Santa Cecilia (63).

Altar de Santa Cecilia.—En 1300 lo canonge Bernat de Sarriá elegí sepultura á la capella de S. Miquel, junt á la Seu, ahon hi fundá un altar y lo benefici primer baix invocació de Sta. Cecilia (64).

IV

Tercera Catedral

La fé de naixensa de la tercera Seu barcelonina, consta escrita á les dues formoses taules de pedra col·locades á abdos costats de la porta de S. Ivo, sota la torre del rellotje. S'esdevingué tal comens á hu del mes de Maig del any del Nadal de Nostre Senyor 1298, quan

(60) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 254.
(61) Arxiu Catedral, Speculum. Titulorum. Ecclesiae Cathedralis,. f. 812.
(62) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum. Ecclesiae. Cathedralis,, f. 575.
(63) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 244.
(64) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 244.

seya á la cadira de S. Sever lo bisbe Bernat Pelegrí (Apéndix N. 7), y cenyía la corona d'Aragó En Jaume II cognomenat lo Just.

Se continuava l'obra en 1329 quan regnava á Aragó N'Anfos III lo Benigne, segóns se llegeix á la llosa que está fixada á la part forana del temple, corresponent al absis de la capella de S. Llorens y Sant Tomás de Cantorbery, (are de S. Martí) y al de la capella de S. Geroni, ó sia al devant del monastir de Sta. Clara, al bell enfront del portal ans nomenat de l'Inquisició (Apendix N. 8).

Aytal inscripció, sembla que vol dir quelcommés que referir que's continuava l'obra de la Seu, puix en altres époques se continuava l'obra y ab tot no se'n fa esment, y si realment ella no ho especifica, ja consta en altre lloch lo plé fonament de dita inscripció.

Fou lo cas que al fabricarse l'actual Seu, s'atansava l'obra cap al palau reyal y vejent lo custodi del mateix que s'estrenyía lo carrer, embargá l'obra per medi del batlle. Lo rey Anfos III, al sapiguerho, desde Valencia, als 29 de Mars de 1329, escrigué al batlle de Barcelona manantli que alsés l'embarch de l'obra. Li diu que mentres no toqués aquésta les parets del palau, tota vegada que's fa per reverencia de la Santíssima Creu á la que patí Jesuchrist y de la benaventurada Eularia, á la qui té gran afecció, no hi posi dificultat, puix son desitj es que s'acabi la memorada obra (Apèndix N. 9).

L'ambit interior del temple arribava fins al tras chor, pero les parets foranes continuaren obrantse fins á clourer l'obra. Lo dins del temple desde'l tras chor fins á la porta, va costejarse mercés á l'explendent generositat del patriarca D. Francesch Clement Sapera, de recordansa perdurable.

Al acabar sos jorns lo patriarca Sapera, sols deixá comensat lo frontispici del sagrat temple al que no s'hi feu obra alguna per bastirlo, fins lo periode de 1887 á 1892. En eix temps, que governava la diócessis de Barcelona lo senyor bisbe Dr. Jaume Catalá, se fabricá la fatxada á despeses del riquíssim banquer barceloní D. Manuel Girona y Agrafel.

Llástima gran que no's fes cas, com calía, de la trassa de la porta, feta per Mestre Carli, (francés), en 1408, quin original en pergamí se guarda al arxiu. No es menys de planyer que l'obra nova se desparelli de l'antiga, cosa gens difícil de compendrer si's té en compte que per dissort en les empreses per nobles que sian s'introduheixen humanes miseries y mesquinees.

Tota vegada que'l cimbori está á punt de comensarse, haventse ofert á contribuhir á son cost D. Manel Girona y Vidal y D.ª Anna Girona de Sanllehy, fills del susdit banquer, convenient fora que's mirés

ben be lo que va á ferse, perque sino resulta l'obra una verdadera mellora, almenys deixi de resultar una segona desproporció, com ho es la fatxada, á juhí dels que en tals coses entenen.

Lo campanar de les hores se pujá ab l'obra del temple quina torre era ensemps campanar.

Lo campanar ó cloquer del claustre va comensarse ab dit claustre y era conegut ab lo nom de cloquer petit. En lo sigle xvi, segons consta als llibres d'Obra, se termená tal com avuy es y al que en dita centuria s'hi transferiren les campanes. Desde dit temps lo campanar vell sols serveix de torre del rellotge.

La soterránia capella ó cripta, sota del presbiteri, va comensarse en 1337 y als 10 de Juliol de 1339 rebé, per servar ab bell sepulcre de márbre, trevallat per un pisá en 1327, les sagrades relliquies de Sta. Eularia, patrona singularíssima de la ciutat dels comtes.

Lo pedrós murat del chor lo costejaren lo bisbe Ramón d'Escales (1386-1398) y'l Capítol, y per aquesta rahó hi ha trevallat son respectiu escut á les parets foranes del mateix.

Los banchs de l'entrada del chor va ferlos obrar lo bisbe D. Pere García (1498 1505), en los quals hi ha son escut d'armes. La porta d'eixida ab lo frontispici de márbre se fabricá en lo segle xvii (65).

Al centre del chor en lo segle XVII s'hi obrí la sepultura capitolar qu'are serveix per enterrament dels prelats, per ser molt petita la fossa d'aquestos, situada á continuació d'aquella.

Claustre

Comensá á obrarse ab la Seu y fou termenat á mitjans del segle xv y's feu ab dues vingudes. La primera part de l'obra es l'ala adjunt al temple y l'ala del carrer de la Pietat fins á la capella de S. Felip y S. Jaume. La segona part es l'ala formada per l'antiga Sala Capitolar, are capella de S. Olaguer, la Sala de la Capbrevació y la actual Sala Capitolar, juntantse dita obra ab lo absis de la capella de Sta. Llucia fins á clourer ab la capella del Corpus (66).

En les claus de les voltes de la segona part del claustre hi ha lo escut capitolar y en les de les capelles de la mateixa, lo del patriarca Sapera, lo que diu prou si no ho esmentessin los documents, que á despeses del Capitol y del prelat se portá á cap aquesta obra.

Si be lo claustre resta ben clos, empró molt li falta per son acabat

(65) Arxiu Catedral, Llibre I de Resolucions, f. 54 y següents.

(66) Arxiu Catedral, Llibres d'Obra.

embelliment. En 1903 se feu en certa manera un ensaig d'embelliment, completant l'arcada qu'es junt al sortidor al davant del portal de la Pietat.

Celler

També se cita un edifici nomenat *Celler*, ahont en 1388, hi havía vuyt altars, lo qual fou enrunat en lo sigle xv.

Lo *Celler* ocupava part del solar de sota l'actual cimbori y, (segons totes les probabilitats), era part de la segona catedral com ho donan á entendrer los Llibres de l'Obra ó de la construcció de l'actual basílica.

Tal vegada era lo pórtich ó galilea de la catedral segona, haventse descobert, no fa pas gayres anys, que al espay que hi ha entre les dues grans columnes del cimbori, fentse unes excavacions, s'hi descobrí lo fonament de la porta de la catedral del sigle XI. Aquesta porta, si be que modificada, es la del claustre per hon s'entra á la Seu.

Dit edifici, se cita ab lo nom de *Celler*, en la visita de la catedral feta en 1388 pel bisbe D. Ramón d'Escales. Consta que'n 1421 ja no existía quan visitá la Seu lo bisbe administrador de l'Esglesia de Barcelona y patriarca de Gerusalem, D. Francesch Clement Sapera, llegintse en eixa visita qu'era enrunat per rahó de la fábrica de la Seu.

Altars y capelles de la tercera Catedral

Convé advertir que aqueix temple, al igual que'l claustre, com s'es referit més amunt, se fábricá en dues époques y per la construcció de dit temple y claustre s'enderrocaren les capelles foranes y'l *Celler*, excepció feta de l'actual capella de Sta. Llucia, que forma part del claustre.

Al fer la relació dels referits altars y capelles, seguirém lo mateix camí que feyan generalment los Visitadors, quan feyan la Visita pastoral, los quals comensant al altar major y anant al de S. Antoni, terminaven á la última capella del claustre, qu'are es la Domería.

Aqui seguím un procediment diferent del empleat al referir los altars y capelles de la primera y segona catedral, per tenir mes cabal coneixement del temple actual y son claustre, que dels anteriors.

Los titols canónichs que s'han agregat al títol principal del altar y los qu'han rellevat al primitiu títol, los consignarém ab lletra cursiva:

Absis ó de la sagristía á la porta de l'orga ó de S. Ivo

1. Altar Major de la Sta. Creu.
2. Altar y capella de Sta. María y Sta. Eularia, ó cripta.
3. Altar y capella de S. Antoni Abat ó de Viena.
4. Altar y capella de S. Miquel *y també de Sta. Anna.*
5. Altar y capella de S. Nicolau. *Are de la Mare de Deu del Patrocini.*
6. Altar y capella de S. Joan.
7. Altar y capella del S. Sepulcre y de la Sta. Espina. *Are del S. Christ dé Lepant.*
8. Altar y capella de S. Pere.
9. Altar y capella de S. Esteve.
10. Altar y capella de S. Silvestre. *Are de S. Pere Nolasch, mes conegut per altar de la Mare de Deu de la Mercé.*
11. Altar y capella de S. Andreu. *Are de S. Felip y S. Jaume y del Sagrat Cor de Jesús.*
12. Altar y capella de la Sma. Trinitat y dels Sts. Innocents, *conegut pel altar de les Animes ó del perdó.*

Aquesta capella te al costat dret una sagristía-oratori, que ans s'hi entrava per la porta oberta al ambit del temple y era la capella dedicada á Sta. Bárbara.

13. Altar y capella de Sta. Bárbara, *y també de Sta. Tecla, aprés de la Sta. Magestat.*

Are es sagristía-oratori ab altar de la Mare de Deu, Sta. Bárbara y Sta. Tecla.

De la porta de S. Ivo ó de l'orga al portal major

14. Altar y capella de Sta. Agnés. *Are de la Mare de Deu de Montserrat.*
15. Altar y capella de S. Llorens, *y S. Tomás de Cantorbery, aprés de S. Ramón de Penyafort.*

Are de S. Martí, S. Ambrós y de la Mare de Deu de l'Alegría.

16. Altar y capella de S. Dionís. *Are de S. Geroni y* S. Dionís.
17. Altar y capella de S. Vicens. *Are la Mare de Deu del Roser.*
18. Altar y capella de S. March. *Are de S. Bernardí y S. Angel Custodi.*

Celler

Lo *Celler*, existent en 1388 y enrunat ans de 1421, contenía los altars següents:

1. Altar de Sta. Cecilia.
2. Altar de S. Pau y Sta. Paula.
3. Altar de S. Bernabé.
4. Altar de S. Jaume.
5. Altar de Sta. Tecla.
6. Altar de Sta. Anna.
7. Altar de S. Mateu.
8. Altar de S. Simón y S. Judas.

Lo *Celler* formava part de la segona catedral y fou enrunat per lo acabament de la tercera.

Los altars existents en dit edifici ó cos d'edifici, podría molt ben ser que fossin fundats al mateix, y de no esser aixís, es de creurer que hi foren transferits quan estava ben avansada l'obra de la Seu actual.

Al esser enrunat lo *Celler*, foren trasladats los títols canónichs á alguns altars de la catedral y claustre actuals, donant això lloch á á que aquestos altars tinguessin més d'una advocació.

Les actuals capelles de S. Bernardí y S. Agustí, eran les últimes del primer ambit interior de la tercera catedral, de manera que fins aquí arrivava la part del temple dedicada al culte.

19. Altar y capella de S. March.

20. Altar y capella de la Transfiguració de Nostre Senyor, *aprés deles Animes ó del Perdó y are capella tercera de S. Sever.*

Dita capella te sagristía adjunt á la part del evangeli que ans havía servit de capella dedicada al S. Christ.

21. Altar y capella del S. Christ. *Are sagristia de la capella de S. Sever.*

22. Altar y capella del S. Sepulcre, *y capella de les Fonts baptismals, ahon hi ha la porta principal d'entrada á lo que fou capella del Sant Christ.*

De la porta major á la del claustre

23. Altar y capella de S. Clement *y S. Narcis. Are de la Purissima.*

24. Altar y capella segona de S. Sever. *Are entrada á la capella de Sant Oleguer y del Santíssim.*

25. Altar y capella de Sta. Catarina y Sta. Clara. *Are de Sant Clement.*

26. Altar y capella de S. Agustí y S. Oleguer. *Are de S. Agustí.*

27. Altar y capella de S. Gregori y Sta. Eugenia. *Are de S. Gregori y S. Roch.*

28. Altar y capella de S. Cristófol, *aprés de S. Pau y Sta. Paula viuda, més tart de S. Joan y S. Pau Apóstol. Are de S. Ramón de Penyafort*

29. Altar y capella de Sta. Marta *y també de Sta. Cecilia. Are de S. Pau Apóstol.*

30. Altar y capella de Sta. Margarida. *Are de S. Jordi y S. Genís, y també de la Mare de Deu del Pilar y S Francisco de Paula.*

31. Altar y capella de S. Paciá, *y també de S. Mateu. Are de* S. Paciá *y de la Mare de Deu del Remey.*

Claustre

Ala adjunt al temple. De la primera capella, sortint del temple á ma dreta á la de S. Oleguer

1. Altar y capella de S. Tomás Apóstol, *aprés de S. Antoni de Padua. Are de la Mare de Deu de la Pietat ó dels Dolors.*

2. Altar y capella de S. Lluís bisbe, *aprés de S. Francesch y are vagant.*

3. Altar y capella de S. Martí de Tours, *aprés de S. Martí y S. Ambrós, are vagant.*

4. Altar y capella de S. Jaume y S. Bernat. *Are hi ha la pica dipósit de l'aygua benehida que's posa á les piques de la catedral.*

5. Altar y capella de S. Matías y Sta. Elena. *Are de Tots Sants.*

6. Altar y capella de Tots Sants. *Are utilisada per rébrer la filiació dels que's bateijan á la Seu los dies de festa á la tarde.*

7. Altar y capella primera de S. Sever, *aprés de S. Cosme y S. Damiá. Are dipósit de cadires.*

De la capella de S. Oleguer ó antiga Sala Capitolar, al absis de la capella de Sta. Llucia

8. Altar y capella del Capitol, dedicada á S. Antonino mártir, y á l'Aparició de l'Estrella, *y aprés á S. Ivo.*

Actualment dita capella, desfeta en lo segle XVII, *forma l'angle interior de la capella de Sant Oleguer.*

9. Sala Capitolar actual ab altar del Sant Christ.

10. Capella y altar de Sta. María, Sta. Quiteria y demés Verges ab los altars de Sta. Agata y Sta. Llucia *Are capella de Sta. Llucia.*

De la capella de la Visitació are de S. Joseph, á la de S. Palladi

11. Altar y capella de la Visitació de María Santíssima. *Are de S. Joseph.*

12. Altar y capella de S. Sebastiá y Sta. Tecla.

13. Altar y capella primera de la Puríssima, *aprés de S. Bartomeu y Sta. Elisabet.*

Are de la Mare de Deu de la Penya, en altre temps anomenada del Montserrat.

14. Altar y capella de S. Joseph, *aprés de la Visitació y are del Sant Christ del Ampar.*

Porta de Santa Eularia

15. Altar y capella de S. Benet.

16. Altar y capella del Corpus Christi *y també de la Mare de Deu de l'Alegria. Are del Corpus.*

17. Altar y capella de S. Felip y S. Jaume, Apóstols *y també de S. Simón y S. Judas, aprés capella segona de la Purissima y succesivament de Santa Catarina y S. Paciá, per haverhi en ella lo retaule vell de S. Paciá.*

Aquesta capella te sagristía que ans era capella de S. Bartomeu y Sta. Elisabet.

18. Altar y capella de S. Bartomeu y Sta. Elisabet d'Hungría. *Are sagristía y arxiu de la capella de la Puríssima.*

De la capella de S. Palladi a la porta de la catedral

19. Altar y capella de S. Palladi.

20. Altar y capella de S. Eufrosina. *Are deposit d'arreus per la neteja de la catedral.*

21. Altar y capella de S. Gabriel ó Anunciació.

Are está destinada per guardar objectes del Municipi, que serveixen en certes festivitats.

22. Altar y capella del Sant Esperit.
Actualment utilisada pel batlle de la catedral.

23. Altar y capella de S. Pere *in cathedra* y *S. Joan ante portam latinam* y *també de S. Bernabé. També l'utilisá lo batlle y are s'hi venera S. Jaume.*

Porta de la Pietat

24. Altar y capella de S. Jordí y S. Genís. *Are serveix de Domería.*

Capelles foranes

Capella Episcopal.
Capella de la Canonja ó de la Pia Almoyna.
Capella de S. Sever.
Capella del Fossar.

Altars y capelles de la tercera Catedral

Hem dit al comens del present trevall que de la Seu actual no tením bastantes notes y si be per haverhi mes unitat caldría ser concisos com ho hem sigut al provar l'existencia dels altars y capelles de la primera y segona catedral, nos ha paregut mes del cas abundar en alguns detalls tota vegada que tením la proporció ventatjosa que'ns ha mancat en la relació dels dos primers temples que han precedit á la bellíssima catedral joya preuada del art ojival qu'estotja en son sí la ciutat dels comtes sobirans.

Absis ó de la sagristia á la porta de l'orga ó de S. Ivo

1.—Altar major ó de la Sta. Creu

L'ara magna sostinguda al seu pricipi per un gros y artisat pilar y aprés fins als darrers del sigle XVI per altres sis columnes més petites (67), la consagrá en 1337 á 18 de Febrer, lo bisbe Fr. Ferrer d'Abella (68).

---

(67) Arxiu Catedral, Visita del Bisbe Lloris.
(68) Arxiu Municipal, Dietari del Antich Consell Barceloni, n.° 6, f. 464.

Volgué lo bisbe D. Joan Dymas Loris, alsar lo templet ó retaule y altar y va durse á terme tal obra desde 1593 á 1596 y ab eix motiu perdé la consagració (69).

Havent mort dit bisbe sens consagrarla de nou y vagant la Seu, per obit de dit prelat, lo Capitol de canonges suplicá al bisbe de Putsol en lo reyalme de Nápols D. Lleonart Vayrus, que's trovava de pas á Barcelona en direcció á sa diócesis, que tingués la bondat de consagrar l'ara mayor á lo que accedí eix prelat fentse tan solemne ceremonia á 5 de Septembre de 1599 (70). Are está sostinguda l'ara per lo dit pilar y per dos parets alsades als caps del altar.

Lo frontal de márbre hon hi ha esculpturats alguns dels instruments de la Passió del Salvador, l'escut del patriarca de Gerusalem y administrador de l'Esglesia de Barcelona D. Francesch Clement Sapera y lo del Capitol, va costejarlo dit insigne prelat, y's col-locá al seu lloch en 1430 (71).

Del riquíssim retaule ó templet, joya de pur estil ojival, no'n podém dir cosa per ignorar quan y qui'l fabricá.

Del sagrari anterior ó sia lo tabernable que devía esser lo palau de Jesús Sagramentat, rica obra d'art, apart que's fabricá envers l'any 1377, puix en tal any á 18 deMars, En Berenguer Llopart, pintor, ciutadá de Barcelona, firmá ápoca de 66 sous á mossen Jaume Ceba, beneficiat de la Seu, governador y acaptador de l'obra del tabernacle de dita Seu, pel trevall que va fer á les fimbries ó faules del esmentat tabernacle (72). A 11 de Juliol lo mateix pintor firmá á dit mossen Ceba altre ápoca de 77 sous per dos poms y sis anses de ferre que daurá per l'obra de la cuberta de la custodia del tabernacle y per alguna reparació que feual mateix (73).

En dit any als 4 de Maig lo Capitol resolgué que'ls administradors del tabernable y rebedors dels diners, joyes y altres coses que s'ofereixen ó donan á dit tabernacle, ho depositin á la caixa del mateix y donguin compte de son ofici (74).

Lo tabernacle ó sacrari que'n alguns Llibres consta qu'estava adornat ab setanta dues columnes d'argent (75), fou sustituit, per sa desmillora, pel actual á despeses del citat bisbe Lloris (76).

---

(69) Arxiu Catedral, Llibre I dels Exemplars, f. 113.
(70) Arxiu Catedral, Llibre II dels Exemplars, f. 23.
(71) Arxiu Catedral, Llibres d'Obres, 1425, 1429 á 1430.
(72) Arxiu Catedral, Sala 3.ª, Armari 1, pergamí 27.
(73) Arxiu Catedral, Sala 3.ª, Armari 1, pergamí 18.
(74) Arxiu Catedral, Liber Camisae, f. 36.
(75) Arxiu Diocessá, Llibres de Visita.
(76) Arxiu Catedral, Llibre I dels Exemplars, f. 113.

Lo Sant Christ que surmonta dit sacrari hi va esser col·locat en 1746, benehintlo lo bisbe D. Francisco del Castillo (77).

Quan en 1421, á 13 de Mars lo patriarca Sapera visitá la Seu› consta que al altar major hi havía dos pilars estrets que tenen una cortina negra, la qual serveia per la elevació del Corpus Christi. A la part posterior del altar hi havía lo tabernacle cobert ab cortina de tela blanca lo qual era de fusta sobre daurat y part pintat, tenint setanta dos pilars de plata daurats (78).

Davant del altar major hi havía en 1462, dos angels que'n dit any los pintá per 5 lliures lo pintor Bernat Martí (79), y en 1527 los pintá y daurá lo mestre Nicolau Landa, pintor (80).

Los esmentats ángels y les columnes salomóniques obrades en 1609 y 1613 per Gaspar Brull (81), foren trets definitivament fa uns quaranta cinch anys (82).

Al centre del templet ó retaule á més del tabernacle hi havía com á imatge principal, una gran creu novament feta esmaltada de color de cel, posada sobre cadira de plata com així es de veurer en la visita pastoral feta en 1548 (83). Dita cadira tal vegada era lo que serveix per portar la custodia en la processó del Corpus.

2.—Capella de Sta. María y Sta. Eularia (*ó sía la Cripta*)

Claus de la volta.—Sta. Eularia.—Lo Jesuset sostingut per la Verge María coronant á Sta. Eularia.

En l'acta de la traslació de les Relliquies de Sta. Eularia, se llegeix, que tal fet volía durse á cap feya bastant temps. Se sap que en 1327 un artista de Pisa obrava un sepulcre per Sta. Eularia (84) y es de creurer que desde eix any al manco, se tractava de fer l'esmentada traslació.

Per encontres sobrevingudes se destorbá tan piadós intent y prova que al arrivar al any 1337 la cosa pendría bon aspecte quan en dit any á 30 d'Agost, se trasladá á la sagristía lo sagrat Cos de Santa Eularia, que's venerava darrera l'altar de Sta. María Verge á fi de poguer fabricarse la soterranía capella á honra de Sta. María y Santa Eularia (85), qual obra se portá á cap desde 1337 á 1339.

(77) Arxiu Catedral, Llibre 20 de la Sibella, f. 32.
(78) Arxiu Diocessá, Llibres de Visites.
(79) Arxiu Catedral, Obra 1461, 1463, f. 148.
(80) Arxiu Catedral, 1525, f. 52 y 53.
(81) Piferrer, Recuerdos y Bellezas de España, Capítulo I, f. 31.
(82) Relació de Mossen Saladrigas.
(83) Arxiu diocessá, Visitatio Sedis 1548.
(84) Arxiu Municipal, Deliberacions de 1326 á 1327, f 58.
(85) Arxiu Catedral, Sala 3.ª, Armari 4. Constitutionum, n.º 128.

A 10 de Juliol de 1339 aprés de solemníssima processó á la que hi concorregueren varis prelats, reys, princeps, nobles, concellers y un gran estól d'esglesiastichs y seglars, se col-locá á la cripta lo tresor de tota estima de les sagrades reliquies de la Patrona insigne de Barcelona (86), á un sepulcre posat dins del monumental sepulcre sobre referit.

Segons se llegeix en alguns Llibres de Visita del sigle xv, la capella de Sta. Eularia, també ho era de la Comunió, continuant sentho en 1577 (87), y això durá fins alguns anys ans del 1690.

En eix any se destiná per capella del Santíssim, la que era dedicada á S. Olaguer, si be que encare no hi havía lo cos incorrupte del sant prelat. Ab tot la capella de Sta. Eularia durant part del sigle xviii continuá ó torná á utilisarse per capella dela Comunió (88).

Vidriera de sobre la sagristía.—S. Pere y S. Pau Apóstols.

4.—Capella de S. Antoni Abat ó de Viena *ó sia l'adjunt á la sagristia*

Clau de la volta.—Lo diví Salvador donant la benedicció y portant lo mon á la má esquerra.

Vidriera de la capella.—Creu capitolar y á mes lo tau y campaneta, símbols de S. Antoni.

Vidriera alta, S. Antoni Abat.

Ans de 1319 edificá aquesta capella D. Huch de Cardona, ardiaca de Cerdanya en la catedral d'Urgell y canonge de Barcelona (89) qui fou sepultat á dita capella, segons resa un inscripció sepulcral (90), actualment amagada derrera d'un dels dos grans quadros que hi ha en ella.

En 1686 hi havía establerta la Confraría dels llogaters de mules (91), á quals confrares fou concedit 1690 fer lo retaule (92), qu'es lo actual, que porta la data de 1712, época de sa decoració y en 1761 ab llicencia del Capitol posaren los dos quadros (93).

Al retaule d'estil barroch s'hi venera S. Antoni Abat, y als seus costats hi ha en ses respectives capelles S. Antoni de Pádua y Sant Francesch. Als peus de dites capelles hi ha tres baixos relleus que representa quisqun un passatge de la vida de cada Sant.

---

(86) Arxiu Catedral, Sala 3.ª, Armari 4, Constitutionum, n.º 62.
(87) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1575 á 1581.
(88) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f 231.
(89) Arxiu Catedral, Liber Dotaliarum II, f. 175 y Dotaliarum I. f. 13
(90) Arxiu Catedral, Llibre dels Exemplars de la sagristía, N. 2, f 23
(91) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 341
(92) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 256 y 298.
(93) Arxiu Catedral, Llibre 24 de la Sibella, f 46.

La Mare de Deu del Carme qu'es col-locada als grahons del retaule, ans se venerava á la capelleta alta, en la que are s'hi venera S. Domingo de Guzmán.

La Confraría dels llogaters de mules, tenía sepultura á dita capella (94).

4.—Capella de S. Miquel Arcangel

En 1405 se li agregá lo titol de *Sta. Anna.*

Clau de la volta.—S. Miquel portant les simbóliques balances.

Vidriera de la capella.—Creu capitolar, balanses y un drach travessat per una creu. Vidriera alta.—S. Miquel subjugant á Llucifer.

Durant lo pontificat del bisbe Pons de Gualba (1302-1334), fou obrada la capella de S. Miquel, á la que s'hi traslladá l'altar en dit temps, segons consta en la carta que á 1.er de Mars (no diu de quin any) escrigué dit bisbe desde Mallorca als canonges almoyners de Barcelona (95).

En 1405 lo Capitol resolgué transferir lo benefici de Sta. Anna á la Capella de S. Miquel y que dita capella se nomenés de S. Miquel y Sta. Anna (96). Quan lo bisbe Sapera feu la visita pastoral en 1421, ja hi havia en l'esmentada capella de S. Miquel, l'imatge de la gloriosa Sta. Anna (97).

Lo gremi dels vidriers en 1661 tenía á son carrech la capella de S. Miquel (98) y en 1700 los prohoms dels vidriers tractaren de fer un nou retaule de S. Miquel. A eix fi varen suplicar al Capitol que tragués de la capella lo sepulcre del bisbe D. Berenguer de Palou puix embarrassava per fer lo altar. Lo Capitol va respondrer d'una manera digna d'alabar dient que accedía á que's fes lo altar pro que *de ninguna manera vol que'l sepulcre se moga del puesto en que está per ser dit Sr. Bisbe persona de molta calificació*(98).

De doldre hauría set per cert que s'hagués accedit á tan estrambótica petició, donchs no sols lo sepulcre tanca les mortals despulles d'un dels prelats mes caritatius de Barcelona y d'una historia brillantíssima, si que emsemps, es bella obra d'art ojival.

Al costat de l'Epistola s'hi trasladaren en 1866 los restes del bisbe D. Pere Martínez San Martín que governá la diócesis de Barcelona desde 1832 á 1849.

---

(94) Arxiu Catedral, Llibre 12 de la Sibella, f. 97.
(95) Arxiu Catedral, Capsa de documents episcopals.
(96) Arxiu Catedral, Liber Camisae, f. 72.
(97) Arxiu Diocessá, Visita del bisbe Sapera 1421, f. 35
(98) Arxiu Catedral, Llibre 9 de la Sibella, f. 92.

En 1879 se concedí al arxipreste Dr. D. Joan Codina lo retaule de la Visitació de Ntra. Senyora qu'era al claustre, per arreglarlo donantli la forma de triptich y un camí estigué restaurat, se col-locá á la capella de S. Miquel (99) y al peu del retaule s'hi posá una nova imatge del S. Arcangel.

Lo retaule vell que porta la data de 1791, época de sa decoració (100) are serveix d'altar major d'Alella, en lo que fou substituida la gran imatge de S. Miquel, per la de S. Feliu, patró de dita parroquia.

5.—Capella de Sant Nicolau de Bari

En 1575 se li anyadí lo titol de *S. Hilari.*

Ans de 1680 tenía també lo de la *Mare de Deu dels Angels* y desde 1681 se nomena de la *Mare de Deu del Patrocini.*

Clau de la volta.—S. Nicolau, bisbe.

Al calat de la vidriera hi ha la creu capitolar y los monogramas de Jesús y María. Vidriera alta.—S. Nicolau, bisbe.

Enrunada la segona catedral y ab ella l'altar de S. Nicolau se edificá eix á la tercera Seu y en 1329 va fundarhi un benefici baix dita advocació mossen Pere de Montanyola, Pbre. A eix benefici s'hi uní en dit any lo que fundaren los marmessors de Mestre Arnau Vaquer qui regía l'escola de gramática de la Seu de Barcelona (101).

Los beneficis de S. Hilari va fundarlos á dit altar en 1575 y 1601 lo canonge de Barcelona Montserrat Roquer Saleta natural de Sant Hilari Sacalm (102).

Lo titol de Ntra. Sra. dels Angels consta qu'era'l de la capella, en la fundació del altar baix l'advocació de la Mare de Deu del Patrocini.

En 1680 á 11 de Mars lo canonge sagristá Onofre Reart manifestá al Capitol por medi de D. Lluís de Josa canonge, lo desitj que tenía de fundar una llumінaria del día del Patrocini de Ntra. Senyora y fer un retaule del Patrocini á la capella de Ntra. Sra. dels Angels qu'es al costat de les dels vidriers (S. Miquel) y fusters (S. Joan) (103). Accedí lo Capitol, en dit any als 8 de Maig, quan havía mort dit

---

(99) Arxiu Catedral, Libro de Acuerdos Capitulares, de 1879 á 1886, f. 23.

(100) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1790 á 1793

(101) Arxiu Diocessá, Liber I. Dotaliarum, f. 35 y 43.

(102) Arxiu Diocessá, Liber III y V. Dotaliarum, f. 114 y 309.

(103) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 56.

Sr. Reart y comissioná als marmessors pera cumplir la fundació solicitada (104).

Als 7 de Febrer de 1681 resolgué dit Capitol á petició d'alguns devots que ab motiu de posar lo retaule, se col·loqués al lloch hont hi ha S. Hilari, lo quadro de la Mare de Deu dels Angels (105), quin quadro ja no existeix.

De S. Nicolau ne resta un quadro al oli davant del altar del Sant Christ de Lepant y una imatge esculptórica en lo trifori.

6.—Capella de Sant Joan Baptista

Clau de la volta.—S. Joan batejant al Senyor.

Vidrieres laterals.—Los quatre Sts. Evangelistes. Vidriera alta. —S. Joan Apóstol.

Si á la segona catedral la capella de S. Joan era dedicada al Evangelista, no aixis á l'actual puix ho prova no sols la clau de la volta si que també los Llibres de Visita manifestan que lo retaule sempre ha set dedicat á S. Joan Baptista.

La capella de S. Joan está á carrech del Gremi els Fusters desde 1397 per concessió del Capitol (107) y guarda com á joya de preu un ribot que, segons tradició, pertenesqué al gloriós Patriarca Sant Joseph. De dit Sant s'hi venera una imatge al cos inferior del retaule.

7.—Capella del Sant Sepulcre

En 1390 s'ni anyadí lo titol de la *Sta. Espina* y mes tart lo titol del *Sant Christ de Lepant* qu'are es lo principal.

Clau de la volta.—Anyell Divi.

Vidriera alta.—Sta. Eularia.

Al altar del S. Sepulcre hont hi havía beneficis fundats ab eix titol n'hi fundá altre del mateix nom en 1332 mossen Ramón de Ganovardes, Pbre., beneficiat de dita Seu (108).

També era coneguda aquesta capella ab lo nom de *S. Salvador*, donchs en 1382 fou trasladat lo susdit benifet a l'altar de la Passió de l'Imatge del Senyor, nomenat S. Salvador (a) del Sepulcre construit á la Seu (109).

---

(104) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f 63.
(105) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 99.
(106-107) Campmany. Memorias de Barcelona, volumen I, 3 a parte. XXIV, f. 122.
(108) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis, f. 235.
(109) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 69.

Lo titol agregat de la Sta. Espina fou obra de l'Infant D. Martí duch de Montblanch (apres rey d'Aragó) qui, en 1390 fundá un benefici sots invocació de la Santa Espina al altar del S. Sepulcre, qual capella varen donarli lo bisbe y Capitol. Aquesta fundació va ferla ab consentiment dels memorats bisbe y Capitol y del rey d'Aragó don Joan, germá seu (110).

Lo mateix Infant, fill dels reys Pere y Alianor á 4 de Desembre del memorat any, doná á la Seu de la ciutat de Barcelona una sagrada Espina de la Corona de JesuChrist que la mare de D. Martí va rebre del rey de Fransa (111).

En 1397 lo Capitol resolgué que l'ofici de la Sta. Espina ó sia de la Corona del Señor, se celebrés lo diumenge dintre de la vuitada de l'Ascensió (112), quina resolució fou renovada en 1576 anyadint mes solemnitat á dita festa (113).

En 1578 se venerava á dita capella lo Sepulcre de Nostre Senyor JesuChrist format ab imatges de pedra, posat á la banda de Evangeli (114). Ignorem desde quan s'hi venera la devotíssima imatge del santíssim Christ nomenat de Lepant. Fa cosa d'uns trent'anys que davant de dita Imatge cada día va mes al aument lo nombre dels fidels qu'hi acuden á resar, essent la capella mes il-luminada de la Catedral.

La Mare de Deu ab lo titol dels Dolors s'hi venera desde 1726, y son obres modernes l'actual y l'imatge y sepulcre de la Verge Santíssima (115).

L'actual retaule d'estil gotich substituhí al que feu fabricar en 1774 lo canonge penitencier Dr. D. Marian Pou a l'esculptor Geroní Maurí y que serveix d'altar major en la vella esglesia parroquial de Sta. Madrona, ahont hi ha los dos angels qu'esculpturá l'artista Ramón Amadeu. Part de les pintures fetes pel celebrat pintor Manel Tramulles son á la sala de la Capbrevació y la del cos superior del retaule es á la rectoria de Sta. Madrona (116).

8.—Capella de Sant Pere

Clau de la volta.—St. Pere dins de la barca portant un llibre.

(110) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 74.
(111) Arxiu Municipal, Dietari del Consell, volum I, f. 6.
(112) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 62.
(113) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1575 á 1581.
(114) Arxiu Catedral, Visita del Bisbe Lloris.
(115) Arxiu Catedral, Llibre 15 de Resolucions Capitolars, f 121.
(116) Arxiu Catedral, Llibre de la Confraria del Sant Cristo de Lepant.

Vidriera.—S. Esteve proto-mártir y S. Tomás d'Aquino. Vidriera alta.—S. Pere.

En 1421 encare no consta que hi hagués retaule, á n'aquesta capella, haventhi en son lloch, una cortina de tela verda que tenía pintada al centre l'imatge de S. Pere y damunt de l'altar hi havía una gran creu de fusta daurada (117).

De bella factura era lo retaule existent en 1578 (118), que va esser rellevat en 1691 pel que costejá l'ardiaca D. Joan La Casa (119). La durada d'aqueix fou de dos cents anys cabals, puix en 1891 s'eregí l'actual á despeses del canonge lectoral Dr. Esteve Pibernat, seguintse la trassa de l'arquitecte D. August Font. A la capella hi ha dos quadros del retaule de 1691 (120).

L'actual retaule está format d'un bancal hon s'hi pintá lo lliurament de S. Pere fet pel ángel del Senyor, y d'un doceret que cobeja un setial hont hi seu S. Pere, quina imatge es un fidel trasllat de la que's venera á la basílica de S. Pere del Vaticá.

9.—Capella de Sant Esteve

Clau de la volta.—Creu qu'es igual á les de la volta de la sagristía.

Vidriera central.—Símbol de la Sma. Trinitat y la creu capitolar. Vidrieres laterals.—Quatre ángels. Vidriera alta.—S. Esteve.

A la capella de S. Esteve no hi havía retaule en 1522 sino un bancal de fusta ab les armes ó escut de la Confraría dels Freners (121). Dita Confraría tenía ja retaule y certament de bona obra en 1578 davant del que s'hi venerava una imatge esculptórica de la Verge Maria (122).

Lo retaule actual fou daurat en 1791 (123), ahon desde 1790 s'hi venera l'imatge de Jesús al sepulcre. Lo Capitol doná permís pera traure lo dit sepulcre pera les funcions del Gremi de S. Esteve, ço es pera la processó del diumenge de Rams y altres de la Confraría (124).

---

(117) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1421-1428.
(118) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, f. 35.
(119) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 271.
(120) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 213.
(121) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1522 á 1530.
(122) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 37.
(123) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1790 á 1793
(124) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1790 179

10.—Capella de Sant Silvestre Papa

Més tart se nomená de S. *Pere Nolasch* y are es més conegut ab lo titol de la *Mare de Deu de la Mercé.*

Clau de la volta.—Esperit Sant.

Vidriera.—Escut de l'Ordre Mercedaria. Vidriera alta.—Sant Silvestre.

Del retaule, tal vegada primitiu, d'aquesta capella, se'n trova noticia en la Visita que'l patriarca Sapera feu en 1421, lo qual era cobert ab una cortina hont hi havía pintada l'imatge del Sant pontífice (125). Lo que existía en lo segle xvi tenía pintat al centre S. Silvestre ab quatre cardenals y á més algunes altres imatges (126).

Lo retaule actual en quin grahó hi ha la data de 1689 es dedicat á S. Pere Nolasch representant lo passatge de rebre l'habit mercedari de ma de S. Ramón de Penyafort. A abdós costats del mateix s'hi veneran les imatges d'esculptura de S. Pere Apostol y S. Silvestre y al centre del grau una imatge del Beat Joseph Oriol. Com á la part alta interior del retaule, quin cos central es un alt relleu hi ha l'imatge de la Verge Santíssima de la Mercé, probablement que d'aquí prové que dit altar se nomeni de la Mare de Deu de la Mercé.

A les parets dels costats hi ha dos grans quadros que representan passatges de la vida de S. Silvestre, los quals ab llicencia del Capitol los hi posá lo canonge sagristá Pere Roig y Morell en 1688 (127).

La fundació de la festivitat de S. Pere Nolasch, á la catedral, es deguda al bisbe de Barcelona D. Fr. Anfos de Sotomayor, mercedari, en 1676 (128).

Lo gran quadro que representa la coronació canónica de la Mare de Deu, á la catedral, y que's guarda á la capella de S. Oleguer, pintat per En Oller, es un valiós donatiu del senyor bisbe don Jaume Catalá fet en 1896 (129).

11.—Capella de Sant Andreu Apóstol

Desde lo segle xvii se nomena de *S. Felip y S. Jaume.*

Clau de la volta.—S. Andreu crucificat.

Vidriera.—Creu capitolar. Vidriera alta.—S. Andreu ab la creu.

---

(125) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1421 á 1428.

(126) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 39

(127) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 148.

(128) Arxiu Catedral, Llibre V de Fundacions, f. 101,

(129) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares, 1887, 1897, f. 22.

En 1329 hi fundá un benefici ab advocació de S. Andreu, lo bisbe de Lleyda Arnau (Cescomes) qui, quan era canonge de Barcelona era rector de dit altar (130).

Del retaule existent en lo segle xvi ne fa relació lo llibre de Visita del bisbe de Barbastre, Delegat Apostolich y en ell, á mes de S. Andreu, hi havía una imatge de relleu de la Mare de Deu del Roser, daurada, altre de S. Joan, un retaulet de quatre Sts. Martirs y un relliquiari ab un dit de S. Lluch (131).

Lo retaule qu'are hi ha es dedicat á S. Felip y S. Jaume Apostol, y en ell s'hi llegeixen les dates de 1619 y 1633. Per la doble inscripció gravada al mateix, es de creure que va obrarlo En Jaume Prima. A les dos capelletes dels costats hi ha les imatges de S. Lluch y Sta. Llucia y passatges de la vida d'eixos Sants.

Al grahó s'hi col locá en 1904 lo primer divendres de Novembre una imatge del Sagrat Cor de Jesús á petició del canonge penitencier Dr. D. Joan Ballester, Director general diocessá de l'Apostolat de l'Oració, qui la benehi solemnement pel mes de Maig día del Sagrat Cor. Se recullen almoynes per obrar á dita capella un altar al Cor amantíssim de Jesús.

L'esmentat retaule va obrarse en virtud de llicencia que'l Capitol doná als majorals y prohoms dels Mestres de cases per ferlo segons la trassa que s'amostrá (132). En 1618 se'ls feu gracia de que poguessin cavar ó sia buydar la paret per encabirhi la pastera ó capelleta central del retaule nou que feyan (133).

Eix altar pertany á la Confraría dels Mestres de cases y molers los quals ans tenían capella propia al claustre que en 1562 fou cedida á la Confraría de la Puríssima.

12.—Capella de la Sma. Trinitat y Sants Innocents

Desde 1676 se nomena de les Animes ó del Perdó.

Clau de la volta.—Cara barbada, que tal volta es del Pare Etern.

De la capella referida ne tením noticia que ja existía ab lo primer titol en 1388 quan visitá la Seu lo bisbe Ramón de Escales (134). Lo solar de la mateixa fou de lo primer que's va obrar al edificarse la catedral, y en ell hi havía una casa començada en 1383 per guar-

(130) Arxiu Catedral, Speculum. Titulorum. Ecclesiae. Cathedralis, f. 280.
(131) Arxiu Catedral, Visita del bisbe de Barbastre.
(132) Arxiu Catedral, Llibre I de la Sibella, f. 18.
(133) Arxiu Catedral, Llibre I de la Sibella, f. 272.
(134) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1388.

darhi la llibrería, quina casa era al davant de la sagristía. Aquesta llibrería se destruhí ó transferí en 1389 pera col locar en dita casa, cert cos d'un S. Innocent, novament transportat de la ciutat de Venecia á la de Barcelona lo qual fou reposat sobre l'altar de dita casa ó capella (135).

Encare que no diu quina capella era aquesta, se sab per la visita feta en 1388 pel memorat bisbe, qu'era la de la Sma. Trinitat (136), quin titol canónich junt ab lo dels Sants Innocents ha tingut y continúa tenint; si be que per trasladarshi á la mateixa en lo segle XVII lo titol del altar del Perdó ó de les Animes qu'era á la capella de la Transfiguració, es mes coneguda per lo de *Capella de les Animes* (137).

Guarda en bella urna d'argent lo sagrat cos d'un dels Sants Innocents, victima, segons se creu, de les ires del rey Herodes, que á la Seu de Barcelona doná lo rey En Joan á prechs de sa esposa Violant en 1388, qui l'havía adquirit del Dux de Venecia, Antoni Venerio (138).

A la paret del costat de l'Epistola jau en riquíssim sepulcre de marbre lo bisbe D. Ramón d'Escales (1387-1398) qui obrá ab lo Capitol les parets del chor, feu altres obres á la catedral y fundá un benefici sots invocació del St. Innocent, mereixent que'l Capitol, entre moltes accions de gracies, li fes cessió de dit sepulcre, per si volía serhi sepultat (139).

Reposaren en dita capella desde 1614 á 1676 les venerables despulles del canonge Dr. Pere Font qui en 1614 morí en opinió de santedad (140), essent transferit aprés á la capella de S. Clement. També té sepultura á dita capella D. Bonaventura de Milans, ardiaca del Vallés y canonge, al qui en 1739 lo Capitol va donar llicencia pera daurar lo retaule dels Sts. Innocents que volía costejar un devot (141). Eix retaule representa la Coronació de la Verge y sota d'ell hi ha l'urna-relliquiari del S. Innocent.

Aquesta capella algun temps serví de capella de la Comunió (142), y al seu damunt y de la de Sta. Bárbara hi hagué la tribuna reyal, que temps fa qu'está inutilisada.

---

(135) Arxiu Catedral, Codex 110, f. 18.
(136) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1388.
(137) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristia, f. 22 y 23.
(138) Arxiu Catedral, Privilegiorum Regum, Escriptura, N. 39, f. 57 á 99.
(139) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 419..
(140) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristía, f. 22, y 23.
(141) Arxiu Catedral, Llibre 18 de la Sibella, f. 65.
(142) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1670 á 1679.

13. — Capella de Santa Bárbara

Vidriera alta.—Sta. Tecla y S. Jordi.

En lo segle xv s'hi anyadí lo titol de Sta. Tecla. En lo segle xvii se nomenava de la *Sta. Magestat* y are se nomena *Sagristia de les Animes.*

Lo canonge sagristá Ramón de Vilalta fundá un benifet sots invocació de Sta. Bárbara á la capella y altar de dita Santa que feu construir á la Seu de Barcelona segons consta al testament ordenat en 1340 (143). Lo titol canónich de Sta. Tecla qu'era al *celler,* fou transferit á dita capella ans de 1421 per rahó d'enrunarse lo citat *celler* (144).

Aquesta capella ab lo discurs dels anys se nomená de la Sta. Magestat, llegintse qu'en 1642 resolgué lo Capitol donar al canonge Taberner les 50 lliures que lo canonge Valeri havía llegat á la Santa Magestat (145).

En 1681 se comaná dita capella als escolans de cota morada que la demanaren per poguer celebrarhi ab mes comoditat y llustre les festes, conforme's feya ans quan tenían la de la Sta. Creu (146).

A petició del canonge Andreu Foix y previ peritatge de mestres de cases, en 1688 se concedí que's tapiés la portalada d'aquesta capella per convertirla en Oratori (147). Al citat canonge Foix ja se li havía concedit facultat en dit any pera fer á ses despeses una sagristía á la capella de les Animes, essent lo fi de demanar lo tancament del portal de la capella de la Sta. Magestat, convertirla, si be que deixanthi lo mateix altar, en capella privada pera celebrarhi ab major comoditat los canonges de crescuda edat. Al cos central inferior hi ha una imatge de la Verge María dins un quadro y en lo superior hi ha la de la Mare de Deu que te á abdós costats les de Sta. Tecla y Sta. Bárbara, les tres d'esculptura. Are es coneguda dita estancia ab lo nom de *Sagristia de les Animes* (148).

Vidriera de la Tribuna Reyal.—Sta. Tecla y S. Jordi.

(143 Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 21.
(144) Arxiu Diocessá, Visitatio :edis. 1421.
(145) Arxiu Catedral, Llibre 2 de la Sibella, f. 339.
(146) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 112.
(147) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 138
148) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 137.

De la porta de S. Ivo ó de l'Orga al portal major

14.—Capella de Santa Agnés

Desde 1775 se nomena de la *Mare de Deu de Montserrat.*

Claus de la volta.—Una Santa agenollada tenint al enfront un minyó, (tal volta lo butxí que la martiritsa).—Sacerdot celebrant, en l'acte de la Elevació.

Vidriera.—Sta Agnés y Sta. María de Cervelló ó del Socors, S. Antoni de Pádua, S. Lluís rey de Fransa y Sta. Teresa de Jesús.

Sta. Agnés se venerá en sa imatge com á principal á la memorada capella fins l'any 1775 en quin temps fou substituit l'altar de Santa Agnés pel de la Mare de Deu de Montserrat (149).

Al obrarse eix altar se posá á abdós costats de la Verge María les imatges de Sta. Agnés y Sta. María de Cervelló ó del Socors (150).

En 1890 se fabricá l'actual retaule á despeses del senyor canonge Dr. Antoni Estalella col-locantse al centre un baix-relleu de la Verge María de Montserrat qu'era del retaule anterior. Lo retaule vell ab les imatges de Sta. Agnés y Sta. María del Socors y S. Lluís rey de Fransa, va donarlo lo Capitol á la parroquia del Albá.

Desde 1770 al peu del altar hi descansa la mortalla del exemplaríssim canonge Dr. Pere Font.

15.—Capella de S. Llorens y S. Tomás de Cantorbery

En 1420 s'hi anyadí lo titol de *S. Hipolit.*

En 1780 se dedicá á *S. Ramón de Penyafort* y fou la capella primera que'n la catedral tingué dit Sant. Desde de 1893 te'l nom de *S. Martí* y *Mare de Deu de l'Alegría.*

Claus de la volta.—S. Llorens al eculeu ó graella.—Sacerdot celebrant en l'acte de la Elevació.

Vidriera.—Dos passatges de la vida de S. Martí de Tours.

Al titol de S. Llorens s'hi agregá tot seguit lo de *S. Tomás de Cantorbery* y en 1420 lo de *S. Hipolit* degut aqueix á Ferrer de Pujol, canonge de Barcelona y rector de S. Martí de Partegás ó sia S. Celoni, natural de S. Hipolit de Voltregá (151).

(149) Arxiu Catedral, Miscelanea 9, N. 9.
(150) Arxiu Catedral, Exemplars, VII, f. 211.
(151) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 170.

Lo quadro central del últim retaule de S. Llorens, que representa dits tres Sants y que's guarda al arxiu, fou tret en 1780.

Se sustituhí l'altar de S. Llorens pel de S. Ramón de Penyafort (152), lo que durá fins l'any 1893 en quin temps lo senyor canonge D. Martí Robert trasladá á dita capella, si be que no íntegre, lo magnífich retaule de S. Martí y S. Ambrós qu'era el claustre á sa propia capella, obra del segle xv, costejada pel canonge Dr. Francesch Castanyer (153). Ab lo retaule hi trasladá una antiguíssima y petita imatge de la Mare de Deu de l'Alegría qu'ans era á la capella del Corpus (154).

16.—Capella de Sant Dionís Areopagita

En 1391 s'hi agregá lo títol de *S. Geroni* y desde 1705 se nomena generalment de S. Geroni.

Claus de la volta.—S. Dionís portant lo cap á les mans.—Sacerdot celebrant, en l'acte de la Elevació.

Fundá lo titol canónich de S. Geroni á la catedral, En Francesch de Mont Alt notari de Barcelona, volguent que de llavors en avant lo altar y capella de S. Dionís se nomenés de S. Dionís y S. Geroni (155).

Al obrarse l'actual altar en 1705 á petició de D. Geroni de Magarola presentada al Capitol per medi de son fill lo canonge D. Miquel de Magarola, va esser ab condició de que posant S. Geroni al lloch principal no hi manqués l'imatge de S. Dionís dalt de tot, conforme aixís s'efectuá (156).

Eix altar qu'es d'estil barroch, á mes de les imatges de S. Geroni y S. Dionís hi ha als costats les de S. Míquel y S. Antoni de Pádua, y l'escut nobiliari de la familia Magarola.

17.—Capella de Santa María Magdalena

Claus de la volta.—Dues Santes agenollades junt á un arbre portant una d'elles la creu á la ma.—Sacerdot celebrant en l'acte de la Elevació.

Vidriera.—S. Ricart patró del senyor canonge Cortés que costejá la restauració de la capella, y S. Ignaci de Loyola com á recort de l'imatge de dit Sant que's veneraba á dita capella. Are es al claustre

(152) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1778 á 1785.
(153) Arxiu Catedral, Liber II. Dotaliarum, f. 464.
(154) Arxiu Catedral, Llibre VI dels Exemplars, f. 216.
(155) Arxiu Catedral, Liber 11 Dotaliarum, f. 430.
(156) Arxiu Catedral, Llibre 10 de la Sibella, f. 215.

á la capella del St. Christ del Ampar y va costejarla en 1688 lo canonge Dr. Francisco de Amigant (157).

Lo retaule vell d'estil barroch fou cedit en 1879, al convent de Caputxines (168), pro no tingué efecte tal cessió. Actualment á més de l'esculptórica imatge de Sta. Magdalena hi ha en la capella lo retaule de S. Bartomeu y Sta. Isabel d'Hungría, pro sens lo bancal, costejat per la noble familia S. Clement (159), qu'ans era al claustre en sa propia capella. Al costat de la capella hi ha dos bons tapissos ab passatges de la vida de Sta. Magdalena.

Com dalt queda dit, la restauració va ferse á despeses del senyor canonge penitencier Dr. Ricart Cortés are bisbe titolar d'Eudoxia y Auxiliar del bisbe d'aquesta diócesis, estrenantse l'obra en 1888 lo día de Pasqua de Resurrecció (160).

18.—Capella de Sant Vicens Mártir

Entre 1619 y 1623 se comensá á nomenar de la *Mare de Deu del Roser.*

Claus de la volta.—S. Vicens en l'eculeu.—S. Vicens revestit ab dalmática.

En 1617 se demaná al Capitol lloch á la capella de S. Vicens pera fer capella y altar de Ntra. Sra. del Roser y fundarhi un benifet (161). Pera examinar dita obra fou nomenada una comissió en 1619 (162), constant que en 1623 era escolá de la capella del Roser Mossen Jaume Marquet Pbre. (163).

En 1628 se doná llicencia pera traure lo retaule de Ntra. Sra. del Roser pera daurarlo (164), fent aquesta obra lo pintor Joan Bassi (165), quan era protector de la capella D. Galcerán de Semmenat.

Dit retaule que te l'imatge esculptórica de la Verge á la capella del cos principal, está format de taulons que representan en baixos relleus, alguns passatges de la vida de la Mare de Deu y de Nostre Senyor. Al cap demunt hi ha la imatge de S. Miquel y altre que sembla esser de S. Geroni.

---

(157) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 143.
(158) Arxiu Catedral, Acueados Capitulares de 1879 á 1886, f. 18.
(159) Arxiu Catedral, Llibres d'Obra.
(160) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 204.
(161) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 253.
(162) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1605 á 1627.
(163) Arxiu Catedral, Llibre 1 de la Sibella, f. 247.
(164) Arxiu Catedral, Llibre 2 de la Sibella, f. 56.
(165) Arxiu Catedral, Llibre 2 de la Sibella, f. 83.

19.—Capella primera de S. March *are capella de S. Bernardi*

En 1459 passá á esser del *S. Angel Custodi* y *S. Bernardi de Sena* y desde 1783 se coneix ab lo titol de *S. Bernardi.*

Claus de la volta.—S. March revestit de bisbe, portant lo gayato pastoral y donant la benedicció.—S. March assegut davant d'un faristol y escribint, tenint als peus un lleó.

Sens dubte era ja acabada aquesta capella en 1346, donchs en dit any lo Capitol ordená trasladar l'altar de S. March á la capella nova que se li senyalá á la obra nova (166). A la part alta interior hi han gravades les sabates, símbol ó escut del Gremi de sabaters.

Aquesta capella junt ab la de S. Agustí foren les últimes obrades ans que'l Patriarca Sapera acabés la catedral en lo segle xv (167). Era titolada de S. March y pertanyía als sabaters, la qual en 1459, en virtut de concessió del Capitol, passá á esser de la Confraría dels Esparters qui, dins de quatre anys devía fer lo retaule baix invocació del S. Angel y de S. Bernardí (168). En 1783 se concedí al memorat Gremi obrar l'actual altar qu'es de poch gust (169).

Al exterior del finestral y als extrems inferiors del mateix hi han dos carreus que evidentment portan la senyal d'haverhi hagut algun relleu, que tal volta era lo signe ó escut dels sabaters. Are la sabata ó borceguí bellament esculptorada se trova á la part forana del finestral de l'actual capella de S. March y sobre posada als carreus, lo que dona á entendre que s'hi posá quan, ja obrada aquesta capella, se concedí als sabaters en substitució de la que tenían.

20.—Capella segona de Sant March

Claus de la volta.—S. Miquel Arcangel.—Un Sant bisbe donant la benedicció.

En 1346 lo Capitol ordená que l'altar de S. March fos trasladat á la capella nova (170), lo qual desde 1203 era al sepulcre ó fossar de la Seu (171), quin cementiri era, segons indicis, á la banda del actual carrer dels Comtes. Permanesqué dintre sa capella de la catedral fins l'any 1459, y llavors se dedicá á S. March l'actual capella

(166) Arxiu Catedral, Liber Camissie, f. 9.
(167) Arxiu Diocessá, Visitationes Sedis.
(168) Arxiu Catedral, Caresmar, Volum 11, N. 15, de 1459.
(169) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1778 á 1785.
(170) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 9.
(171) Arxiu Catedral, Liber I Dotaliarum, f. 362.

d'eix Sant, haventhi al exterior de la mateixa l'escut dels sabaters del que, al parlar de la capella anterior, n'hem fet esment (172).

L'ara va consagrarla en 1518 D. Joan (Cardona) bisbe Plonacense y auxiliar del de Barcelona (173), y'l barroch altar, segons un tarjetó col·locat part damunt de S. March, es del any 1692.

A les parets de la capella hi ha dos grans quadros que s'hi posaren en 1763 hont s'hi veuen passatges de la vida de S. March, essent aquella obra del celebrat pintor Tramullas (174).

A mes de l'advocació de S. March, hi ha la dels Sts. Crispí y Crispiniá, patróns dels sabaters.

A la capella de S. March per temps s'hi reservá lo Santíssim Sagrament servint de capella de la Comunió (175).

21.—Capella de la Transfiguració del Salvador

are capella tercera de S. Sever

Ans de 1624 se nomená de les *Animes* ó del *Perdó* y desde 1676 te lo titol de *S. Sever*.

Claus de la volta.—Un dibuix.—Lo Pare Etern sostenint al diví Jesús crucificat.

Segóns lo activíssim canonge arxiver Francesch Tarafa, la capella de la Transfiguració fou construída y adornada pel bisbe Simón Salvador (1432-1445), quí morí á Roma, de hon foren portades ses despulles, y soterrades á dita capella en 1447 (176).

Aquesta capella, per temps, se nomená de les Animes segons consta al Llibre 2 de la Sibella, f. 6, ahon se llegeix que en 1624 ja existía lo titol de les Animes ab qu'es conegué aquesta capella.

Volguentse solemnisar la canonisació de S. Oleguer, se resolgué habilitar pera capella del Santíssim y S. Oleguer, la Sala Capitolar, y com dificultava aquesta obra la capella de S. Sever, que separava lo Capitol de la catedral, se determiná desfer aquella, cedint pera capella de S. Sever, la de les Animes y la del St. Crist, en 1676 (177). A fi de no perdrers la memoria del senyor bisbe D. Simón Salvador, qui feu la capella de S. Salvador, y ahont hi ha benifets fundats ab eix titol, se nomená en 1681 una comissió pera cuidar de que hi

(172) Arxiu Catedral, Caresmar, Volum 11, N. 15 de 1459.
(173) Acta de consagració en pergamí col·locada dins de l'ara.
(174) Arxiu Catedral, Llibre 24 de la Sibella, f 134.
(175) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 65.
(176 Arxiu Catedral, De Vitis Pontificum, f. 79.
(177) Arxiu Catedral Llibre de Resolucions Capitolars de 1670 á 1679.

hagi l'imatge de S. Salvador al retaule que feren los Administradors de S. Sever, que tenen dita capella (178).

L'imatge del Salvador es á la capelleta alta. Lo retaule anterior ó de la Transfiguració, ab los titols canónichs dels benifets fundats á dit altar fou transferit en 1679 á la capella qu'are es de les Animes (179).

22.—Capella del Sant Christ

Desde 1676 es *sagristía* de l'actual capella de S. Sever.

Dins de la capella del St. Sepulcre ó de les Fonts baptismals hi ha un bell portal gotich qu'ans servía d'entrada á la capella del Sant Christ; pro quan fou convertida aquesta capella en sagristía de Sant Sever, se'n obrí un'altre dins la citada capella de S. Sever.

Se fabricaría envers lo principi del segle xvi, puix no l'hem trovada en les Visites del segle xv. Consta qu'en 1503 se compraren 200 rejoles pera empaymentar la capella del Crucifix (180), y en 1564 se cita la capella de les Fonts ab lo nom del Crucifix, per rahó de tenir la capella del Crucifix l'entrada dins del baptisteri (181).

Dita capella servía com d'oratori pera celebrarhi los canonges (182). En 1578 se concedí als criats dels canonges llicencia pera ornar la capella del Mont Calvari que está darrera les Fonts (183) y en 1619 fou donada als escolans morats la capella de la Sta. Creu qu'es derrera de les Fonts baptismals de la present Seu perque lo día del diumenge infra octava *inventionis Stae. Crucis* pugan fer ells la festa. (184). Concedida aquesta capella com la de la Transfiguració als Administradors de S. Sever, se'ls doná en 1676 llicencia pera obrir porta á la capella del St. Christ per comunicar ab la de Sant Sever (185).

23.—Capella del Sant Sepulcre y del Baptisteri

Clau de la volta.—Escut d'armes del Patriarca Sapera.—Baptisme de Jesús.

---

(178) Arxiu Catedral Llibre 8 de la Sibella, f. 112.
(179) Arxiu Catedral Llibre 20 de la Sibella, f. 23.
(180) Arxiu Catedral Llibre d'Obra, 1501 á 1503, f. 53.
(181) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1504.
(182) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 71.
(183) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1575 á 1581.
(184) Arxiu Catedral, Llibre 1 de la Sibella, f. 290.
(185) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1670 á 1679.

Vidriera.—L'aparició de Jesús resucitat á la Magdalena dihentli: *Noli me tangere.*—Aquesta vidriera es la mes antiga de la Seu que dibuixá lo pintor cordobés Bartomeu Bermejo ó Bermeio y que trevallá per 35 lliures lo mestre de vidrieres y mestre de les de la catedral Gil Fontanet en 1495 (186).

La capella de les Fonts se trova citada en la Visita feta en 1495 (187).

En 1522 se nomenava del Sepulcre á la que hi havía un sepulcre baix relleu, que hi es encare fabricat per mossen Joan Badía, Pbre., lo qual era á l'espay de les Fonts baptismals, haventlo donat á la Seu dit capellá (188).

En 1578 á més del sepulcre hi havía un retaule ab portelles pintades ahont hi havían passatges de la passió de JesúChrist (189), qual retaule ab alguna modificació, creyem qu'es lo que hi ha encare.

De la porta major á la del claustre

24.—Capella de Sant Clement, papa y mártir

En 1450 s'hi agregá lo titol de *S. Narcís.*

Desde 1847 es capella de la *Puríssima Concepció.*

Claus de la volta.—Escut del patriarca Sapera.—S. Clement papa.

Vidriera.—Dos Sants que son ja molt borrats y per algún detall pot ser que representin á S. Clement y á S. Narcís.

L'insigne prelat enamorat de la Seu de Barcelona, Francesch Clement Perez ó Sapera, fundá la capella aquesta á llahor de Sant Clement I, papa y mártir (190), enriquint l'altar de la mateixa ab molt preuhades relliquies (191).

Son escut d'alt relleu fou gravat en les parets interiors y en lo frontispici de dita capella á la qual volgué esser soterrat. Desde 1430 en que fini sos jorns plens de gloria fins l'any 1847, lo momificat cos del patriarca Sapera, reposá pacíficament á sa propia sepultura.

Havent concedit lo Capitol, la capella de S. Clement á la Confraria de la Puríssima, se tragué no sols lo retaule, si que també lo cos

---

(186) Arxiu Catedral, Llibres d'Obra de 1493 á 1495 y 1495 á 1497.
(187) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1504.
(188) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1522.
(189) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 69
(190) Arxiu Catedral, Llibres d'Obres.
(191) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristía, f. 53.

del patriarca, *qual cadávre, com si fos un moble vell*, *fou portat al trifori, com qui diu á les golfes de la catedral* (192). Avergonyintse algú, de que'l patriarca tingués *una sepultura tan distingida*, diligenciá que's traslladés á altre part y en virtut de les providencies preses fou transferit en 1866, á una estancia del arxiu ahon hi estigué sino ab mes respecte, al menys ab menos indecencia, permaneixenthi fins l'any 1899 (193). Gracies al Capitol y singularment al il·lustrat ardiaca Dr. D. Bonaventura Ribas y Quintana, que'n fou l'anima y qui publicá una monografía del patriarca, lo cadávre d'eix gran benefactor de la Seu de Barcelona fou solemnement transferit á la capella de S. Clement (are) de la Puríssima, col·locantlo á un sepulcre nou de pedra senzillament travallat, á la part del Evangeli, lo día 18 de Novembre del susdit any 1899 (194).

Ans que'l cos del patriarca Sapera fos tret del seu vas ó tomba ja s'havía substituhit lo bell retaule que costejá dit prelat, per altre que un devot feu obrar en 1770. En eix any se remogué l'ara y dins d'una arqueta s'hi trovaren les relliquies que hi havía col-locat lo referit patriarca (195).

Lo retaule de 1770 va esser tret en 1847 per posarhi á son lloch lo de la Puríssima y aquell lo portaren á la capella de Sta. Catarina y Sta. Clara (196).

Lo reixat també fou tret y'l col-locaren al claustre á la capella segona de la Puríssima, ahon encare hi es, y en la qual actualment hi há lo altar vell de S. Paciá.

25.—Capella segona de Sant Sever

Clau.—S. Sever.

Desde 1676 es *pórtich de la capella de S. Oleguer y del Santíssim.*

La primera capella de S. Sever era fundada al claustre junt á la antiga Sala Capitolar. En 1423 los canonges resolgueren transferir lo retaule é invocació de S. Sever á la capella nova, dins del temple, al costat de la de S. Clement, qu'es la segona á má dreta al entrar á la Seu per la porta gran (197), pro aquesta resolució no tingué efecte fins á l'any 1442. En eix any lo Capitol concedí als administradors de

(192) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 55.
(193) Monografía del patriarca Sapera, escrita pel canonge Ribas y Quintana en 1899.
(194) Monografía ja citada.
(195) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristía, f. 53
(196) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 55.
(197) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 101.

la capella de S. Sever llicencia pera trasladarse á la capella que's dins del temple, al costat de la de S. Clement (198).

En 1445 la primitiva capella de S. Sever ja era dedicada á Sant Cosme y S. Damiá (199), y la de S. Sever en 1449 ja era dins de la catedral (200). Aquí hi permanesqué fins l'any 1676, en quin temps fou deshabilitada pera convertir dit lloch y la Sala Capitolar en capella de *S. Oleguer y del Santíssim* (201).

L'esmentada capella ocupava lo solar comprés entre la reixa, la paret de la capella de Sta. Catarina (ara de S. Clement), y dugues parets que unian lo gran pilar ab la paret de la capella de Sta. Catarina y la de la capella del Capitol.

26.—Capella de Sta. Catarina y Sta. Clara

Desde 1847 es de *S. Clement.*

Claus de la volta.—Un Sant vestit ab túnica folgada, portant un llibre y en actitut de mirar á un noyet.—S. Cristófol portant l'Infant Jesús damunt de l'espatlla boy passant lo riu.

Per les claus de la volta no hi ha dupte que aquesta capella se dedicá á S. Cristófol, pro los documents fan esment que l'altar fou dedicat á Sta. Catarina y Sta Clara.

Aquesta capella va obrarse en temps del patriarca Sapera y en 1432 lo Capitol la cedí á la noble senyora Na Sanxa de Noalles, qui per aytal cessió, va prometrer 300 florins á l'Obra dela catedral (202).

Dita senyora que's nomenava Sanxa Ximenes de Cabrera, era filla de Bernat de Cabrera, y muller de Arquimbau de Foix, senyor y baró de Noalles, fill dels comtes de Foix (203), la qual ja en 1431 havía fundat lo benefici primer titolat de Sta. Clara en la memorada capella (204).

Elegí sepultura en aquesta capella y consta que en 1436 l'Obra va rebre de la referida senyora 20 florins ó sia 220 sous com á romanent dels 40 florins que havía de pagar per la sepultura que li feu l'Obra á la citada capella de Sta. Clara (205).

L'escut nobiliari de Cabrera, campeja en lo sepulcre de rica labor hon jau la noble senyora y en lo bellíssim retaule de Santa

(198) Arxiu Catedral, Miscelanea 14, N. 15.
(199) Arxiu Catedral, Diversorum instrumentorum, f. 23.
(200) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1449.
(201) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristía, f. 22 y 23.
(202) Arxiu Catedral, Llibre d'Obra, 1431.
(203) Arxiu Catedral, Pergamí de la secció dels del S. xiv.
(204) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 447.
(205) Arxiu Catedral, Llibre d'Obra, 1435.

Clara y Sta. Catarina que's guarda en la Sala de la Capbrevació y es una de les poques obres pictóriques de la florida del art ojival que conserva la Seu.

Ignorém qui trevallá dit retaule, pro tal vegada no sería anar desacertat creure que'l pintá en Joan Cabrera. Fonamentém això en una rebuda de 55 florins d'or firmada per Joan Cabrera, pintor, ciutadá de Barcelona, á obs de donya Sanxa Ximenes de Foix y de Cabrera per pintar les reixes de la capella de Sta. Clara, propia de dita egregia senyora, situada dins de la catedral. A mes va rebrer dit pintor 2 fiorins y mitj per pintar de diferents colors una columna de pedra de la referida capella (206).

Les reixes les fabricá lo ferrer Joan Vilalta, ciutadá de Barcelona per les quals va cobrar 335 florins en 1450 (207).

Del esmentat retaule ne publicá lo compartiment central superior lo periódich *La Veu de Catalunya* á 11 d'Abríl de 1906.

Desde 1847 en que fou tret de son lloch pera posarhi lo de S. Clement fins l'any 1888 en que's col-locá á la Sala de la Capbrevació, estigué en la capella del angle del claustre, adjunt á la del Corpus (208).

Lo retaule de S. Clement del any 1770 fou col-locat en lo lloch del de Sta. Catarina qu'es lo qu'avuy hi ha en la referida capella.

27.—Capella de S. Agustí y S. Oleguer

Desde 1701 sols se nomena de S. Agustí.

Claus de la volta.—S. Oleguer ab la llegenda *Beatus Ollegarius.* —S. Agustí ab la llegenda *Sanctus Augustinus.*

Aquesta capella ja era fabricada en 1380, puix á 5 de Novembre de dit any s'hi transferí ab grandíssima solemnitat lo cos incorrupte del gloriós S. Oleguer (209).

Dita capella junt ab la de S. March que actualment es dedicada á S. Bernadí de Sena, eren les últimes del ámbit interior del temple quan la catedral no era termenada, conforme consta en la Visita pastoral practicada en 1388 pel bisbe Ramón d'Escales (210).

A S. Oleguer que termená sa mortal ruta en 1136 (211), consta

(206) Arxiu Catedral, Pergamí de la secció dels del segle xv.

(207) Arxiu Catedral, Pergamí de la secció dels del segle xv.

(208) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 205.

(209) Arxiu Catedral, Sala 3, Armari 12, N. 15 y Arxiu Municipal, Llibre de diferents Constitucions del Rey En Pere y altres.

(210) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis. 1388 á 1391.

(211) Reso de S. Oleguer.

que en 1155 ja se li donava culte, donchs se llegeix que á 18 de Juliol de 1155 Dominich y María sa esposa, lloharen y confirmaren á Deu y al *benaventurat Oldegari*, aquella pessa d'alou qu'era en la pessa que llegá Dalmau, germá de dit Dominich. Aquesta pessa era situada al lloch nomenat Espideles, en la parroquia de S. Juliá de Paladol (ó sia Palou), la qual ells la tindrán per *S. Oldegari* á cens de 12 sous (212).

Ab tot no tenía altar y's veu que no'n tingué fins aprés de 1283, puix á 14 de Juliol d'eix any ordená son testament Jaume de Santa Eugenia sagristá de Mallorca y canonge de Barcelona y ab dit testament feu institució d'un presbiterat ab la condició que si ab lo temps en la Seu de Barcelona s'eregeix un altar á honra de S. Oleguer que'l beneficiat celebri en dit altar, pro mentres no sia eregit, que celebri al altar que ordeni lo bisbe y Capitol (213).

Quan en 1421 lo patriarca Sapera feu la visita, se venerava també á n'aquesta capella lo gloriós anacoreta S. Onofre essent pintada l'imatge en un oratori ó especie de triptich, es á dir un retauló ab portelletes (214).

La capella de que estém ocupantnos, en certa manera, no tenía retaule, puix aqueix venía á formarlo y constituirlo lo sepulcre de S. Oleguer, qu'era d'alabastre. En 1701 lo sagrat cos del sant arquebisbe de Tarragona y bisbe de Barcelona, ab solemníssima festivitat se trasladá á l'antiga Sala del Capitol que ja se nomenava de Sant Oleguer (215).

La causa de convertir lo Capitol en capella de S. Oleguer va esser lo volguer solemnisar la canonisació del exemplaríssim prelat, prenentse en 1676 l'acort ó resolució d'habilitar la Sala Capitolar en capella de S. Oleguer y del Santíssim (216).

Quan en 1701 lo sepulcre fou transferit á la capella actual de Sant Oleguer, se acceptá l'oferta d'un devot qui volía fer un retaule á honra del gran bisbe d'Hipona S. Agustí (217), y presumím, per certs indicis, que'l devot era'l canonge Lluís de Josa.

Lo Capitol ordená, quan lo cos de S. Oleguer fou trasladat, que la capella quedés desembrassada per rahó del retaule faedor, y que entre tant, se col·loqui en ella un quadro de l'advocació de dita capella (218).

---

(212) Arxiu Catedral, Sala 3, Armari 6, Sagristía menor ó Sots-sagristía, N 1.

(213) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 199.

(214) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1421, 1425 y 1428.

(215) Arxiu Catedral, Llibre I. d'Exemplars de la Sagristía, f. 130.

(216) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1670 á 1679.

(217) Arxiu Catedral, Llibre 9 de la Sibella, f. 467.

(218) Arxiu Catedral, Llibre 9 de la Sibella, f. 467.

Si'l retaule se feu ó no, ho ignoram, encare que sembla no's portá á cap, puix en 1750 lo Capitol doná llicencia al canonge Joseph Quintana per fer un retaule en la capella de S. Agustí.

Eix canonge deuria esser devot del sagrat Cor de Jesús, donchs demaná y se li concedí que's posés al nou retaule un quadro del Cor de Jesús, si be que ab condició que'l titolar de la capella estigui á la part principal del retaule (219).

Dit retaule no podém dir si's fabricá y nos fa temer que deixaría de ferse per quan en 1756 ó sia al cap de sis anys de la petició y concessió referides, se sap que'l Capitol comissioná al canonge Gaspar Bastero per donar les gracies al devot que vol costejar lo retauló de S. Agustí y que á tal devot se li facilitin la fusta y cordes necesaries per la bastida (220).

Aqueix retaule fou rellevat en 1879 (221), ja que en lloch seu y restaurada la capella á despeses del canonge doctoral D. Domingo Cortés (222), s'hi col-locá una image de S. Agustí fabricada pel esculptor Remigi Font, de Barcelona (223).

28.—Capella de S. Gregori Magne papa y Sta. Eugenia

Fa quarant'anys que també's nomena de *S. Roch.*

Claus de la volta.—Sta. Eugenia y S. Gregori ab la respectiva llegenda: *Sancta Eugenia y Sanctus Gregorius.*

Vidriera.—Creu capitolar.

Lo canonge Arnau de Castelló fundá en 1322 un benefici ab l'advocació de S. Gregori y Sta. Eugenia en la capella y altar que als mateixos Sants feu obrar junt ab March de Sta. Eugenia, canonge sagristá, fent esment que S. Gregori á qui honra ab tal fundació es una de les columnes principals de l'Esglesia (224). Per aqueixa circunstancia creyém que's refereix á S. Gregori lo Magne.

Lo retaule del qual se'n parla en la visita que en 1578 feu lo bisbe Joan Dymas Lloris y en nom seu lo canonge Miquel Malendrich, tenía pintades al centre les imatges de S. Gregori papa y S. Honorat bisbe y al costat del Evangeli l'historia de S. Gregori y al de l'Epistola la de S. Honorat.

(219) Arxiu Catedral Llibre 20 de la Sibella, f. 168.
(220) Arxiu Catedral Llibre 22 de la Sibella, f. 164.
(221) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1879 á 1886, f. 8.
(222) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares, 1879, 1886, f. 44 y 56.
(223) Relació del mateix esculptor.
(224) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 227 y Liber II. Dotaliarum, f. 203.

Sta. Eugenia era venerada al peu del retaule y á abdos costats hi havía pintada sa historia (225).

Lo retaule sobre referit va esser rellevat quan en 1685 lo canonge succentor Joseph Vilardaga demaná llicencia per fer un retaule á la capella de S. Gregori hon ell se vestía, quina gracia se li concedí (226).

Al dit retaule en la capella central hi ha l'imatge de S. Gregori, vestit ab ornaments pontificals, y en la central del cos superior Sant Joseph. Al bancal s'hi veneren les imatges de S. Antoni de Pádua, Sta. Eularia y S. Felip Neri, pintados al oli sobre tela.

Als costats extrems del retaule hi ha dues petites imatges de Sant Joan Baptista y S. Onofre.

Lo canonge Vilardaga feu una funció que per certes causes no va esser acceptada fins al 1751 (227).

L'imatge del gloriós S. Roch que's venera al altar de S. Gregori, en altres temps era venerada á la capelleta d'una de les dues torres romanes de la plassa Nova junt á la casa del ardiaca, y envers l'any 1854, fou aportada al claustre per ser allí venerada segons nos ha referit lo senyor mestre de ceremonies Mossen Antón Saladrigas.

En lo Llibre titolat *Acuerdos Capitulares* de 1864 á 1869, f. 115, se llegeix que'l Capitol acordá en 1865 la traslació de l'imatge de S. Roch, qu'era al claustre, en la capella de S. Cosme y S. Damiá, á la de S. Gregori Magne.

La devoció á eix Sant advocat contra'l contagiós mal de la peste, va cada día á la puja y en penyora d'agrahiment se tracta de dedicar un altar en la capella de S. Gregori á honra de S. Gregori y S. Roch, haventse ja projectat la trassa del referit altar en 1893 (228).

Cad'any se celebra ofici y novena á llahor de S. Roch en la catedral.

29.—Capella de Sant Cristófol

Ans de 1421 s'hi transferí lo titol canónich de S. Pau y Sta. Paula y per eix motiu, la capella se nomená de *S. Pau* y *Sta. Paula.*

En 1631 se comensá á nomenar capella de *S. Joan* y *S. Pau.*

Desde 1879 es dedicada á *S. Ramón de Penyafort.*

---

(225) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, f. 81.

(226) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 281.

(227) Arxiu Catedral, Llibre 20 de la Sibella, f 284.

(228) Arxiu Catedral. Acuerdos Capitulares, de 1887 á 1897, f. 164.

Claus de la volta.—S. Cristófol lligat y fletjat.—S. Cristófol passant lo riu y portant damunt seu lo bon Jesuset.

Vidriera.—S Ramón de Penyafort y S. Bonaventura.

Ans que S. Cristófol tingués capella y altar en la catedral consta que l'advocació de S. Cristófol en la dita Seu va esser obra de Na Sanxa de Rovira, viuda que fou de Ramón de Manresa y apres muller de Guillém de Santa Coloma, militar de la casa del senyor Rey.

En 1318 ordená son testament y feu la fundació del primer benefici ab dita advocació al altar y capella de les que han de obrarse en la Seu ó en una de les ja obrades, per qual capella ó pel obrar d'ella, doná 500 sous (229).

La capella de S Cristófol era ja obrada en 1323 com se llegeix en la fundació del benefici segón de S. Cristófol, per Mestre Ramón Novell canonge de Barcelona (230). Fins l'any 1329 los marmessors del canonge Novell no feren la fundació ordenada per dit capitolar la qual ab acort dels obrers se feu en la capella de S. Cristófol perque llavors no's podía fabrícar capella nova (231).

Al altar de S. Cristófol ans de 1421 ja hi havía lo benefici de Sant Pau y Sta. Paula qu'ans era al edifici nomenat *celler*, qual *celler* va esser enrunat ans de dit any (232). Lo sobre dit titol perseverava en 1578, puix quan lo canonge Malendrich visitá la catedral en nom del bisbe Lloris, consta que al retaule de dita capella hi havía pintades les imatges de S. Cristófol, S. Pau y Sta. Paula viuda (233).

En 1631 la capella se dedicá á S. Pau y S. Joan la qual se nomenava de S. Joan y S. Pau (234), y si llavors se feu cas omís del titol de S. Cristófol, no per això se oblidá sa memoria. En la Sala de la Capbrevació y en la estancia del damunt de la sagristía hi han cinch retaulons del retaule de la capella de S. Cristófol y en ells les respectives imatges de S. Cristófol, Sta. Magdalena, S. Magí y Sta. Coloma, fetes, á lo que sembla d'una mateixa má, y la de Sta. Paula, de diferent factura y proporció.

Mossen Saladrigas nos ha comptat qu'ell recorda haver vist Sant Cristófol en eix altar de S. Joan y S. Pau.

Eix últim retaule subsistí fins l'any 1879 en quin temps, mercés á la pía generositat del canonge ardiaca Dr. Bonaventura Ribas se restaurá la capella de S. Joan y S. Pau y tret lo retaule, se traslladá

---

(229) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 225.
(230) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 226.
(231) Arxiu Catedral, Liber I Dotaliarum, f. 228.
(232) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1421-25-28.
(233) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, f. 82.
(234) Arxiu Catedral, Llibre 2 de la Sibella, f. 92.

á dita capella en son principi dedicada a S. Cristófol, lo sagrat cos de S. Ramón de Penyafort.

Les relliquies de S. Ramón, salvades per providencia especial de N. S., de les runes del convent de Sta. Catarina en 1836, foren aportades á l'esglesia de Sta. Marta. A 11 d'Octubre de 1838 lo senyor bisbe va cedirles al Capitol de Canonges qui les havía demanades ab instancia y se depositaren al altar major, en la capelleta relliquiari, nomenada *Sancta Sanctorum* sota lo sagrari (235).

Desde 1879, aquesta capella guarda les sagrades relliquies de qui fou canonge de Barcelona y mes tart frare dominich, S. Ramón de Penyafort, en un sepulcre de fina y bella labor. Procedeix dit sepulcre, del enrunat monastir de Sta Catarina y l'imatge de S. Ramón qu'es sota l'ara, era la que tancava lo sepulcre de S. Ramón quan lo sagrat cos era venerat en l'esglesia del citat convent (236), la qual se col·locá sota l'ara en 1891 (237).

Are com are aquesta capella es de les poques que deixen veurer mes plenament sa puresa de linies, cosa que fa molt bo.

S. Ramón de Penyafort, en lo segle xviii tingué altar á sa honor en la capella dedicada primitivament á S. Llorens en la que are hi ha lo retaule de S. Martí y S. Ambrós.

L'altar s'erigí á petició del canonge Montoliu en 1779, qui tenía la comanda del devot que volgué amostrar sa devoció al memorat Sant (238).

En 1890, lo retaule consta que ja era tret y que l'imatge fou cedida al convent de monges Dominiques, nomenat de Beates de S. Domingo (239), essent transferit lo retaule á la parroquia de Sant Sadurní de Noya.

30.—Capella de Santa Marta

Desde 1769 es dedicada á *S. Pau Apóstol.*

Claus de la volta.—Sta. Marta portant un aspergidor y tenint al peu la tarasca que's menja una criatura.—Sta. Marta portant á la ma esquerra un llibre y á la dreta una especie de rosari. Al seus costats s'hi llegeix: *Sancta Marta.*

Vidriera.—S. Jaume y S. Joan, apóstols.

Lo titol canónich de Sta. Cecilia fou transferit á n'aquesta capella

---

(235) Arxiu Catedral, Miscelanea, 10, N. 4.
(236) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 162.
(237) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 313.
(238) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1778 á 1785.
(239) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares, 1887 á 1897, f. 15.

y en la mateixa s'hi fundá lo de S. Pere Mártir y S. Domingo en 1408, per Guillém de Pujol (240).

Melcior de Vallmanya (a) Oromir, rector de Montcada, fundá lo de la Passió de l'imatge de Jesu-Christ en l'any 1503 (241), y en 1505 los marmessors de Joan Torres canonge domer, portaren á terme la fundació del de S. Restitut en aquesta mateixa capella (242).

En 1770 l'altar de Sta. Marta fou substituhit per altre que's dedicá á S. Pau Apóstol, seguint la trassa feta per Francesch Tramuyes en 1769, donantse aixís compliment á la disposició testamentaria del canonge Joseph Nadal.

Gracies á una previsió del Capitol, qui concedí la llicencia de fer lo nou retaule de S. Pau, se pintaren en aqueix l'imatge de Santa Marta y les dels altres Sants á honra dels quals havía beneficis fundats en la capella de Sta. Marta (243).

Aqueix retaule en 1900 se traslladá al claustre, á la capella antigament titolada de S. Pere *in cathedra* y S. Joan *ante portam latinam*, ab la variant de que l'imatge de S. Pau fou transformada en la de S. Jaume. A un y altre costat del titolar hi ha dues imatges esculptóriques de S. Domingo de Guzmán y S. Pere Mártir y en lo cos superior en regular quadro s'hi pintaren les de Sta. Marta, Sant Restitut y Santa Cecilia.

Lo degá Dr. Jaume Dachs volguent amostrar son afecte á la Seu de Barcelona, cosa que molt l'honra, una volta tret lo susdit retaule, feu obrarne altre d'estil gótich en 1900, seguint lo dibuix del arquitecte de la Seu D. August Font, essent obrat pel artista Félix Ribas, de Tarragona, y pintat per en Bartomeu Ribó, d'aquesta ciutat.

Al centre hi ha una esculptórica imatge del apóstol S. Pau obrada per En Miquel Castellanas y á un y altre costat, en quatre compartiments s'hi pintaren passatges de la vida del S. Apóstol. Al bancal hi ha en petits compartiments quatre imatges de les Santes que constan al Canon de la Missa, Sta. Agata, Sta. Llucia, Sta. Agnés y Sta. Cecilia y de dues Santes filles de Barcelona, Sta. Eularia y Sta. María dels Socors, y en lo centre del bancal, la de Sta. Tecla, patrona de la provincia esglesiástica de Tarragona (244-245).

Lo retaule que's parella ab los dels bons temps del art ojival.

Aixís com es de llahor que'l retaule per sa bella forma permet apreciar la senzilla elegancia de la capella, es de planyer que no se

---

(240) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinoneusis, f. 506.

(241) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinoneusis, f. 515.

(242) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinoneusis, f. 508.

(243) Arxiu Catedral Llibre de Resolucions Capitolars de 1766 á 1771.

(244-245) Arxiu Catedral, Miscelánea 18, N. 30.

hagi pintat l'imatge de Sta. Marta, titolar d'aquella, á la qual fou en ell dedicada desde son comens.

31.—Capella de Santa Margarida

Entre 1661 y 1701 se transferí á ella l'altar de *S. Jordi y S. Genís* y desde eix temps la capella te l'advocació d'aquestos Sants.

Claus de la volta.—Sta. Margarida ab lo drach y la llegenda *Sancta Margarita.*—Sta. Margarida.

Vidrieres.—S. Joseph y S. Jaume, apóstol.

En aquesta capella s'hi fundaren alguns presbiterats ab l'advocació de Sta. Margarida (246) y aqueix titol perseverava en 1661 (247).

En 1771 ja consta que va esser concedit permís per fer un retaule en la capella de S. Jordi qu'es dins de la Catedral (248), y per l'anterior noticia y aquesta, suposém que l'altar de Sta. Margarida fou rellevat entre 1661 y 1701.

Lo retaule de S. Jordi actual va construirse á despeses del canonge ardiaca Dr. D. Joseph Casas y Palau, secretari de cambra del senyor bisbe D. Jaume Catalá en 1888 (249).

Les imatges de S. Jordi y S. Genís son les mateixes del retaule vell y la de S. Francisco de Paula que's venerava en dit retaule va costejarla lo senyor canonge arxipreste Dr. Francisco Puig y Esteve (250). La de S. Evaristo es nova y la de la Verge del Pilar donada pel senyor canonge Dr. Anselm Casasnovas, se venera al centre del nou retaule desde l'any 1898 (251).

32.—Capella de Sant Paciá

També's coneix ab lo nom de capella de la *Mare de Deu del Remey.*

Claus de la volta.—S. Paciá.—Calvari.

Vidriera.—Sta. Anna y S. Joaquím.

A mes del retaule de S. Paciá, havía en dita capella una imatge de S. Mateu qu'era daurada, conforme consta en la Visita pastoral feta en 1530 á 30 de Desembre (252).

Ja ans de 1421 foren transferits á n'aquesta capella los beneficis titolats de S. Mateu y S. Gabriel (253).

En 1689 los marmessors de Mossen Vicens Massanet obtingueren

---

(246) Arxiu Catedral, Speculum Titulosum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 58.
(247) Arxiu Catedral, Visita del bisbe de Barbastre, Delegat Apostólich, f. 81.
(248) Arxiu Catedral, Llibre 9 de la Sibella, f. 231.
(249) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 208.
(250) Relació de Mossen Saladrigas.
(251) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 239.
(252) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1522-1530, f. 159.
(253) Arxiu Diocessá, Visita del Patriarca Sapera 1421 á 142?.

del Capitol la corresponent llicencia pera daurar l'altar de S. Paciá que havían fet (254), qual altar de complicat y abundant trevall artístich se construhí en 1688, quina data se llegeix al grahó del retaule. Les imatges esculptóriques de S. Paciá y S. Mateu ocupan les respectives capelles centrals, principal y superior, essent notable per sa labor, la de S. Paciá y dos passatges de la vida d'eix sapientíssim y sant Bisbe. L'imatge antiga de la Verge del Remey fou condicionalment concedida al Hospital de la Sta. Creu en 1892, pera esser venerada en l'esglesia ó en alguna de les sales dels malalts (255).

Lo canonge doctoral Dr. D. Valentí Basart volguent que á ses despeses se fabriqués un nou retaule á honra de S. Paciá, va demanar llicencia al Capitol, quí de pla li concedí en 1892, ab la condició que'l retaule vell, per ser de rellevant mérit sia trasladat á una de les capelles del claustre (256).

Eix altar ja descrit es á la capella del enfront de la porta del claustre per la que s'entra al sagrat temple.

Al pla de la capella hi jau l'insigne devot de S. Paciá, lo bisbe Joan Lloris, qui governá la diócesis de Barcelona desde 1576 á 1598 (257).

L'única senyal distintiva de la sepultura de dit bisbe era l'escut nobiliari d'éll, essent de planyer que hi manqués la corresponent inscripció funeraria. Gracies á Deu que desde 1903 se sap d'una manera més positiva hon reposan les despulles del gran devot de S. Paciá, puix en dit any acordá lo Capitol fer gravar sota l'ara una lauda dictada pel eminent jesuita P. Fidel Fita (258).

CLAUSTRE

Ala adjunt al temple

De la primera capella surtint del temple á ma dreta á la capella de S. Oleguer ó antiga Sala Capitolar

1.—Capella de S. Tomás, apóstol. *Després de S. Antoni de Pádua y are de la Mare de Deu de la Pietat ó dels Dolors*

Clau de la volta.—S. Tomás posant la má á la llaga del costat del Salvador.

---

(254) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 209.
(255) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1887 á 1897, f. 124.
(256) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1887 á 1897, f. 95.
(257) Aymerich, Nomina et Acta Episcoporum Barcinonencium.
(258) Arxiu Catedral, Notes pel Llibre VIII dels Exemplars.

La fundació del benefici titolat de S. Tomás apóstol y S. Antoni de Pádua, va disposarla en 1349, en Salvador de Rocafort. Son fill Jaume cumplí tal disposició en 1353 en la capella primera del claustre després del portal nou que's construía en direcció del claustre y á tramontana d'aqueix (259). Al pla de la capella hi ha la llosa sepulcral del esmentat Salvador de Rocafort.

La capella aquesta en 1686 se nomená de S. Antoni (260) y no fa pas molts anys que'l retaule barroch que hi havía dedicat á S. Antoni fou tret de la mateixa (261).

Per breu temps hi hagué en dita capella lo altar del S. Christ del Ampar qu'are es en altre capella del claustre (262).

Are hi ha l'altar ó *mesa* y'l cos inferior del vell retaule del Corpus, consistent ab los graus y una capelleta. En aquésta, qu'ans s'hi venerava l'imatge de la Mare de Deu de l'Alegría, actualment s'hi venera una imatge d'obra cuyta, de la Verge de la Pietat. Aquesta imatge restaurada á despeses de Salvador Guitart, monjo ó escolá major de la catedral (263), se col·locá á dita capelleta en 1893, ab llicencia del degá Dr. Joseph Casas (264).

2.—Capella de S. Lluís, bisbe

Aprés de S. Lluís y *S. Francesch* y per últim de *S. Francesch.*

Are *vagant.*

Clau de la volta.—S. Lluís bisbe.

Encare que aquesta capella originariament fou dedicada al susdit Sant prelat, com á més de la clau ho refereixen prou los documents, no tardá pas gaire á anyadirseli lo titol de S. Francesch.

En 1395 lo capitol concedí á Francesch Foix de la casa del senyor Rey, llicencia pera fer carner ab sos signes ó escuts, dins de la capella dels Sants Lluís y Francesch, qu'es al claustre de la Seu de Barcelona (265).

Ab tot y ser lo titol canónich de dita capella, S. Lluís bisbe, no hem trovat la fundació de cap presbiterat ab tal titol ó advocació.

Lo retaule qu'existía en 1531 (266), y 1578 (267), al visitar la Seu

(259) Arxiu de la Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 347.
(260) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 25.
(261) Nota facilitada per Mossen Saladrigas.
(262) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1887 á 1897, f. 95.
(263) Nota facilitada per dit monjo.
(264) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1887 á 1897.
(265) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 60.
(266) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1522-30, f 170.
(267) Arxiu Catedral, Visita del Bisbe Lloris.

los bisbes Lluís de Cardona y Joan Loris, tenía per assumpto principal les imatges de S. Francesch d'Assis y S. Lluís.

D'aquí's deduheix que preponderava la devoció al patriarca Sant Francesch y aná tant al aument que á honra seva se feren fundacions de beneficis y l'altar que subsistí fins fa uns trenta anys. En eix altar qu'era d'estil barroch s'hi veneravan les imatges de la Mare de Deu del Carme y S. Isidro (268).

3.—Capella de S. Martí de Tours

Al principi del segle xv se titolá de S. Martí y *S. Ambrós* lo que durá fins l'any 1893.

Are es *vagant.*

Clau de la volta.—S. Martí á cavall.

Seguint l'exemple del Mestre Martí y del bisbe Fr. Pere de Centelles, mellorá la capella de S. Martí, lo canonge y doctor en lleys Francesch Castanyer. Eix capitolar ordená son testament en 1407 disposant que's modifiqués lo retaule de S. Martí en lo qual á més de l'imatge de S. Martí s'hi pintés la de S. Ambrós, quina disposició portaren á terme sos executors testamentaris en 1410 (269).

Lo retaule esmentat, en 1893 se traslladá, si be que no complert, á la primitiva capella de S. Llorens dins del temple, junt á la capella de la Verge de Montserrat. Dit retaule qu'en 1879 se restaurá, se nomenava altar dels bisbes (270).

En aquesta capella de S. Martí per acort capitolar del any 1371 s'hi obrí, ab bens de la Casa de la Caritat de la catedral, ó ab diners de dita Casa, una tomba que servís pera los canonges (271).

Aquesta tomba en 1417 deixá d'utilizarse pera dit objecte, donchs resta consignat que á 11 d'Agost del citat any la sagristía pagá 7 lliures y 3 sous al pintor Joan Mates per 12 taxells y 12 cayrons ab les armes de l'esglesia, los quals va fer per lo drap d'or que serví pel aniversari de la traslació dels canonges. Los canonges sepultats en la tomba propia que tenían á la capella de S. Martí foren traslladats al Capitol nou (272).

Lo Capitol nou ó Sala Capitolar de que's parla aquí, es l'actual capella de S. Oleguer y del Santíssim.

(268 Noticia facilitada per Mossen Saladrigas.
(269) Arxiu Catedral, Liber II Dotaliarum, f. 464.
(270) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares, 1878 á 1886, f 18 y 23.
(271) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 29.
(272) Arxiu Catedral, Sagristía, 1417 á 1419.

4.—Capella de S. Jaume y S. Bernat

Are sols hi ha al centre de la capella una gran pica deposit d'aygua benehida que's posa á les piques del temple.

Clau de la volta.—Un Sant bisbe y S. Bernat.

Es quelcom difícil l'esplicar ab tota claretat lo principi d'aquesta capella, per mancarnos algunes notes.

Se llegeix en lo llibre de comptes de l'Obra de 1371 á 1372, que'n 1372 l'Obra de la Seu va rebrer d'en Huguet Cardona 600 sous, los quals eran deguts per la capella de S. Bernat y S. Ivo, que'ls senyors del Capitol, ó sia los canonges li havían venut (273).

Dit Huguet qu'era despeser de la senyora duquesa de Cardona ordená son testament en 1374 y ab aquest acte fundá un presbiterat baix invocació de S. Bernat y S. Ivo (274).

Que á la capella hi tenía certa propietat ho prova lo haveri á lo alt de les parets interiors de la mateixa los escuts de la casa de Cardona y també una filada de cars al damunt del reixat.

Encare que dita capella alguns camins se nomeni de S. Jaume y S. Bernat y altres vegades de S. Bernat y S. Jaume, sembla, per lo referit mesamunt, que originariament se dedicá á S. Ivo y Sant Bernat.

Lo titol canónich de S. Ivo en 1524 existía transferit á la capella de la Casa del Capitol ó sia á la capella de la Sala Capitolar (275) y lo titol de S. Jaume qu'era al *celler* se transferí, al enrunarse eix edifici, á la capella de S. Ivo y S. Bernat.

En la Visita pastoral feta en 1390 se cita sols lo titol de S. Bernat (276), y en la de 1421 ja consta lo doble titol de S. Bernat y Sant Jaume (277).

Al retaule de dita capella, existent en 1531 consta que hi havía la Mare de Deu de la Mercé y entre les moltes imatges pintades se cita la de S. Bernat. La de S. Jaume era de relleu y era col·locada al peu del retaule (278), cosa que continuava del mateix modo en 1578 (279).

---

(273) Arxiu Catedral, Obra, 1371 á 1372, f. 18.

(274) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 607 y Liber I. Dotaliarum, f. 310.

(275) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1522 á 1530, f. 173.

(276) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1388 á 1391.

(277) Arxiu Catedral, Visitatio Sedis, 1421, 1425 y 1428.

(278) Arxiu Catedral, Sala 3.ª, armari 1, pergamí 16.

(279) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578.

En varis documents se nomena l'altar d'aquesta capella ab lo titol de la Mare de Deu de Gracia.

Aquesta capella ab lo temps quedá sens culte y fa uns quants anys que s'arreglá posanthi un fragment del retaule de la Transfiguració del Senyor, pro això durá poch temps (280).

5.—Capella de Tots Sants

Clau de la volta.—Nostre Senyor rodejat de Sants.

Aquesta capella fou concedida pel Capitol á Pere Tresserres, ciutadá de Barcelona, en 1365 per la qual prometé donar á l'Obra 100 lliures, de quina quantitat va entregarne 45 en dit día y 55 als 26 de Janer de 1366 (281). A la part alta é interior de la capella s'hi veuen quatre escuts contenint, 'quiscun, *tres serres*, que corresponen al cognom del subjecte sobre referit.

Del retaule de que fan esment les Visites pastorals del any 1531 (282) y 1578 (283), sembla que sols ne resta lo cos central qu'are es á la capella de S. Matías, restaurat pel fuster de la catedral Francisco Llorens y col locat á la memorada capella de S. Matías en 1894 (284).

Eix altar fou substituhit per altre d'estuch obrat en 1794 á compte del canonge Joseph de Ponsich, segons sembla, per quin altar feu uns quadros lo pintor Montanya (285).

Actualment dita capella serveix pera rebre la filiació dels que batejan en la Seu los díes de festa á la tarde.

6.—Capella de S. Matías y Sta. Elena

Clau de la volta.—S. Matías y Sta. Elena ab la creu del Salvador.

A les parets y á les reixes hi ha escuts contenint un ala y com molts escuts sols son la primera part del cógnom del subjecte fundador ó patró de la capella, presumím que correspon á Guillém Almugaver, mercader de Barcelona, qui en 1367 deixá 100 lliures pera fer éll ó sos marmessors una capella á la Seu, allá hon ben vist sía al bisbe y Capitol. Ensemps fundá un presbiterat deixant l'elecció

---

(280) Nota facilitada per Mossen Saladrigas.
(281) Arxiu Catedral, Llibre d'Obra, 1365.
(282) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 153.
(283) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 65
(284) Arxiu Catedral, Llibre VI' dels Exemplars, f. 220,
(285) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1790 á 1793 y de 1793 á 1796.

de advocació á Pere Alquiximi (286-287). Trovant que aquesta fundació está assignada á dita capella, creyem que aquí la fundaría dit Alquiximi.

Les imatges dels memorats Sants, formavan l'assumpto principal del retaule existent durant lo segle xvi (288).

Algúns anys fa que's posá á dita capella lo quadro, ó retauló representant lo passatge de Emaús qu'are es á la Sala Capitolar y l'imatge de la Mare de Deu de la Pietat, que actualmente se venera á la capella primera del claustre junt al portal de la Seu (289).

Apres se desfé l'altar posannhi un'altre de provisional ab una imatge de Sta. Eularia. Mes tart, en lloch de dit altar é imatge, quan se comensá á trevallar la pedra per la fatxada, se aportá á n'aquesta capella la antiquíssima imatge de la Verge de l'Alegría, que's venerá dins la capelleta en la que are s'hi venera una imatge de la Verge de la Pietat de la qual s'es fet memoria mes amunt.

En 1894 convenientment arreglada s'hi col-locá lo cos central del retaule de Tots Sants com ja s'es dit al historiar la capella de Tots Sants.

7.—Capella primera de S. Sever bisbe y mártir

Desde 1448 á 1888 fou capella de *S. Cosme y S. Damiá.*

Are, encare que's conserva en ella l'ara, mes no'l retaule, serveix pera *depósit de cadires.*

Clau de la volta.—S. Sever ab sos clergues companys de martiri.

Va esser fundada al claustre junt á l'Aula Capitolar, constant que ja era obrada en 1379 (290).

Permaneixé de dret en dit lloch fins l'any 1423, per resoldre lo bisbe y Capitol trasladar lo titol al interior de la Seu á la capella inmediata á la de S. Clement que's la segona á ma dreta del portal gran de dita Seu (291). De fet no va esser trasladada á dit lloch; fins l'any 1442 als 22 d' Octubre (292), en qual temps, fou concedida als Administradors de la capella primera de S. Sever, situada al cantó del claustre, al ángle, al costat de la porta de la Casa del Capitol.

(286-287) Arxiu Catedral, Dotaliarum I, f. 296.

(288) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578,

(289) Relació de Mossen Saladrigas.

(290) Arxiu Catedral, Diversorum instrumentorum, f. 16.

(291) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 101.

(292) Arxiu Catedral, Miscelanea 14 N. 15.

La fundació de la capella de S. Cosme y S. Damiá en la primitiva capella de S. Sever, va esser obra de mossen Francesch Pla, beneficiat de dita catedral qui en 1445 feu la fundació del benefici de S. Cosme y S. Damiá á la mateixa (293). En dita capella hi ha la tomba del susdit Pla y son escut al centre alt del reixat.

Lo magnífich retaule de S. Cosme y S. Damiá, fou trasladat á la Sala de la Capbrevació en 1888 per acort capitolar (294).

Ala del carrer de Sta Llucia

De la capella de S. Oleguer ó antiga Sala Capitolar, al absis de la de Sta. Llucia

8.—Capella del Capitol ó de la Sala Capitolar

Clau de la volta.—S. Ivo.

Vidriera.—S. Matías y S. Cugat.

Segons lo *Liber Camissae*, f. 81 á 93, qu'es lo primer Llibre de Resolucions Capitolars, la Casa del Capitol, durant lo segle XIV, era al claustre, la que, durant molts temps, se nomená *la Casa nova dita lo Capitol*.

A la capella de la mateixa fundá un benefici lo canonge Ferrer Peyró, en 1347, baix advocació de l'Aparició de la Estrella y de Sant Antoní (295).

Enrunada la primitiva Casa Capitolar de la tercera catedral envers 1411, se fabricá l'actual al ángle del claustre, durant l'obra desde 1411 á 1417. A 4 de Maig de 1417 hi hagué en ella sessió capitolar precehint la celebració de la missa pel senyor bisbe Andreu Bertrán, al altar construit baix invocació de la Sma. Trinitat (296).

Lo titol de S. Ivo qu'era, segons hem vist, á la capella, aprés nomenada de S. Jaume y S. Bernat, passá á la del Capitol y en lo retaule existent en 1531, se refereix que hi havía al centre l'imatge de S. Ivo, al seu peu una Estrella de metall ab l'imatge de Christ y als costats del retaule les histories de S. Ivo y S. Antoní mártir (297). D'aquí es deduheix que'l principal titolar era, en eix temps, S. Ivo.

---

(293) Arxiu Catedral, Diversorum instrumentorum. f. 23.
(294) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f 205.
(295) Arxiu de la Cúria Liber I. Dotaliarum, f. 293.
(296) Arxiu Catedral, Liber Camissae.
(297) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1522 á 1530, f. 188.

9.—Capella de S. Oleguer y del Santíssim

Está formada de la Sala Capitolar antiga y pel solar de la capella d'aquesta y de la capella segona de S. Sever.

Clau de la volta.—Esperit Sant. Formant corona n'hi ha d'altres mes petites.

Vidrieres.—Creu capitolar.

Al utilisarse la Casa del Capitol per capella de S. Oleguer en 1676 (298), per solemnisar la canonisació de S. Oleguer, se desfé la capella segona de S. Sever y ensemps la de S. Ivo qu'era á ma dreta y al extrem entrant á l'actual per la porta del temple, y llavors lo titol de S. Ivo se transferí á la gran capella de S. Oleguer. Los titols de l'Aparició de la Estrella y S. Antoní foren trasladats á la de Tots Sants (299).

Lo Santíssim consta que ja era á la capella de S. Oleguer ans de 1690 (300), pro lo cos de S. Oleguer no s'hi trasladá fins l'any 1701, precehint solemnísima festa (301).

Pel rich y artisat basament de marbre d'estil barroch que hi ha al entorn del altar y sepulcre de S. Oleguer, ben demostrat queda que's volía dedicar un magnifich monument al sant arquebisbe, mes aytal projecte no tingué tot l'efecte perque dita obra quedá sospesa.

En 1864 s'acordá termenar lo retaule de S. Oleguer, encare que no ab la riquesa del basament y's comaná l'obra al celebrat esculptor En Domingo Talarn qui feu les imatjes de Jesús crucificat, Verge María y S. Joan apostol, que forman l'assumpto del cos alt del esmentat retaule, les de Sta. María Salomé y Sta. María Magdalena y les dels sis angels (302).

Ab aqueixa obra desaparegué la perspectiva y l'imatje de cartró de S. Oleguer, ab lo que s'havía termenat *interinament* lo retaule (303).

Es del cas citar aquí que al derrera del altar hi ha un riquíssim *camaril* ó cambra adornada ab quadros ovalats al oli que un devot doná en 1759 (304).

Are si l'altar per son estil s'allunya del de la capella, en cambi te

(298) Arxiu Catedral, Resolucions Capitolars, 1670 á 1679.
(299) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonae, f. 433.
(300) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 231.
(301) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristía f. 130.
(302) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1864 á 1869, f. 13, 50 y 62
(303) Nota facilitada per Mosens Saladrigas.
(304) Arxiu Catedral, Llibre 23 de la Sibella, f. 129.

una forma mes acabada y en ell sobre surt lo notable sepulcre de marbre qu'estotja la relliquia de S. Oleguer.

La brana va donarla lo canonge penitencier Dr. D. Joseph Morgades, en 1865, obrada segons dibuix del arquitecte de la catedral don Oriol Mestres, y lo Capitol feu pavimentar lo sol de dita capella (305), en quin centre hi reposa la mortal despulla del bisbe D. Lluis Sans.

A un y altre costat del altar hi ha un altaret dedicat respectivament als Sagrats Cors de Jesús y Maria essent donats en 1870 los dos quadros que forman lo retaule dels memorats altarets (306), que pintá en A. Rigalt.

10.—Altar del Sant Christ de la Sala Capitolar

Convertida la Sala Capitolar en capella de S. Oleguer, lo Capitol resolgué en 1673 escullir per Aula Capitolar l'Aula del estudi de cant dels escolans de cota morada en lloch de la Sala de la Capbrevació com s'havía parlat.

Aquesta estancia está compresa entre la memorada Sala de la Capbrevació y la capella de Sta. Llucia (307).

En 1685 lo canonge sagristá Roig doná al Capitol un quadro gran ab la figura de Christ crucificat que fou col·locat al altar de la Sala Capitolar (308), per quin quadro feu un march en Llatzer Tramulles, en 1690, que'l daurá Magi Torrabruna, en 1691 (309).

Se feu una nova volta que pintá lo celebrat artista Juncosa y en dita Sala s'hi guardan alguns fragments de retaules, un quadro de Sant Ramón de Penyafort y lo gran quadro que representa la presa del canonicat, per lo rey Carles III. A mes hi ha un retaule de la Verge de la Pietat, obra del pintor cordobés Bartomeu Bermejo, ahon s'hi veu la figura del canonge ardiaca Lluis Despla, qui va costejarlo. Aqueix capitolar está enterrat al centre d'aquesta Sala y una notable llosa hon hi ha la figura d'ell, tanca sa tomba.

11.—Capella de Sta. María, Sta. Quiteria y demés Santes Verges

Are se nomena capella de *Sta. Llucia.*

Com ja s'es referit, aquesta capella la fundá en lo segle XIII lo bisbe Arnau de Gurb, la qual en lo segle XIV se nomenava de les

(305) Arxiu Catedral, Acuerdos capitulares de 1864 á 1896 f. 3.

(306) Arxiu Catedral, Acuerdos capitolares de 1870 á 1878, f. 20.

(307) Arxiu Catedral. Resolucions. Capitolars de 1670 á 1690.

(308) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella f. 293.

(309) Arxiu Catedral, Llibre de caixa de Deposits de la Sacristia de la Seu Barcelona de 1686 á 1706, f. 14 á 20.

Verges (310), y també de les Onse mil Verges (311), y en lo segle XVI se comensá mes marcadament á nomenarse de Sta. Llucia.

La capella de Sta. Llucia, si be senzilla en sa factura, te molt bell portal, essent digne de notar que á cada angle del frontispici hi ha la cana dextre ó de dotze palms, qu'es l'antiga cana de Barcelona.

En 1578 á dita capella hi havía no mes que dos altars, lo major ab les imatges pintades de Sta. Ursula y Sta. Quiteria, y á son peu l'imatge esculptórica de la Mare de Deu y l'altre hon hi eran pintades les imatges de Sta. Agata y Sta. Llucia (312).

Lo retaule actual, es de creurer que va obrarse en l'any 1625, donchs se llegeix que á 9 de Setembre de dit any lo Capitol resolgué que lo altar de Sta. Llucia sia fet conforme la trassa ó dibuix y que'l canonge ardiaca Rifós lo fassa com á cosa propia (313).

Això prova que la devoció á Sta. Llucia anava ja al aument y ho confirma la resolució capitolar del día 31 de Desembre de 1619. Diu en eix determini lo Capitol, que «attes que la devoció que's te á la gloriosa V. y M. Sta. Llucia es molt gran y va cadaldia crexent, que sia comés al Sr. Caritater que veja on y de quina manera se pot y deu posar la capella de dita Santa á punt y que si puga dir missa cadaldia y si es menester posarhi un escolá y que porte un bassi per la iglesia» (314).

L'altar ó *mesa* y'ls grahons ab lo sagrari, obras del artista Gayetá Quadros, se travallaren á Génova en 1721 (315).

Lo campanar segon resa una inscripció gravada al mateix se fabricá en 1681.

Lo retaule actual consta de quatre cossos ó seccions. Lo bancal te en sos plafons pintades les imatges de Sta. Eularia de Mérida, Sta. Tecla, Sta. Catarina y Sta. Apolonia.

Lo segon cos ó cos principal conté les imatges esculptóriques de Sta. Madrona, Sta. Llucia y Sta. Agata. A un y altre costat de la capelleta central hi ha pintada l'Anunciació de la Verge y'l Naixement de Jesús.

Al tercer cos hi ha Sta. Ursula, la Mare de Deu y Sta. Quiteria, les tres d'escultura y entre elles dos quadros que representan passatges del martiri de Sta. Llucia.

En lo cos termenal hi ha la pintura que representa lo Calvari.

---

(310) Arxiu Catedral, Sala 3, Priorat de les Verges,

(311) Arxiu Catedral, Pergamí dels de la secció del S. XIV.

(312) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578.

(313) Arxiu Catedral, Llibre 2 de la Sibella, f. 28.

(314) Arxiu Catedral, Llibre 1 de la Sibella, f. 284.

(315) Arxiu Catedral, Llibre 24 de l'Administració de Sta. Llucia

Nos ha referit mossen Saladrigas, que recorda perfectament que l'imatge de Sta. Llucia qu'are ocupa la capelleta central del cos principal, ans era á la capelleta central del tercer cos y que per la diada de Sta. Llucia se posava una petita imatge de la Santa, guarnida ab cortines, al davant de la Mare de Deu.

Es d'advertir que lo haverhi als costats de la capelleta del centre del tercer cos del retaule pintats dos passatges de la vida de Santa Llucia dona á entendrer que Sta. Llucia tenía sa capella en lo tercer compartiment del retaule.

En 1891 se estrená la capella notablement restaurada y en 1903 se benehí una nova imatge de Sta. Llucia que substituhí á l'antiga.

L'imatge de la Verge se nomenava de les Victories y en dita capella en lo segle XVII y XVIII la Confraría de Nostra Senyora de les Victories de Bastaixos de la Plassa Nova celebrava sa festa (316). En dita capella hi tenía sepultura l'esmentada Confraria.

Al reixat del altar hi ha un S. Jaume que esculpturá en 1721 lo artista Francisco Trulls (317).

Son notables los sepulcres del bisbe Arnau de Gurb (1254-1284), fundador de dita capella y del canonge Francisco de Sta. Coloma, rector de l'esglesia parroquial de Sta. María del Pí.

Ala del carrer del Bisbe

De la capella de Sta. Elisabet ó de la Visitació á la de S. Palladi

12.—Capella de la Visitació. *Are Capella segona de S. Joseph*

Desde 1782 se nomena capella de *S. Joseph.*

En 1482 los marmessors del canonge Bartomeu Figueres fundaren lo benefici de Sta. Elisabet al altar de dita Santa, essent aquesta la primera noticia que tením de l'esmentada capella (318).

Altre benefici se fundá á dit altar en 1485, essent los fundadors, lo canonge Ramón Loteres y lo beneficiat Pere Loteres (319).

Encare subsisteix lo retaule si be que modificat en forma de tríptich, qual variació va ferla en 1880 lo canonge arxipreste D. Joan

---

(316) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 202 y Llibre de Resolucions Capitolars de 1785 á 1789.

(317) Arxiu Catedral, Llibre 24 de l'Administració de Sta. Llucia, f. 36

(318) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 667.

(319) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis, f. 669

Codina, previ permís del Capitol (320), qual retaule are es á la capella de S. Miquel, dins del temple. Al cos central hi ha lo passatge de quan la Santíssima Verge visitá á sa cosina Sta. Elisabet. Al peu s'hi veu un canonge agenollat en actitut deprecativa essent molt presumible que representa al capitolar que costejá dit retaule.

No sabém quin canonge es aquell, puix tant pot esser lo canonge Figueres com lo canonge Loteres, si be nos incliném á creure qu'es lo primer, puix essent dos los fundadors del segón benifet, sembla que dos y no un deurían esser pintats al referit retaule.

A la portella del costat dret hi ha l'Evangelista S. Lluch y á l'altre lo mártir S. Sebastiá.

En lo llibre de la Visita pastoral del bisbe Lloris, que termená en son nom lo canonge Malendrich en 1578, se llegeix que al costat dret de dit retaule, á mes de S. Lluch hi havía S. Just y S. Pastor (321), quals noys mártirs no existeixen en lo retaule sobre nomerat.

Aqueix retaule en 1782 fou trasferit á la capella de S. Joseph qu'es junt al portal de Sta. Eularia quan la capella de la Visitació fou concedida al Gremi dels Fusters (322). Are, conforme s'es dit, es á la capella de S. Miquel.

13.—Capella de Sant Sebastiá

La primitiva capella de S. Sebastiá era al refector dels pobres de la Canonja també nomenada de la Almoyna, ahon en 1412 hi fundá una capellanía mossen Pere de Conomines (323).

Dita capella ocupava part del actual claustre ans de que aqueix fos completat, conforme ho dona á entendrer la visita pastoral feta pel patriarca Sapera en 1421. Se llegeix en lo llibre de dita Visita qu'aprés de visitar lo altar del Corpus y antes de Visitar la capella de les Onse mil Verges, visitá lo altar de S. Sebastiá en lo refector dels pobres de la Seu, ahon en lloch de retaule hi havía una cortina de tela negra ab l'imatge de S. Sebastiá y los fletxers (324).

De la lectura de varis documents del arxiu se deduheix que la capella de S. Sebastiá actual se fabricá en lo seti que ans hi havía la mencionat refector.

Lo retaule qu'en ella's guarda, obra de ma mestre y ben conservat, se presum que'l costejá lo canonge Joan Andreu Sors, qui en

---

(320) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1879 á 1881, f. 23, 43 y 58.

(321) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 193.

(322) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1778 á 1785.

(323) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 835.

(324) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1421-1428

1480 fundá en lo claustre un benefici sots advocació de Sant Sebastiá (325).

Inclina á creurer que lo canonge Sors, costejá lo retaule, l'inscripció que's llegeix gravada á la tarima del altar, so es: =*Hanc erexit aram Joannes Andreas Sors canonicus qui et vivens instituit et digno sumptu dotavit anno 1501*=

Reforsa nostre creensa, veurer que los Sants Joan y Andreu patrons de dit capitolar, son pintats á les portelles dels costats del altar y l'escut nobiliari del mateix Sors, ho es als costats del retaule y gravat á la llosa de la tomba al pla de la capella. També's brodá en lo bell tern de vellut vermell que's guarda en la sagristía de la referida capella.

Lo Capitol en 1898 facultá la restauració del retaule (326), que al cos central hi ha Sta. Tecla y S. Sebastiá y un canonge agenollat que sens dupte figura al canonge Sors. En dos retaulons laterals hi ha S. Nicasi y S. Roch, en altres dos requadros passatges del martiri de Sta. Tecla á la part del Evangeli y dos del de S. Sebastiá en la part de la Epistola. Sobre del cos central hi ha la conversa de Jesús ab los doctors de la Lley.

14.—Capella primera de la Puríssima

Durant certa temporada hi hagué en ella lo retaule de S. Bartomeu y Sta. Isabel d'Hungría y are es dedicada á la Mare de Deu de la Penya.

Aquesta capella no estigué destinada al culte fins l'any 1491, en quin temps la Confraria de la Puríssima la demaná al Capitol (327).

En 1494 lo canonge de Barcelona y de Vich Pere Buada, feu la fundació canónica d'un benefici al claustre, baix lo titol de Nostra Senyora de la Concepció (328), y axó dona lloch á suposar que la Confraria estava ja en posessió de l'esmentada capella situada davant del carner de dita Confraria.

Fins l'any 1566 la Confraría tingué aquesta capella que la deixá per haver obtingut la dels Sants Apóstols qu'era dels Mestres de Cases y la de S. Bartomeu y Sta. Elisabeth (329).

En virtut d'aqueix cambi, creyém que'l retaule de S. Bartomeu,

---

(325) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 687 y 682.

(326) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 239.

(327) Arxiu de la Purissima de la Catedral, Lligals 7, plech 1 de Deliberacions.

(328) Arxiu de la Purissima de la Catedral, Speculum Magssum, f. 455.

(329) Arxiu de la Purissima de la Catedral, Lligals 7, plech 8, document N. 3,

fou trasladat á la primitiva capella de la Puríssima, quin retaule en 1888 se col-locá dins del temple á la capella de Sta. Magdalena (330).

Lo retaule actual que porta la data de 1625, es un compost de dos fragments de retaule y en lo centre s'hi venera l'imatge de la Mare de Deu de la Penya y als seus costats S. Pere apóstol y S. Roch.

L'imatge de la Mare de Deu de la Penya, segons se llegeix en alguns llibres del arxiu, se nomenava de Mont-Serrat essent un dels mes significats devots d'ella un flequer ó forner nomenat Joan Roca. La familia de dit Roca te sa tomba al peu del altar y en ella y en los banchs dels costats de la capella hi ha son escut consistent en una roca y uns pans.

En aquesta capelleta hi celebravan en lo segle XVII, la festa de Sant Roch, los confrares de Roch del cap del carrer dels Boters (331).

De la capella primitiva de la Concepció subsisteix, encare que prou desmillorat, lo gótich reixat qu' als peus dels muntants hi ha l'escut de les quatre barres.

Dit escut també es á la llosa travallada á la columna davantera de la capella y á la sepultura oberta al peu del grahó de dita capella y al carner que te que's davant d'aquesta.

L'escut heraldich del carner ó sepultura está sostingut per dos angelets y al seu entorn te en bells caracters ojivals la següent llegenda: =*Carner de la confraria del senyor rey, sots invocació de la concepció de la Verge Maria*=

15.—Capella primera de Sant Joseph y segona de la Visitació

Després fou de la *Visitació* y are es dedicada al *S. Christ del Ampar*.

Aquesta capella conserva totes les senyals d'haver set consagrada y fins envers l'any 1505 no fou utilisada pel culte.

En tal any lo Capitol va cedirla al Gremi dels Fusters pera poder celebrarhi ses festes y establirhi sos enterraments (332).

En ella s'hi fundaren alguns presbiterats y misses (333) y en la mateixa s'hi venerá S. Joseph fins l'any 1792, en quin temps los fusters adquiriren la capella de Sta. Elisabet ó sia la de la Visitació qu'es adjunt al absis de la de Sta. Llucia (334).

---

(330) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 204.
(331) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 162.
(332) Campusany, Memorias de Barcelona, T. 1, f. 122.
(333) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis.
(334) Arxiu Catedral Llibre de Resolucions Capitolars de 1778 á 1785.

Lo retaule de la Visitació fou transferit á la capella de S. Joseph y en 1880 lo canonge Dr. Codina, previ permís del Capitol, restaurá eix retaule y'l col-locá á la capella de S. Miquel ahont are existeix (335).

Quan en 1892 lo canonge Basart determiná fer lo retaule de Sant Paciá, se resolgué que l'altar vell fos aportat al claustre y ensemps que pogués traurer de la capella del claustre derrera de la de Sant Paciá lo altar del S. Christ del Ampar, á fi de poderse fer la vidriera (336). De llavors á ben segur que dit S. Christ es á la primitiva capella de S. Joseph.

Lo S. Ignaci qu'es als peus del S. Christ, ans era á la capella de Sta. Magdalena (337).

Porta de Santa Eularia

16.—Capella de Sant Benet

Clau de la volta.—Escut del patriarca Sapera.

Com las capelles d'aquesta ala del claustre desde l'actual de S. Joseph á la del Corpus foren obrades en temps del Patriarca, sospitém si'n dedicá una al patró del célebre Papa Benet XIII (Pere de Luna), gran protector y amich del esmentat bisbe Sapera.

La noticia primera que tenim de la capella de S. Benet en la Seu de Barcelona, es del any 1447, en quin temps fou cedida al canonge Antoni Portela, qui doná á l'Obra 1100 sous (338). Al dins de les parets laterals y en lo reixat hi ha l'escut de dit capitolar consistent ab una portella tancada.

En 1449 l'esmentat canonge, ó mellor dit sos marmessors, portaren á terme la fundació del benefici primer de S. Benet instituhintse de primera intenció en l'altar de S. Matias y Sta. Elena, trasladantlo apres á la capella de S. Benet (339).

Desaparegut lo retaule ojival fou substituhit per altre de sensillíssima factura, consistent ab un quadro del S. Patriarca de l'Ordre beneta, tenint á abdos costats dugues Santes y al damunt dels dos quadros d'aquestes Santes, hi ha un escut nobiliari.

(335) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares, 1879 á 1886, f. 23.
(336) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1887 á 1897, f. 95.
(337) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 204.
(338) Arxiu Catedral, Llibre d'Obra, 1447, f. 36.
(339) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 705.

17.—Capella del Corpus Christi

Essent fabricada l'ala del claustre del carrer de la Pietat y comensada la del carrer del Bisbe, se deduheix que la capella del Corpus fabricada per En Noguera dificultava la perfecta continuació del claustre, puix se llegeix que en 1423 lo Capitol maná enrunar dita capella y que'l lloch (ó solar) de la mateixa se junti ab l'eixida del claustre (340). Ensemps disposá dit Capitol que lo retaule é invocació del Corpus sia transferida de la capella de'n Noguera á la capella del claustre mes prop de la Casa Capitolar d'ahon se treu lo retaule é invocació de S. Sever (341).

No intentantse pas abolir la capella del Corpus, se fabricá la actual com á continuació de aquella, essentne entre altres, una prova ben bona, la clau de la volta de la mateixa.

Un bell retaule hi havía en la capella del Corpus en 1578 (342), que fou rellevat per altre de ben poch gust, fabricat en 1741 á despeses de Pau Petit, autor de la trassa del expressat retaule (343).

En 1894 se tragué lo retaule de la capella ahont s'hi venerava, ensemps, l'antiquíssima imatge de la Mare de Deu de l'Alegria. Del fustam sols ne queda l'altar ó *mesa* ab grahons y capelleta de la Verge, qu'are es á la capella adjunt al portalet del claustre obert al costat del portal major per hon s'entra al temple que serveix d'altar á la Verge dels Dolors ó de la Pietat.

A despeses del Capitol y almoynes d'alguns devots se feu en dit any 1894 un sensillíssim retaule ojival en forma de dosser de raquitica factura que aixepluga l'imatge de Jesús que ja era al altar vell. (344).

L'imatge de la Verge de l'Alegría, es á dins del temple, á la capella primitiva de S. Llorens, are dedicada á S. Martí y S. Ambrós.

18.—Capella de S. Felip y S. Jaume, apóstols

En lo segle xvi se dedicá á la *Purissima*. Apres s'hi col·locá en ella lo retaule de *Sta. Catarina y Sta. Clara* y are hi ha lo vell de *S. Paciá*.

Clau de la volta.—S. Felip y S. Jaume.

---

(340) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 100.
(341) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 101.
(342) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris.
(343) Arxiu Catedral, Llibre 18 de la Sibella, f. 274 y 276.
(344) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, 221.

Aquesta capella originariament nomenada dels Apóstols, se fabricá á comensos del segle xv y pertanyía als Mestres de Cases (345).

La Confraria de la Puríssima obtingué del Capitol en 1562 aquesta capella (346), si be que fins l'any 1566 no passá á possehirla per haverse promogut algunes diferencies entre los Mestres de Cases y dita Confraria (347).

En ella s'hi col-locaren en 1852 en dos sepulcres de márbre mortals despulles de families reyals, aportades del enrunat Convent de Frares Menors.

Quan en 1847 la Confraría de la Puríssima obtingué la capella de S. Clement entre lo portal major del temple y la capella actual de S. Oleguer (348), fou aportat á la capella primitivament nomenada dels Apóstols lo retaule de Sta. Catarina y lo reixat de la capella de S. Clement.

Lo susdit retaule en 1858 fou col-locat á la Sala de la Capbrevació (349), y quan lo canonge Basart feu obrar lo actual retaule de Sant Paciá, lo vell va esser conduhit á n'aquesta capella en 1892 (350). Lo S. Francisco Xavier, procedeix del altar vell de la capella del S. Christ de Lepant.

Adjunt á la capella segona de la Puríssima hi ha la sagristía y arxiu de dita Confraría, quin local era en son comens la capella de S. Bartomeu y Sta. Elisabeth d'Hungría. Llavors fou quan s'obrí nou portal paredantse lo principal.

19.—Capella de S. Bartomeu y Sta. Isabel d'Hungría

Are serveix de *Sagristía y arxiu de la Confraría de la Puríssima.*

Clau de la volta.—S. Bartomeu y Sta. Elisabet, reyna.

La porta principal d'aquesta capella está paredada y are te oberta la porta d'ingrés en la paret de la part del Evangeli de la capella ahont hi ha lo altar vell de S. Paciá.

La capella de S. Bartomeu va costejarla la piadosa y noble senyora Na Francesca, muller que fou de Francesch de S. Clement (351), subsistint encare los escuts nobiliaris de dita familia, á la reixa

(345) Arxiu Catedral, Llibre d'Obra, Despeses de 1407.
(346) Arxiu Catedral, Miscelanea 11 N. 8.
(347) Arxiu de la Purissima de la Catedral, Lligals 7, plech 8,
(348) Arxiu de la Purissima de la Catedral, Lligals 7, plech 8, document 7.
(349) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 205.
(350) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 215.
(351) Arxiu Catedral, Llibre d'Obra de 1385 á 1386.

del portal paredat de l'esmentada capella y al bancal del retaule de S. Bartomeu y Sta. Isabel d'Hungría.

La Confrarí́a de la Puríssima assolí del Capitol la capella de Sant Felip y S. Jaume y la de S. Bartomeu y Sta. Isabel en 1566 (352), pro ab tot, aquesta darrera, probablement continuá sent oberta al culte fins vers l'any 1578. En eix any convenint á la susdita Confraría tenir lloch pera sagristía y arxiu, demaná al Capitol la capella de S. Bartomeu per destinarla á dits fins (353)

Dita senyora de'n Sant Clement no sols feu la capella y retaule, si que també fundá en 1397 un benifet sots invocació de S. Bartomeu y Sta. Elisabet (354).

Lo retaule fou transferit á la capella primitiva de la Puríssima, ahont s'hi guardá fins l'any 1888 en que degudament restaurat se trasladá á la capella de Sta. Magdalena (355). Es de doldre que's deixés casi abandonat lo bancal á la capella primitiva de la Puríssima amagat darrera dels grahons del retaule de la Mare de Deu de la Penya ahont hi va mes perdrer que guanyar. Ab tot, gracias al zel del senyor degá y Capitol, fa poch temps que havent sabut per un hom, que'ldit bancal se trovava en tal olvit, fou aportat á la Sala de la Capbrevació.

Ala del carrer de la Pietat

De la capella de S. Palladi á la antigua de S. Jordi, actual Domería de la Seu

20.—Capella de Sant Palladi

Clau de la volta.—S. Palladi.

Aquesta capella va fundarla en lo segle xiv Guillém Oliver, secretari del Rey (356), qui també feu en 1384 la fundació del benefici de S. Palladi (357).

L'escut de dit Oliver es á les parets altes de la capella, lo qual consisteix en una branca d'Olivera.

Lo retaule gótich que's cita en llibres de Visita del segle xvi, ja no existeix. L'actual te al seu centre l'imatge esculptórica de S. Palladi ab passatges de sa vida á un y altre costat y al cos superior la

(352) Arxiu de la Purissima de la Catedral, Lligols 7, plech 8, document 7.
(353) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1579 á 1581.
(354) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Catedrhalis Barcinonensis.
(355) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 204.
(356) Arxiu Catedral, Llibre d'Obra de 1385 á 1386.
(357) Arxiu Catedral, Liber V testomentorun.

negrosa imatge pintada de la Mare de Deu de Nuria, ignorant quan va esser fabricat.

Lo choret que hi ha al damunt del retaule y que horitzontalment parteix la capella, es obra feta en 1741. Va portarse á cap aqueix choret ó tribuna, perque quan se feya la festa de la Puríssima al claustre en la capella segona de la Concepció, los músichs no destorbessin y per tan estiguessin en lloch mes acondicionat (358).

21.—Capella de Santa Eufrosina

Are serveix de *deposit d'arreus pera la neteja de la catedral.*

Clau de la volta.—Sta. Eufrosina.

En la paret de la part del Evangeli hi ha una bella inscripció que no es altre cosa que'l certificat de per qui y quan fou fabricada aquesta capella. Se llegeix allí que va comensarse á 9 de Setembre de 1382, fentla en Pere Safont, mercader, ciutadá de Barcelona, ó sia obrantse á ses despeses, qual mercader te son escut consistent ab una font, en lo alt de les parets de dita capella y dit Safont en 1387 fundá un presbiterat á honra de Sta. Eufrosina (359).

Suposém que aqueixa advocació fou elegida per ser lo Sant de sa filla, donchs consta que en 1383, lo Capitol havía concedit sepultura de beneficiat á Pere de Font, á sa esposa María y á sa filla Eufrosina (360).

Ignorém quan se tancá al culte aquesta capella d'ahont desaparegué lo retaule de dita Santa y un retaulet de S. Maure Abat (361).

22.—Capella de Sant Gabriel

Aquesta capella serveix are pera *guarda d'objectes del Municipi.*

Clau de la volta.—Anunciació.

En 1381 lo canonge Pere de Puigmari fundá un presbiterat sots invocació de S. Gabriel, al claustre al lloch adjunt á la capella de S. Mateu, que li cedí lo Vicari general Guillém de Fonts (362).

Tením noticia de que també aquesta capella fou cedida pel bisbe y Capitol á Guilleuma, viuda de Francesch de Togores, la qual en 1381 va fundar al claustre un benefici titolat de S. Gabriel, á la

(358) Arxiu Catedral, Llibre 16 de la Sibella, f. 285.
(359) Arxiu Catedral, Liber I, Dotaliarum, f. 411 y II, f. 385.
(360) Arxiu de la Catedral, Liber camissae, f. 44.
(361) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 116.
(362) Arxiu Catedral, Liber II, Dotaliarum, f. 350.

capella que s'ha de construhir en lo claustre junt á la ja obrada de S. Esperit (363).

No'ns es possible per are assegurar si lo nom de capella de Sant Mateu es una equivocació, ó no, puix no tenin noticia de que hagi existit tal capella en lo claustre.

Estudiada ab detenció la cosa nos incliném á creure que l'obra de la capella qui va durla á terme fou dita Togores, filla de Pere de Barberá, puix quan ordená son testament en 1399, elegí sepultura á la capella de S. Gabriel que va fer al claustre (364).

Lo retaule ojival, d'aquesta capella, es á la Sala de la Capbrevació.

23.—Capella del Sant Esperit

Are *l'utilisa lo batlle de la catedral.*

Clau de la volta.—Vinguda del Esperit Sant.

Era ja obrada als comensos del any 1372 puix á 25 de Febrer l'Obra va rebre de'n Jaume Descals 2,000 sous pera la capella del S. Esperit, que li fou venuda per los senyors del Capitol y ensemps va rebre 50 sous mes pel carner que la mateixa Obra li feu en dita capella (365).

Al igual que en altres capelles hi hagué aquí son retaule y fundacions de beneficis, tot lo que ha desaparescut y fins lo culte.

¡Quina llástima que algunes capelles s'hagin convertit en llochs de mals endressos, com si no's mereixessin mes respecte, ja que foren obrades per coses tan santes, y ahon encare en elles molts fidels allí jayents esperan l'eternal resurrecció.

24.—Capella de Sant Pere *in cathedra*

En ella s'hi posá en 1900 lo altar vell de S. Pau, qual imatge fou transformada en la de S. Jaume.

Va fundar aquesta capella á honra de S. Pere en lo claustre ans del any 1388 En Pere de Vall, tresorer del rey. També va fundar á la mateixa, una capellanía ab lo titol de S. Pere *in cathedra* ó de la Cadira de S. Pere (366).

A n'aquesta capella s'hi transferiren los titols canónichs ó beneficis de S. Blay quan fou enrunada la capella de Sta. Catarina y això

---

(363) Arxiu Catedral, Liber II. Dotaliarum, f. 362.

(364) Arxiu Catedral, Liber II. Dotaliarum, f. 369.

(365) Arxiu Catedral, Llibre d,Obre de 1471, f. 18.

(366) Arxiu Catedral, Speculum titulorum Ecclessiae Cathedralis Barcinoneusis, f. 816.

doná lloch á que la capella de S. Pere també fos nomenada de S. Blay com se veu en varis documents del Arxiu Catedral.

Inutilisada pel culte aquesta capella, l'habilitá lo batlle, fins que á la mateixa va col-locarshi una gran estátua de Piu IX, fabricada ab motiu de la celebració del vinticinqué aniversari del pontificat del venerable Pontifice de l'Inmaculada (367).

Are dita figura es al trifori y al seu lloch s'hi aportá l'altar vell de S. Pau en 1900, si be que l'imatje de S. Pau fou transformada en la de S. Jaume, patró d'Espanya (368).

Portal de la Pietat

25.—Capella de Sant Jordi y Sant Genís

Serveix de *Domeria* fa bastants anys.

Clau de la volta.—S. Jordi y S. Genis.

Aquesta capella va fundarla junt ab un benefici lo canonge Francesch Rufás, pro com sa obra no fou completada, li doná total acabament en 1373, En Pere de Margens, escribá de porció del rey y ciutadá de Barcelona, esmersant bens propis per dita obra (369).

Llevat de la capella, y del retaule de que'n fan relació les visites pastorals del segle xvi que fou substituhit per altre obrat en 1703 (370), no hem pas pogut heurer quan lo altar y beneficis foren transferits á la capella de Sta. Marta qu'es dins del temple.

Capelles foranes

1.—Capella episcopal

Al parlar de la capella actual de Sta. Llucia, en la segona part d'eix travall, hem dit que la feu fabricar lo bisbe Arnau de Gurb y que tambe se nomená capella episcopal.

Ja sia que realment aquesta capella eregida á honra de Sta. Maria, Sta. Quiteria y demes Santes Verges, fou capella episcopal en tot lo sentit de la paraula, ó que n'hi hagués altre ab dit titol, lo cert es que en lo segle xiii, segons En Campillo, existia un benefici fundat

(367) Noticia facilitada per Mossen Saladrigas.
(368) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars.
(369) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 336.
(370) Arxiu Catedral, Llibre V de fundacions, f. 58.

en 1260 pel bisbe Arnau de Gurb, á honra de Sta. María construit ó sia existent per servey de la capella y altar de Sta. María en lo palau episcopal. Axis ho trovem consignat aixó últim en lo Liber I Dotaliarum f. 1. Ab tot, ben examinats los documents, nos inclinem á creure que la capella episcopal, si be en un principi fou l'actual de Sta. Llucia, apres se'n eregi altre que'ha arrivat á nostres días.

Consta també en lo mateix any la fundació d'un benifet titolat de Sta. Eularia de Merida en dita capella, deguda al memorat bisbe (371).

En 1421 al visitar lo patriarca Sapera la capella del palau episcopal se fa relació que hi havia l'altar dedicat á Sta. María y á Santa Eularia de Mérida (372).

Quan feu la visita pastoral lo bisbe Lluis de Cardona en 1531 consta que al retaule hi havía l'imatje de la Verge María ab lo Fill als brasos y á un y altre costat les de Sta. Eularia de Mérida y Sta. Eularia de Barcelona (373).

En 1578 se la nomená de Sta. Eularia de Mérida.

Varis beneficis ab diferents titols se fundaren en dita capella durant lo segle XVIII (374).

Are en lo palau episcopal hi han dues capelles, gran y pública la una, dedicada á la Puríssima Concepció, y petita y privada l'altre, mellor dit oratori, dedicat á S. Francisco Xavier.

2.—Capella de la Canonja *ó de la Casa de la Pia Almoyna.*

Are divolida y destinat lo seu solar com tota la casa á usos particulars.

Be hem vist prous apuntacions antigues referents á la Pia Almoyna ó casa del refector dels pobres y ab tot no tením la claricia suficient per evitar, probable confusió respecte de dit edifici.

La canonja en son principi equivalía á corporació capitolar ó de canonges y opiném que mes tart se feu extensiu dit nom á la casa de la almoyna que pertenyía á la Canonja. Aquesta casa de caritat si be antiquíssima en son ser, fou regularisada en lo segle XII pel bisbe Berenguer de Palou, un dels mes caritatius prelats de la seu de Barcelona, y enteném que desde dita organisació la tal casa se nomená de la Pia Almoyna. Consistía la vitalitat d'aquesta casa en un conjunt

---

(371) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 821.

(372) Arxiu Catedral, Visita del Patriarca Sapara 1421-1428.

(373) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1522-1530, f. 251.

(374) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis 823, 25, 27 y 29.

de beneficis ó fundacions per mantenir diariament á cert nombre de pobres á quin efecte la Pia Almoyna tenía sa cuina, refector y celler.

Examinats ab prou paciencia los documents que d'aixó parlan, si be molt servey nos faria poguerne llegir d'altres, per mes orientació, hem vingut en coneixement de que la Pia Almoyna era al seti del claustre actual. Lo refector are es la Sala de la Capbrevació, la Sala Capitolar fou la cuina y en lo solar de la capella de Sta. Llucia hi hagué en altres temps lo celler.

Quan en 1421 lo Patriarca Sapera visitá la catedral, consta que apres de visitar la capella del Corpus y ans de visitar la de les Once mil Verges, feu la visita al altar de S. Sebastiá del refector dels pobres de la Seu (375), ahon en 1412 hi havia fundat un benefici titolat de S. Sebastiá, per mossen Pere de Conomines Pbre. (376).

Edificada apres la Casa de la Pia Almoyna ó de la Canonja á la plassa de la catedral, creyém que allí també s'hi transferí lo sobre referit benefici. D'ell s'en parla en l'any 1582, titolantlo de S. Fabiá y S. Sebastiá, com á existent en lo refector de la Canonja (377), sapiguentse que subsistia encare en 1757 en lo mateix lloch. (378).

En los angles de la paret de dit casal conegut ab lo nom de la Canonja s'hi llegeix *Casa de la Elmoyna.*

Sia per recort ó per altre fi, se fabricá en lo claustre, una volta fou termenat, una capella dedicada á S. Sebastiá, qu' encare subsisteix y de la qu' hem parlat en altre lloch d'aqueix travall.

Mossen Saladrigas, mestre de ceremonies de la catedral, nos ha referit que poseheix una consueta pels Mestres de ceremonies escrita á comensos del segle XIX, ahon s'hi llegeix que'l dia de Sta Creu de Maig los canonges anavan á celebrar un ofici al altar de la casa de la Canonja, essent rebuts á la porta per los forners. Aquestos, sens dubte eran los que pastavan lo pa pels pobres qu'eran refeccionats ó mantinguts en lo refector de la Canonja ó Pia Almoyna.

3.—Capella del fossar de Mont Judaich ó *Mont Juhich.*

A mes dels enterraments fets en la Seu y son claustre y al seu entorn, la catedral tenía un cementiri general nomenat de Montjuich. D'aqueix cementiri ne parla lo llibre d'Obra, del any 1481,

(375) Arxiu Diocessá, Visita del Patriarca, 1421.
(376) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinoneusis, f. 835.
(377) Arxiu Catedral, Llibre 1 de la Sibella, f. 106.
(378) Arxiu Catedral, Llibre 23 de la Sibella, f. 63.

f. 85, abon se llegeix que s'escombrá l'ort (del claustre) y s'aportá la ronya (runa) al fossar de Montjuich, per la festa de la Verge Maria de Setembre.

Lo P. Agustí Mas, de S. Felip Neri nos ha referit que'l nom de Montjuich, segons una escriptura qu'ell va llegir, li pervé per estar situat en un turonet nomenat *Montjuich*.

Nosaltres opinavem que dit nom era originat per raho de que tal fossar estava situat.

Eix cementiri era al extrem del carrer are nomenat Montjuich del Bisbe y ocupava part de dit carrer, la part posterior del palau episcopal, y una secció del solar de l'esglesia y plassa de S. Felip Neri.

Si be fa anys que dit cementiri era tancat, encare se conservaven alguns ninxos contenint restos.

Aquestos ninxos ocupavan lo lloch que avuy es comensament de l'escala del chor de S. Felip Neri y lo boci de terrer, hon eran dits enterraments pertanyía a D. Pere Ball-llovera propietari de la casa N. 4 existent entre lo palau episcopal y l'esglesia de S. Felip y que te entrada en lo passatge.

Quan en 1898 dit propietari volgué fer obres en la citada casa, creyentse que aquell cos d'edifici introduhit en l'esglesia de S. Felip, era un mur macis, va cedirlo als P. P. del Oratori. Al desferlo ab l'objecte de regularisar aquell extrem det temple se descobrí que no era altre cosa, com s'es referit, que unes filades de ninxos. Transferits al cemementiri los cadavres, s'aprofitá dit boci de solar ahon s'hi comensá la obra de l'escala citada (379).

En lo segle xviii, segons notes tretes del arxiu catedral, hi havia una capelleta en dit fossar dedicada á Jesús Crucificat. Aquesta capella subsistía en 1867, á la que, sibe algun camí s'hi celebrava missa, consta que restava bastant desmillorada (380). Suposem per lo vist en lo llibre d' hon hem tret aquesta nota, que no tardá gaire á esser divolida dita capella.

En la sagristia de la catedral hi ha col·locada á la paret de ma esquerra al entrant, una regular imatge del Sant Crist que per temps se venerava en la capella del Fossar de Montjuich conegut també, pro més modernament, ab lo nom de cementiri dels canonges (381).

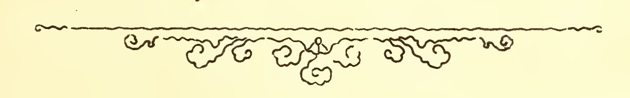
(379) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1864 á 1869, f. 273 y 274.
(380) Nota del R. S. Agustí Mas del Oratori de S. Felip Neri.
(381) Nota d'alguns empleats de la Catedral.

4 —Capella de Sant Sever.

A mes de la capella de S. Sever eregida primerament al claustre y apres dues vegades dins del temple, conforme ja consta en altres llochs d'aquesta tasca, se'n edificá una en la devallada de Sta. Eularia, are carrer de S. Sever, en 1691, en lo solar de cases propies del col-legi de S. Sever.

Dita esglesia dedicada al bisbe y martir S. Sever, d'estil grechromá, de bonica fatxada y de regulars proporcions, es ahon hi celebran ses funcions los sacerdots beneficiats de la catedral, que forman desde 1479 lo col-legi de S. Sever. Dit col-legi s'erigi en temps del senyor bisbe D. Gonzalo de Heredia, predicador reyal, trovantse á Roma, confirmant dita erecció lo Sant Pare Sixte IV en lo citat any 1479. Ateses les moltes fundacions pertanyents á la capella y col-legi de S. Sever y esser dificil cumplir ab les cargues d'aquelles dins de la catedral, per raho de circunstancies especials, motivá que'l citat col-legi busqués un lloch ahon de pla pogués atendre á les memorades obligacions. A eix fi, en l'any 1619, los Administradors del Col-legi de S. Sever conseguiren dels Magistrats de la ciutat la capella de S. Sebastiá prop de la Llotja del mar que la deixaren en comanda y durant son beneplacitat. Fins l'any 1720 durá aytal concessió en quin temps per reyal decret endressat al Capitá general, la capella fou entregada als Clergues regulars menors.

Com la capella restava molt separada de la catedral y era prou inconvenient als beneficiats anar á la mateixa á celebrar los oficis y misses, als 28 de Maig de 1691 obtinguda del senyor bisbe D. Fr. Benet de Salazar, la llicencia per fer una capella en cases propies del esmentat colegi, s'erigi en lo carrer de la Devallada de Sta. Eularia, ab invocació de S. Sever pera celebrarhi en ella les funcions á que restava obligada dita corporació, com axís se feu (382) y continua vuy encare.

(382) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedratis Barcinonensis, SS. VIII, f. XVI y f. 839.

APENDIX

APENDIX N. 1

Lápida sepulcral de Reer.....

(Lápida col·locada al costat dret y derrera de la segona columna del portal de la cate dral que dona al claustre.)

✠ HIC: QVIESCIT: REE.....
REDVS FILIVM COND.....
ELDEREDI DIMITTAD.....
AMEN QVI OBIIT VIII IDVS.... .
ANNI DOMINI DCCC.....
II AN VII R

VERSIÓ CATALANA

✠ AQUI REPOSA REE.....
RET FILL DEL DIFUNT....
ELDERET LO PERDO....
AMEN QUI MORÍ LO DIA VUIT DE'LS IDUS.....
DE L'ANY DEL SENYOR NOU CENTS.....

II AN VII R

Ignorem que vol dir lo contigut en l'última ratlla, pro ab tot y salvant sempre millor judici hem fet lo sigüent raciocini: La xifra II tal vegada es la *terminació* del any, AN equival á la paraula *any*. VII R probablement fa referencia al any VII de *Rodolf* rey de Franca.

Aqueix princep, si no estem mal informats, governá desde 929 á 936 y si á dit rey correspongués la R, l'any VII de son regnat sería lo periode comprés entre 935 y 936.

APENDIX N. 2

Privilegi de Carles (lo Calvo), Rey de Fransa á obs de la Seu de Barcelona

(13 JUNY 844)

Hoc est exemplar precepti translatum in ciuitate barchinona In anno primo quo obiit rex, tempore domni borrelli comitis filii condam uifredi eidem nominis nuncupati, post reuersione barchinonensium, insertio ipsius precepti hec est.

In nomine sancte et individue trinitatis, karolus gratia dei rex, si enim ea que ob utilitatem sancte dei ecclesie imperialibus edictis sunt constituta, magnificentie nostre conseruatione denuo instituentes corroboramus, ad diuturnam prosperam que regni a deo nobis collati stabilitatem id ipsum adtinere non dubitamus, quin etiam ad capescendam eterne felicitatis beatitudinem, profuturam nobis liquido credimus. Itaque notum sit omnium sancte dei ecclesie, fidelium atque nostrorum presencium scilicet et futurorum, partibus aquitanie, septimanie,

siue ispanie consistensium magnitudini quia progenitorum nostrorum magnorum siquidem hortodoxorumque imperatorum, aui uidelicet, nostri karoli, seu genitoris nostri augusti ludouici auctoritatem imitantes, gotos, siue hispanos intra barchinonam famosi nominis ciu itatem, vel terracium castellum quo habitantes, simul cum his omnibus qui infra eundem comitatum barchinonam hispani extra ciuitatem quoque consistunt, quorum progenitores crudelissimum jugum inimicissime christiani nominis gentis sarracenorum euitantes, adeos fecere confugium, et eandem ciuitatem illorum magni potencie libenter condonarunt seu tradiderunt, et ab eorumdem sarracenorum potestate se subtrahentes, eorum nostrorum que demum libera et promta uoluntate se subiecerunt. Complacuit mansuetudini nostre, sub immunitatis tuitione defensionis que munimine benigne suscipere ac retinere, et quo habitationem seu necessitatibus eorum oportunum auxilium sicut et ab illis progenitoribus eorum et ipsis constat per imperialium apicum sanctione concessum clementer conferre. Quatenus quoque nostra regalis conseruatio constructa atque innovatio in eorum benegestis operibus exaltationi ecclesie precioso christi sanguine redempta eministret augmentum, et animabus eorum ac nostre proficiat semper in emolumentum. Igitur sicut dictum est, ad omnium uestrum noticiam peruenire uolumus quare eosdem homines sub protectione et defensione nostra denuo receptos, sicut in unitate fidei sic etiam in unanimitate pacis et dilectionis conseruare decrevimus. Eo uidelice modo, ut sicut ceteri franci homines cum comite suo in exercitum pergant, et in marcha nostra juxta rationabilem eiusdem comitis ordinationem adque admonitionem explorationes, et excubias quod usitato uocabulo guaitas dicunt, facere non neglegant, et missis nostris quos pro rerum oportunitate illas in partes miserimus, aut legatis qui de partibus hyspanie ad nos transmissi fuerint paratas faciant, et ad subuectionem eorum ueredos donent. Ipsi uidelicet et illi quorum progenitoribus temporibus aui nostri karoli idipsum facere institutum fuit. Si autem hi qui ueredos acceperint reddere eos neglexerint, ac eorum interueniente neglegentia perditi seu mortui fuerint, secundum legem francorum eis quorum fuerunt sine dilatione restituantur uel restaurentur. Ecclesiis uero census id est nec paschualia infra eorum terminis uel eorum uillis, nec thelonea infra comitatum in quo consistunt, nec alia quelibet redibitio, neque a comite, neque a junioribus aut ministerialibus eius, deinceps ab illis ullatenus exigatur. Et nisi pro his tribus criminalibus actionibus id est homicidio, rapto et incendio, nec ipsi nec corum homines a quolibet comite, aut ministro judiciariae potestatis ullo modo judicentur aut distingantur, sed liceat ipsis secundum eorum legem de

aliis hominibus judicia terminare. Et preter hec tria, et de se et de eorum hominibus, secundum propriam legem, omnia mutuo definire. Et si quispiam eorum in partem quam ille ad habitandum sibi excoluit, alios homines de aliis generationibus venientus adtraxerint, et secum in portione sua quam aprisiones vocant habitare fecerit; utatur illorum seruitio absque alicuius contradictione uel impedimento, et si aliquis ex ipsis hominibus qui ab eorum aliquod adtractus est et in sua portione collocatus alium id est comitis aut uicecomitis aut uicarii aut cuiuslibet hominis senioratum elegerit liberam habeat licenciam abeundi. Uerumtamen exhis que possidet nichil habeat nichil que secum ferat, sed omnia in dominiun et potestatem prioris senioris plenissime reuertantur. Placuit etiam nobis illis concedere ut quicquid de heremi squalore in quolibet comitatu ad cultum frugum traxerint, aut deinceps infra eorum aprisiones excolere potuerint, integerrime teneant, atque possideant seruitia tamen regalia intra comitatum, in quo consistunt faciant, et omnes eorum possessiones siue aprisiones, inter se uendere concambiare seu donare posterisque relinquere omnimodo liceat, et si filios aut nepotes non habuerint, juxta legem eorum alii ipsorum propinqui, illis hereditando succedant, ita uidelicet ut quicumque successerint, seruitia superius memorata persoluere non contemnant, simul etiam precipientes iniungimus, ut nullus homo de sepemenoratis eorum apprisionibus vel uillis cum propriis terminis propriisque eorum finibus et adiacenciis, injustam inquietudinem illis inferre presumat, aut aliquam minorationem contra legen facere audeat, sed liceat eis ipsas res cum tranquillitate pacis tenere, et possidere et secundum antiquam consuetudinem ubique pascua habere ac ligna cedere et aquarum ductus pro suis necesitatibus ubicumque peruenire potuerint, nemine contradicente juxta priscum morem semper deducere. Si autem illi propter lenitatem et mansuetudinem comitis sui eidem comiti honoris et obsequii gratia quippiam de rebus suis exibuerint non hoc eis pro tributo uel censu aliquo computetur neque comes ille aut successores ejus hoc in consuetudinen uenire presumat neque eos sibi vel hominibus suis aut mansionaticos parare aut ueredos dare aut ullum censum uel tributum aut seruitium propter id quod iam superius conprehensum est prestare cogat. Sed liceat tam histis ispanis qui presenti tempore in predictis locis resident, quam is qui adhuc ad nostram fidem de iniquorum potestate fugiendo confluxerint et in desertis atque incultis locis, per nostram uel comitis nostri licenciam consedentes edificia fecerint et agros incoluerint juxta supra dictum modum sub nostra defensione atque protectione in unitate fidei et pacis tranquillitate residere. Et nobis ea que superius dixerimus, tam cum comite suo

quam cum missis eius pro tempore oportunitate alariter adque fideliter exibere. Nouerint preterea idem spani sibi licentiam a nobis esse concessam, ut se in uassaticum comitis nostri sicut alii franci homines commendent et si aliquod beneficium quisquan eorum ab eo cui se commendauit fuerit consecutus sicut se de illo tale obsequium seniori suo exibere debere, quale nostrates homines de simili benecio senioribus suis exibere solent. Vt autem hec nostre regalis auctoritatis .... spanos tenore perpetuo ab omnibus fidelibus sancte dei ecclesie et nostris inuiolabiliter conseruentur. Manu propria nostra eas subter firmauimus et anuli nostri impressione signare decreuimus. Signum † Karoli gloriosissimi regis. Deormannus notarius ac uice hludovici recognouimus. data in idus Junii anno IIII regnante Karolo glorioso rege. Actum in monasterio sancti saturnini prope tolosa, in Amne feliciter amen.

(*Arxiu Catedral, Liber I, Antiquitatum. fol.* 1,*N. 1,*)

VERSIÓ CATALANA

Aquest es l'exemplar del privilegi copiat en la ciutat de Barcelona l'any primer en que morí lo rey Othó en lo temps del senyor comte Borrell fill del difunt Wifret conegut per lo mateix nom, aprés del retorn dels barcelonins. L'introducció de dit privilegi es aquesta.

En nom de la santa e individua Trinitat, Carles per la gracia de Deu rey: Si donchs confirmem aquelles coses que foren constituides per edictes imperials per utilitat de la Santa Esglesia de Deu insti tuint-les novament pera la conservació de la nostra magnificencia, per la llarga y feliç estabilitat del reyalme que Deu nos comaná, no dubtem conservar aixo mateix, ans be creyem confiadament que Nos aprofitará pera conseguir la benhauranςa de l'eternal felicitat. Així donchs sapian tots los fidels de la Santa Esglesia de Deu com y també los nostres presents y venidors, que existeixen en les parts d'Aquitania, de Septimania ó de la gran Espanya, que seguint l'exemple dels grans y católichs emperadors, nostres progenitors, ço es, ja del nostre avi Carles, ja de Lluis nostre august pare, los goths ó espanyols qui habiten dintre de Barcelona, ciutat de famosa nomenada y del Castell de Tarrasa; juntament ab tots aquells qui sots lo dit comtat de Barcelona, essent espanyols també existeixen fora la ciutat, los progenitors dels quals fugint del crudelíssim jou de la gent sarrahina gran enemiga del nom cristiá, hi trovaren refugi, y de bon

grat donaren ó entregaren la dita ciutat á son gran imperi, y fugint de la dominació dels dits sarrahins, per sa plana y prompta voluntat a la fi se someteren á la nostra (*dominació*). Complagué á la nostra mansuetut rebre'ls y retenirlos benignament sots la custodia de sa immunitat y la fortificació de sa defensa, y ab clemença donalshi cohabitació ó l'auxili convinent pera ses necessitats, segons consta que desde sos progenitors fou també á aquestos concedit per la suprema autoritat imperial. En quant també nostra reyal conservació disposició e innovació en ses ben fetes obres servesca d'augment á l'exaltació de l'Esglesia redemida per la preciosa sang de Crist, y sia en profitosa utilitat de ses animes y de la nostra. Aixi, donchs, segons s'es dit, volem que arrive á coneixement de tots vosaltres, com havem decretat conservar los dits homens novament rebuts sots nostra protecció y defensa, aixi en l'unitat de fè com y també en l'unanimitat de pau y d'amor, d'aytal manera, que aixi com los demés homens francesos van á l'exercit ab son comte, també en la nostra Marca no descuyden ferho segons la rahonable ordenació de dit comte, per avisos, exploracions y rondes que's diuhen usualment *guayies*, y fagin parades pera los nostres missatgers que oportunament enviessem á n'aquelles parts ó pera los llegats qui d'altres bandes d'Espanya nos fossen tramessos, y donen cavalls de posta pera son tragí, so es, á n'aquest y á n'aquell dels quals en los passats temps de nostre avi Carles fou ordenat qu'així se fés. Pero si aquells qu'hagin près cavalls de posta descuidessen de tornarlos, y per causa de son descuyt fossen perduts ó be morts, segons lley dels Franchs, sian restituits ó restablerts. Pero á les Esglesies, en avant, de cap manera se'ls sia exigit ni per lo comte ni per sos subdits ó ministerials los censos ni'ls pasturatges que son sots llurs termens ó be de llurs viles, ni les alcabales sots lo comtat ahont existeixen, ni altra qualsevol contribució. Y fora d'aquestes tres criminals accions, axó es, homicidi, rapte é incendi, ni'ls mateixos ni'ls seus homens de cap manera sien judicats ó sentenciats per qualsevol comte, ó ministre de la potestat judiciaria, sino que sia á aquestos permés, segons la lley d'aquells, judicar d'altres homens. Y fora d'aquestos tres, definirho tot mutuament de si meteix y dels altres homens, segons sa propia lley. Y si algún d'ells s'endugués á altres homens procedents d'altres gernacions, á n'aquella banda que ell s'ha endreçat pera habitarhi, y'ls fes habitar juntament ab ell en la seva partió, que'n diuhen de conquesta que se'n valga donchs del seu servey sens cap contradicció ó impediment, y si algún dels meteixos homens, qui fós atret per algún d'ells y col-locat en la seua partió, n'elegís un altre de senyoriu com are del comte ó del viscomte ó del veguer ó de qualsevol home, tinga

lliura llicencia d'anarsen. Pro d'aquelles coses que posseheix, no'n tinga res, ni se'n enduga res, sino que restin en plè domini y potestat del primer senyor. També Nos complagué concedirlos hi, que tingan enterament qualsevol terrer que transformen de miserable èrm al cultiu dels fruyts en qualsevol comtat, y en avant puguin cultivar sots llurs conquestes y posseescan los serveis reyals sots lo comtat ahont existeixen facian, y de tota manera pugan entr'ells vendre, cambiar ó donar y deixar als hereus totes llurs posessions ó conquestes, y si de fills ó nets no'n tingessen, segons llur lley, altres parents dels meteixos, los succehescan en heretatge, so es, d'aytal manera que quals se vullgan que sucehescan, no deixen de pagar los serveys amunt remembrats, y juntament afegim lo manament de que cap home pretinga causar injusta molestia á'n aquells de les sempre memorades conquestes ó viles ab sos termens, y sos propis limits y vehinats, ni gose fer alguna minoració contra la lley, sino que sia'ls hi permés tenir y possehir les dites coses ab pau y tranquil·litat, y segons antiga consuetut, tenir per tot arreu pasturatges y fer llenya, y podrán cercar per tot arreu l'aygua pera llurs neccessitats, sens cap contradicció pera fer-ho sempre segons la primitiva costum. Pro si aquells, á causa de la feblesa y mansuetut del comte seu, ó'l dit comte fes present alguna de ses coses exigissen com á honor y obsequi, no se'ls hi compti això com algún tribut ó cens, ni aquell comte ó successors seus pretingan que aixo's fagi de costum, ni tampoch obligue á aquells que á n'ell ó als seus homens ó familiars aparellar ó deixar cavalls de posta ó prestar aquell cens ó tribut ó servey per rahó de lo que més amunt s'es dit. Pro sia permés tan á n'aqueixos espanyols qu'al present resideixen en los predits llochs, com á n'aquestos qu'hagin vingut á la nostra fe, fugint de la potestat dels infidels, y que permaneixent en los deserts y llochs incults, per llicencia nostra ó be del nostre comte, basteixin edificis y conreuhessen camps, de la manera que'a dalt s'es dit, residirhi sots nostra defensa y protecció en unitat de fe y en pau y tranquilitat. Y manifestarnos resolta y fidelment lo que més amunt s'es dit, tant ab lo seu comte com y també ab los qu'oportunament sian d'ell enviats. Sapian ademés los mateixos espanyols que'ls hi fou per nos concedida llicencia, per que's donguin en vassallatge del nostre comte, aixís com los demés homens franchs, y si algún d'ells hagués conseguit algún benifet d'aquell á qui's comaná, sapia que deu rendirne homenatge á son senyor, igualment que'ls homens de nostra terra solen rendirne de semblant benifet á llurs senyors. Y per que aquestes coses de nostra reyal autoritat, ... espanyols, perpetuament sian conservades inviolablement per tots los fidels de la Santa Esgle-

sia de Deu y per los nostres, ab nostra propia má les firmen abaix y havem manat que sien sagellades ab la marca de la nostra anell. Sagell ✝ de Carles rey gloriosissim. Deorman notari y en lloch de Lluis ho havem reconegut. Dades en les Idus de Juny (1) en l'any IV regnant lo gloriós rey Carles. Fet en lo Monastir de Sant Sadurní prop de Tolosa en temps de prosperitat. Amén.

APENDIX N. 3.

Privilegi del Rey de Fransa, Lluis (lo Tartamut) a favor de Frodoi Bisbe de Barcelona

(9 SEPTEMBRE 878)

In nomine domini dei eterni et saluatoris nostri ihesu christi lvdocus, misericordia dei rex. Si sacerdotibus in quibuslibet necessitatibus ecclesiasticis nostra auctoritate subleuandis consulimus, et ad ministerium suum liberius exequendum opem ferimus, a summo pontifice domino nostro ihesu christo eterna remuneratione largiri nobis premia non ambigimus. Notum sit igitur omnibus fidelibus sancte dei ecclesie nostris presentibus scilicet et futuris, quia uenerabilis frodoynus barchinonensis episcopus ad nostram accedens clementiam deprecatus est Regiam celsitudinem nostram, quatenus ipsam ecclesiam et sedem barchinonensem sub immunitatis nostre tuitione susciperemus, sicut dominum genitorem nostrum Karolum imperatorem constat fecisse. Cuius precibus libenter adquiescentes precipiendo jubemus, ut nullus judex publicus, uel quislibet ex iudicialia potestate, in ecclesias, aut loca, aut agros, seu reliquas possessiones quas moderno tempore in quibuslibet pagis uel territoriis infra ditionem regni nostri iuste et legaliter memorata tenet; uel possidet ecclesia, uel que deincebs a catholicis uiris diuina pietas in jure ipsius ecclesie tam ingenuos quam seruos super terram ipsius uoluerit augeri, ad causas audiendas, freda, aut tributa exigenda, aut mansiones uel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius ecclesie tam ingenuos quam seruos super terram ipsius conmanentes, uel francos injuste nec iuste distingendos nec ullas redibitiones aut inlicitas occasiones requirendas, nostris et futuris temporibus ingredi audeat, uel ea que superius memorata sunt penitus exigere presumat, sed liceat memorato presuli

(1) Tretze de Juny de 844.

suisque successoribus, res predicte ecclesie cum omnibus sibi subiectis sub immunitatis nostre defensione quieto ordine possidere et nobis fideliter deseruire. Petiit etiam idem venerabilis Frodoynus episcopus ob amorem dei et reuerentiam sancte crucis, in cuius honore predicta ecclesia barchinonensis dedicada est, et sancte evlalie, cuius corpus in ipsa ecclesia requiescit, ut canonicam restaure eidem ecclesie que penitus destructa esse uidetur, ei concessissemus et auxilium siue adiutorium preberemus. Nos restaurem igitur ob remunerationen mercedis anime nostre, concedimus eidem episcopo licentiam, canonicam eiusdem ecclesie restaurandi. Et ad ipsam ecclesiam concedimus, et perhoc preceptum nostre auctoritatis confirmamus cellam sancte eulalie, et sancti Genesii, sicut jouencianus presbyter de eremo tracxit et quod incultum reliquid, cum omnibus apenditiis suis molinis terris et ortis et agrum qui est situs iuxta strata publica prope villam pinellos; et cellam que est pagi gerundensi siue sanct martini ecclesiam cum uineis et siluis, et uillis sibi pertinentibus. Et domum sancti cucuphatis et sancti felicis ad locum octauianum cum aprisionibus et adiacenciis et omnibus ibidem pertinentibus, sicut ostofredus abba per preceptum tenuit domun sancti Genesii et sancti Martini sitam in riuo tenesi. Et uilla que dicitur codes cum speluncis molinis terris cultis et incultis et omnibus adiacenciis suis. Item domun sancti Martini ad locum maritimum iuxta riuo argentona cum uillaricellos desuper positos cum terminis et adiacentiis suis. Item concedimus predicte ecclesie seu uenerabili episcopo predicto de propietate nostra locum qui dicitur riellos situm in latere montis signi, iuxta alodem baroni. Et uillam que dicitur breda, Et uillam campinos cum examplariis, edificiis, casticiis et uineis terris cultis et incultis, et cum omnibus adiacentiis ibidem pertinentibus cum domo et vinea uel horto quod ibi edificauit Otolgisus presbyter, et uillaricello que dicitur cerdanus, per sumitatem montis signi usque in riuo tordarie, excepto quod spani homines de eremo tracxerunt. Et in alio loco uillare que dicunt de prouasio et ecclesia sancte marie ibidem sita. Et uillaricellos qui sunt per ipsa serra de ipso monte unde ipsa strata diuidit usque ad aliam stratam que pergit de gerunda ad barchinonam. Concedimus insuper ei tertiam partem tolonei, sicut bernardus marchio nostro per preceptum genitoris nostri ei acceptavit, de suburbio loci ipsius, tam de mari quam omni mercationi et de eremis terre et de portatico et de moneta, et uillam id est romanos cum uillaricello desuper posito iuxta domum sancti stephani, et alteram uillam rodalli cum suis adiacenciis, sicut in precepto dompni genitoris nostri continetur, seu domum qui in ciuitate est sicut Adaulfus episcopus habuit. Concedimus et agrum situm prope ciuitatem barchinonam que actenus

godus nomine recosindus de potestate Johannis episcopi tulit, et abs que lege tenuit. Volumus etiam ut præfatus episcopus suique sibi comisi, pro nobis coniuge ac prole domini misericordiam exorare non neglegant. Vt autem hec nostre munificentie auctoritas firmior habeatur, et nostra largitas semper in dei nomine obtineat firmitatis uigorem manu propria subter eam firmamus et anulo nostro insigniri iussimus.

Signvm Lvdovicis. Gloriosissimi Regis. Vvlfardus Notarius ad vicen iozleni recognovit. Datum v idus septembris. Indictione XI anno Primo Regni Domni Lvdovici gloriosisimi Regis. Actum trecas ciuitate in dei nomine feliciter Amen.

(*Arxiu Catedral, Liber. I. Antiquitatum fol.* 1, *N. 2.*)

VERSIÓ CATALANA

En nom del Senyor Deu etern y Salvador nostre Jesucrist, Lluis, per la misericordia de Deu, Rey. Si ab nostra autoritat prenem cura de'ls sacerdots en qualsevols necessitats de l'Esglesia, y'ns esmercem per que exercescan més lliurement llur ministeri, no dubtem que'ns serán concedits pêl suprem Pontifex nostre Senyor Jesucrist, los premis de l'eterna benhauransa. Sia donchs conegut de tots los nostres fidels de la santa Esglesia de Deu; á sapiguer, presents y venidors, que'l venerable Frodoi Bisbe de Barcelona acudint á nostra clemencia, ha suplicat á nostra reyal altesa, per que rebessem sots la protecció de nostre privilegi la dita Esglesia y Seu de Barcelona, aixís com consta qu'ho havia fet nostre senyor pare l'Emperador Carles. A quals prechs accedinthi de bon grat, ordenem y manem, que cap delator publich ó qualsevol de la potestat judicial gosi entrar en lo temps present y venidor en les Esglesies, ó llochs ó camps ó altres posessions qu'en lo temps present té y posseheix l'Esglesia justa y legalment adquirits en qualsevols pobles ó territoris sots lo domini de nostre regne; ó aquelles que en avant vulgui la divinal pietat que en lo fur de dita Esglesia sian engrandides sobre la terra seva per los homens catolichs tan lliures com servents, per ohir causes ó exigir arbitris o tributs, ó fer maisons ó posades, suprimir fiadors, ó'ls homens de dita Esglesia tan lliures com servents qu'habitan sobre la dita terra, ó distingir injusta ó jusment a'ls franchs, ni requirir cap restitució ó il-licita ocasió, ni pretinga exigir aquelles coses que més amunt ja son memorades, sino que sia permés al memorat prelat y á sos successors possehir les coses de la predita Esglesia ab tots los qui li sian subjectes sots lo privilegi de nostra defensa ab tota tranquilitat y servirnos fidelment·

Demaná també'l meteix venerable Frodoi Bisbe per amor de Deu y reverencia de la Santa Creu, á quin honor la predita Esglesia de Barcelona está dedicada, com y també de Santa Eularia, quin cos en la dita Esglesia hi reposa, que li concedissem y prestessim auxili ó ajut, per restaurar la Canonja de dita Esglesia, que del tot se veu está complertament destruhida. Nos donchs per la remuneració de la gracia per nostr'anima concedim á dit bisbe llicencia de restaurar la Canonja de dita Esglesia. Y á la meteixa Esglesia concedim, y per aquest privilegi de nostra autoritat ho confirmen, la capella de Sta. Eularia, (1) y de Sant Genis, així com lo prébere Jovenciá ho tregué de l'erm y lo qu'encara resta sens conreu, ab totes ses dependencies, molins, terres y horts y'l camp qu'está situat á l'estrada publica prop de la vila de Pinells; y la capella qu'es de'l poble de Gerona ó sia l'Esglesia de Sant Martí (2) ab les vinyes, selves y viles que li pertanyen. Y la casa de Sant Cugat (3) y de Sant Feliu (4) en lo lloch Octaviá ab ses adquisicions y adjacencies y tot lo que allí'ls pertany, segons l'abat Ostofret ho possehí, la casa de Sant Genís y Sant Martí (5) situat al riu Tenes, (6) y la vila que se'n diu Codes ab esplugues, molins, terres de conreu y per conreuhar y totes ses dependencies. Així mateix l'esglesia de Sant Martí en la Marina (7) junt al riu Argentona ab sos vilarets sobreposats ab sos termes y dependencies. Així mateix, concedim á la predita Esglesia ó sia al venerable bisbe predit, de nostra propietat, lo lloc que se'n diu de Riells situat en la vessant del Mont Seny junt á l'alou de Baró y la vila qus's diu Breda. Y la vila Campins ab sos aixamples, edificis, castells (?) y vinyes, terres de conreu, y per conreuhar, y ab totes les dependencies qu'allí li pertanyen, y ab la casa y vinya ó be hort qu'allí edificá'l prebere Otolgis y 'l vilaret que se 'n diu Cerdá, al bell cim del Mont Seny fins a'l riu Tordera, excepte lo que'ls homens Espanyols tragueren de l'erm. Y en altre lloch la vila que'n diuhen Provasio y l' esglesia de Santa María situada allí mateix. Y'ls vilarets que son per la mateixa serra de dit mont des d' ahon la divideix la dita via fins á l'altra via que va de Gerona á

(1) Capella de Ca 'n Paradell, á Vallgorquina.

(2) Arenys.

(3) S. Cugat del Vallés.

(4) S. Feliu de Vila de Milans ó sia la capella de San Feliuhet, actualment situada dins de la parroquia de S. Quirse de Tarrassa.

(5) S. Martí del Fay.

(6) Riera de Tenes que originantse á S. Miquel del Fay se junta ab lo Mugent á Parets

(7) Segons lo Sr. Carreras la capella de S. Martí radicava dins la parroquia d'Argenona.

Barcelona. Li concedim ademés la tercera part de'l tribut, com En Bernat nostre marqués li acceptá per manament de nostre pare, de'l suburbi de dit lloch, tant de mar com de tota mercadería, y dels erms de terra, y de l'acarreu, y de la moneda, y la vila so es Romanos ab lo vilaret situat d'amunt junt a la casa de Sant Esteve y l'altra vila de Rodal (1) ab ses dependencies, segons s'hi conté en lo manament nostre Senyor pare; y tambe la casa qu'es á la ciutat de Barcelona, tal com la tingué lo bisbe Adaolf. També concedim lo seu camp situat prop de la ciutat de Barcelona lo qual fins are tingué y sens lley pos. sehi un goth nomenat Recosindo qui'l prengué del poder del bisbe Johan. Volém també qua'l predit bisbe y sos comanats no descuydin de pregar á la misericordia de'l Senyor per Nos, nostr'esposa y nostra familia. Però á fi de que aquesta ordre de nostra munificencia sia més ferma, y nostra lliberalitat sempre obtinga en nom de Deu lo vigor de la fermesa la firmen més avall ab nostra propia má y manem que sia segellada ab nostre anell. Senyal de Lluis Rey gloriosissim. Vulfardo notari ho reconegué en lloch de Jozlemi. Dada lo día V de'ls idus de Setembre (2), Indicció XI, any primer del regnat de Lluis nostre senyor gloriosissum. Fet felisment en la ciutat de Troyes (3) en nom de Deu. Amen.

(1) Vila-rosal, casa de pagés dins la parroquia de Parets del Vallés.

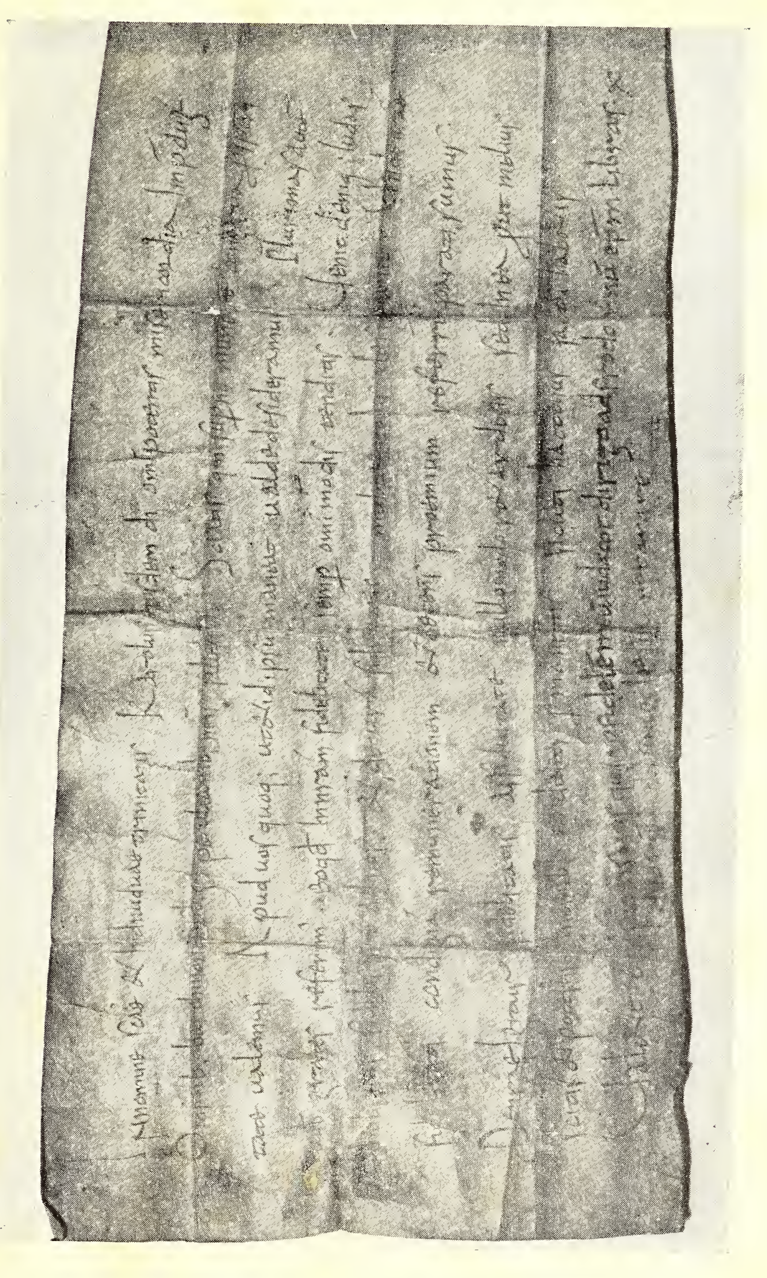
(2) Día 9 de Setembre

(3) Ciutat de França.

APENDIX N. 4

Carta de Carles'l Calvo als barcelonins

(ANY 874–877)

De fotografia del Sr. Canonge Barraquer

In nomine sanctæ et indiuidue trinitatis Karolus eiusdem dei omnipotentis misericordia Imperator Augustus Omnibus barchinonensibus peculiaribus nostris salutem. Sciatis quoniam superno munere congrua prosperitate ualemus Apud uos quoque ut et idipsum maneat ualde desideramus Plurimas autem uobis grates referimus eo quod in nostram fidelitate semper omnimodis tenditis. Venit denique Judas hebreus fidelis noster ad nos et de uestra fidelitate multa nobis designauit Vnde uestre fidelitate condignam remunerationem et decens proemium referri parati sumus De nostre igitur fidelitatis assiduitate nullo modo retardetis sed in ea prout melius scitis et potestis in omnibus tendentes permaneatis sicuti hactenus factum habetis Ualete et sciatis uos quia per fidelem meum juda cot dirigo ad frodoynum episcopum libras X de argento ad sua ecclesia reparare.

Arxiu Catedral, Sala de la Caritat, armari 3, Privilegiorum Regum, núm 1 y Liber I Antiquitatum fol 9, N 16.

VERSIÓ CATALANA

En nom de la Santa e individua Trinitat Carles per la misericordia del mateix Deu tot poderós Emperador August. A tots los barcelonins nostres aliats salut: Sapigueu com gosem ab l'ajut divi de semblant felicitat. També desitgem en gran manera que la mateixa permanesca entre vosaltres. Y vos donem moltissimes mercés perque sempre vos haveu mantingut de tota manera sots nostra fidelitat. Vingué ultimament á Nos á Judá hebreu fidel nostre y nos manifestá moltes coses de vostra fidelitat. Y per só estém disposats á tornar una condigna remuneració y un premi corresponent á vostra fidelitat. Per consegüent de cap manera deixeu d'esser ferms en totes les coses com millor sabeu y podeu axís com fins are ho haveu fet. Conserveuvos y sapigueu que per lo meu fidel Judá Cot envio al bisbe Frodoi deu lliures d'argent per reparar sa esglesia.

APEDINX N. 5

Acte de Consagració de la Catedral

(18 NOVEMBRE ANY 1058)

Postquam imperator celi ac terre deuicto mortis principe ut aperiret mortalibus januam uite glorificata per resurrectionem sui

corporis carne, quam ex nobis pro nobis assumpsit de matre semper uirgine, ascendit ad palacium celeste, cum patre et spiritu sancto uicturus et regnaturus sine fine, adimpleta sancti spiritus promissione, sonus apostolorum exiuit in uniuersum orbem terre, et christiani nominis uocabulum primum apud anthiochenam ecclesiam cepit esse, et sic deinde per omnem mundum in diuersis locis facte sunt ecclesie, ut a solis ortu usque ad occasum nomen domini esset laudabile. Hoc uidens inuidus humani generis inimicus, suasit suis ministris paganis ac gentilibus, ut persequerentur et occiderent fideles christi gladiis et multis cruciatibus, et destruerent ecclesias tam in urbibus, quam in aliis mundi partibus quod et factum est in barchinonensi ciuitate antiquis temporibus a barbaris hispaniam intrantibus peccatis christianorum exigentibus. Sed christus quamuis peccatricem miseratus christianam plebem excitauit, Ludouicum pium regem, qui expulit hismaeliticam gentem et liberauit barchinonensem urbem, et christianus populus sic reparauit destructam barchinonensis ecclesie sedem. Cumque idem rex mortis persoluisset debita, et uoluente mundi rota ueternosa temporum pertransissent secula, iterum propter hominum peccata gens in ualuit pagana et capta est barchinona et interfecti sunt habitatores eius, et destructa sanctuaria, et cum sacri ordinis ministris euersa sunt altaria. Sed etiam christus misereri paratus, predictam urbem postea recuperauit fidelibus, expulsis pestiferis gentilibus, et per successionem heredidatis tradidit christianis comitibus. De quorum linea uel genealoguia naturali, uenit gloriosus Comes ac marchio remundus Berengarii, factus est propugnator et murus christiani populi, et per eius uictoriam cum adjutorio christi, facti sunt ei tributarii, pagani christianorum aduersarii. Quos plusquam omnes antecessores sui comprimens et faciens profugos, multos uictorie fecit triumphos, et christianorum amplificauit terminos. Iam uero diuina gratia cum ipse Comes ac marchio ampli honoris principatum optinuisset in terra, largitoris omnium bonorum recognouit beneficia, et pro tanto honore rependens ei multa seruietia, juste et pie considerauit de ecclesia que christi est sponsa et mater est nostra. Vnde in principali trono sui honoris, intra menia barchinonensis ciuitatis, cum uidisset aulam episcopali sedis iam deficere uetustate operis et ex parte destructam a barbaris, indoluit causa diuini amoris et eam renouari et restaurari fecit et annuit a fundamentis, ad honorem christi, et nomen sante crucis sancteque Eulalie indigene martiris et uirginis, et in renouatione et restauratione predicte sedis habuit consortem cooperatorem et factorem pium atque benignum Guilabertum prefate presulem urbis. Postquam autem magnificus Comes ac marchio remundus atque nobilis eius

uxor domna almodis, et idem pontifex barchinonensis interjecta euolutione annosi temporis, uidissent desideratam perfectionem cepti operis pro premiis eterne retributionis, ceperunt cogitare de die consecrationis, ut perfectius potuissent deo placere de perfectione laboris et de comuni uoto dedicationis. Igitur tantus princeps et tam nobilis Comittissa tamque pius et benignus episcopus constituerunt consecrationis insigne opus et quartus decimus dies kalendarum decembrium est constitutus et facta estipso die dedicatio ad millesimi quinquagesimi octaui ab incarnatione domini tempus, secundum eram nonagesimam sextam, Inditione uero undecimam propriis notam temporibus, et in ope et in opere dedicationis eius inuitatus est ab eis reuerentissimus narbonensium archiepiscopus urbis metropolitane Guifredus, et religiosissimus primas arelatensis ecclesie Rajenballus archiepiscopus, aliique episcopi quorum numerus subscriptis declarabitur nominibus et congregatus est infinitus diuerse etatis ac sexus populus permixtis clericorum et laicorum ordinibus, ut magni gaudii, et festiuitatis esset celebris conuentus et aniuersaria memoria diei hujus, in futuris non cessaret temporibus, publicata etiam per seriem dotis huius factam et confirmatam ab ipsis archi episcopis atque pontificibus et ab ipso Comite et Comitissa aliisque principibus clericis uidelicet atque laicis uidentibus, que modo uerbis sic incipit talibus. In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Ego Guifredus archiepiscopus Narbonensis, et Ego Rajemballus archiepiscopus arelatensis, et Ego Guillelmus episcopus vrgellensis, et Ego alius Guillelmus episcopus ausonensis, et Ego Berengarius episcopus Gerundensis, et Ego Arnallus episcopus elnensis, et Ego paternus episcopus ciuitatis Tortosensis, et Ego Guilabertus episcopus barchinonensis una cum consensu ac jussu domni remundi principis barchinonensis, et Comitis gerundensis, et marchionis ausonensis, et cum assensu sue conjugis nomine almodis Comitisse nobilis, subarrantes anulo diuine legis celesti regi sponsam ecclesiam barchinonensis sedis. Donamus et confirmamus predicte sedi omnes ecclesias et uniuersa sua predia et omne deditum sibi juste debitum et omnem censum et redditum quantumcumque et quancumque et ubicumque juste adquisitum et adquirendum ut secure, et libere habeat et possideat imperpetum, et nulla potestas hoc habeat uel aliquis homo per uirtutem uel per ingenium preter episcopi ipsius sedis uel clericorum assensum. Preterea nos supradicti omnes excomunicando sub anathematis interdictione confirmamus maiorgas et minorgas insulas baleares, et episcopatum ciuitatis denie, et episcopatum ciuitatis oriole, et earum ecclesias omnes, et quantum pertinet ad clericatus ordines, ut omnes episcopi presbiteri et diachoni aliique

clerici in prelibatis insulis et in prefatis locis commorantesa minimo usque ad maximum, et a puero usquead senem ab hodierno die et deinceps minime conentur deposcere ab alio aliquo pontificum ullius ordinationem clericatus. Neque chrismatis sacri confectionem, neque aliquem cultum ullius clericatus, nisi ab episcopo barchinonensi, aut ab illo cui ipse preceperit siue permiserit, sicut illa Scriptura testatur quam inde mujehid et filius ejus hali hysmaelite quondam fecerunt, et guilaberto episcopo barchinonensi dederunt et tradiderunt. Insuper etiam admonemus atque mandamus ut barchinonensis sedis ecclesia omnino sit libera et semper gaudeat franchitate secura, et canonici simul cum ipsa canonica, cum rebus ad eandem chanonicam pertinentibus. Terminos quoque episcopatus sancte sedis barchinonensis ita uolumus esse distinctos, et ab ausonensi, et gerundensi episcopatu esse discretos, sicut per antiquos nouimus populos, et sicut debite constituti sunt contra orientalem et septemtrionalem plagam siue per plana seu per colles devexos, atque montes excelsos et contra meridiem longe per gurgites maritimos, et contra occidentem uersus dertosam annotatos balagarii locos, ut quicquid intra et extra predicta sedes adquisiuit uel adquisierit per iuste largitionis modos, habeat confirmatum per nos predictos episcopos, et manu nostra roboraratum siue per alios atque per me remundum comitem, et per me comitissam almodem et succesores nostros, filios et nepotes et pronepotes et deinceps alios. Nam et prouidentia nostra illud solerter prouidere curauit, ut si tarrago quo diu elanguit, adhuc per nos principes aut per succesores nostros largiente deo iures conualescendi habuerit, et in pristini honoris statum deus reduxerit per nos et succesores nostros non perdat quod juste habuit et habere debebit, et debite recuperare poterit. Sed et propter honorem christi, et sancte crucis gloriam ut sicut regi constantino sic nobis de barbaris per crucis triumphum det uictoriam, constituimus hujus diei anniuersariam de securitate et tranquielitate gaudere memoriam, in qua nemo per octo dies anniuersarie memorie hujus consecrationis quatuor quidem qui precedent et quatuor qui subsequentur, interpositum nonum diem festiue rememorationis istius sancte dedicationis audeat tollere uel faciat tolli rem alicuius aduenientis uel redeuntis, uel assalliat uel asalliri faciat uel noceat quocumque modo malignitatis uel toloneum accipiat uel accipi faciat cuiuscumque hominis per hos dies conuenientis siue reuertentis neque in ipso eodem die future rememorationis istius consecrationis. De ipsa quoque terra uel uniuersis ecclesiis aut parrochiis uel qualibuscumque prediis que ad canonicam sancte crucis sancteque Eulalie pertinent, uidelicet què hodie juste possidet vel abhinc per uniuersa tempora juste possederit

uel adquisierit, per authoritatem beati petri apostolorum principis et per ordinem nostrum excomunicamus et interdicimus, ut nullus homo cuiuslibet potestatis aut sexus aut ordinis aliquid inde audeat tollere aut alienare uel ad dampnum predicte canonice quelibet modo transferre uel conmutare. Nemo predia ipsius ecclesie ubicumque debita illi nouerit celare audeat, sed mox ubi cognouerit ad profectum illius confestim manifestare non pigeat. Interdicimus quoque justa statuta sanctorum canonum et actoritatem sanctorum antiquorum patrum, ut nullus quorumlibet pontificum, infra fines ipsius episcopatus ecclesiam consecrare, uel penitentem eiusdem episcopii suscipere, nec eius clericos ordinare, presumat, nisi forte presul prenominate sedis assensum spontanee prebeat. Igitur hanc uniuersam nostram constitutionis dotem superius promulgatam, perhenni lege ualituram censemus, omnemque hominem illam observantem, et ut stabilis per maneat adiuvante pro posse benedicimus, et diuturnitatem uite presentis et perpetuitatem semper manentis obtineat peroptamus. Statuimus autem sub diuini iudicii obtestatione et anathematis interdictione, ut si quislibet homo cuiuscumque potestatis aut ordinis hanc disrumpere uel uiolare nisus fuerit, aut disrumperit aut uiolauerit, hic de parte dei omnipotentis et beati petri apostoli omniumque sanctorum et nostra excomunicatus permaneat, et a conuentu sancte ecclesie et omnium christianornm alienus existat, tartareusque uinculis innodatus, inferorum penas eternaliter senciat. Quod si ab incepto desistat et digna penitudine simul et emendatione satisfaciat, ab hac excomunicatione soluatur, et hec nostra constitutio inrrefragabilis et inconuulsa perpetualiter habeatur.= Raimbaldus archiepiscopus ✠, Guislibertus gratia dei episcopus ✠, Berengarius dei gratia gerundensis episcopus ✠; Paternus dei gratia torstuensis episcopus ✠, miro pbro., qui hec scripsit cum litteria rasas et emendatas et suprapositas in linea XXI, et in XXVII, et in XXXII et in XLI die et anno quo supra.

Arxiu Catedral, Sala de la Caritat, Armari 4, Constitutiones y Questiones, N. 8 y Liber I Antiquitatum foi. 11, N. 29.

VERSIÓ CATALANA

Després que l'Emperador de cel y terra, vensut lo princep de la mort, á fi d'obrir als mortals la porta de la vida, glorificada per la resurrecció de la carn del seus còs, la que de nosaltres y per nosaltres prengué de Mare sempre Verge, pujá al celestial palau ab lo Pare y l'Esperit Sant, per' esser vencedor y governar eternament, y

complerta la promesa de l'Esperit Sant; la veu dels Apostols va extendres per tots los ámbits de la terra y lo vocable del nom de Cristians, comensá á ohirse en l'esglesia d'Antioquia, y després per tot lo mon y en diferents llochs foren eregides Esglesies, en les que desde que surt fins que's pon lo sol, fós alabat lo nom del Senyor.—Vejent aixó, l'envejós enemich del llinatge humá, instigá á sos ministres los pagans y gentils á que perseguissen y matessen als fidels de Christ ab espases y altres torments, destruint les esglesies tant en les ciutats com en les altres pars del mon; lo que ocorregué també á la ciutat de Barcelona en aquells antichs temps per medi dels bárbres vinguts á Espanya, á causa dels pecats dels cristians, mes Christ compadeixentse del poble cristiá, ab tot y sospesats, va moure á Lluis lo Piadós Rey, qui expulsá la turba ismaelítica, deslliurá la ciutat de Barcelona y lo poble cristiá pogué reparar la destruida esglesia de la Seu de Barcelona.—Pagat per dit Rey son deute á la mort y seguint les voltes de la vertiginosa roda del mon, anaren discorrent los segles, y altra vegada per rahó dels pecats del homens, gents ismaelítiques dominaren á les paganes, fou presa Barcelona, morts sos habitants, destruits los santuaris y ab los ministres de l'Ordre sagrat foren també aterrats los altars·—També llavors Christ, disposat á la misericordia, permeté que la ciutat fós recobrada pels fidels, y expel·lits los pestifers gentils; y per succesió hereditaria entregá á Comtes cristians, de qual branca ó genealogia natural, vingué'l gloriós Comte y Marques Ramón Berenguer, propugnador y mur del poblé cristiá, per quals victories ab l' ajuda de Crist, foren fets tributaris los pagans enemichs dels cristians, als que més encare que tots los seus predecesors, embestintlos y foragintlos conseguí gloriosos triomfos de victoria y extengué los termens dels cristians.—Una vegada que per la Divina gracia aquest Comte y Marqués hagué obtingut tan gran principat sobre la terra, del qu'es la font de tots los bens reconegué semblants beneficis, y per tant volent correspondre per sa part ab agrahiment, justa y piadosament s'ocupá de l'Esglesia que's l'Esposa de Christ y mare nostra.—Per aixó, en lo principal trono de son honor, dintre'ls murs de la Ciutat de Barcelona, vejent l'edifici de la Seu Bisbal, ruinós per la vellesa de les obres y en part destruides dels barbres, s'en va doldre per amor diví y resolgué que fós renovada y restaurada desde sos fonaments, á honor de Crist y á nom de Santa Creu y Santa Eulalia, nostrada Mártir y Verge, tenint per tal renovació y restauració de la Seu com á cooperadora á sa muller y com auxiliar piadós y benigne á Guilabert, bisbe de la repetida ciutat.—Després, lo Magnifich Comte y Marqués Ramon, sa noble esposa donya Almodis y lo referit Pontifex

barceloní, passats alguns anys vejeren la desitjada termenació de la comensada obra y pera conseguir los premis de la eterna retribució, comensaren á ocuparse del dia de la seva consagració més perfectament possible á fi de complaure á Deu, corresponent á la perfecció de l'obra y al vot comu per la dedicació.—Aixís donchs, tant gran Princep, tant noble Comtesa y lo tant piadós y benigne Bisbe, resolgueren la consagració de tant insigne obra y fixaren lo dia catorse de le Kalendes de Decembre (1), segons se feu semblant dedicació l'any mil cincuantavuit de l'encarnació del Senyor, cómput comú, Era noranta sis, indicció undécima, segons lo cálcul corrent; y per lo lluhiment y cerimonies de la seva dedicació fou convidat per ells, lo reverendissim arquebisbe de la ciutat metropolitana, Vifret, lo religiosissim Primat de l'Esglesia d' Arles Raiembau arquebisbe; y altres bisbes qual nom se declarará per los noms sotscrits; congregantse ademés infinit poble de diferents edats y sexe, barrejantse les ordres de clergues ab los llechs, de manera que ab gran goig y festivitat fós celebrada aquella reunió y l'anyal memoria de tal dia no defallesca en los temps esdevenidors.—Publicada per series lo seu dot, fou fet y confirmat per los memorats Arquebisbes y Pontifices, aixís com per lo Comte y Comtesa, altres princeps, clergues y llechs presents, y aixís comença ab tals paraules.—En nom de la Santa é individua Trinitat. Jo Vifret, arquebisbe de Narbona, jo Raiembau, arquebisbe d'Arles, jo Guillem, bisbe d'Urgell, jo altre Guillem, bisbe d'Ausona, jo Berenguer, bisbe de Gerona, jo Arnau, bisbe d'Elna, jo Patern, bisbe de la ciutat de Tortosa y jo Guilabert, bisbe de Barcelona, ab consentiment y manament del Senyor Ramón, princep de Barcelona, comte de Gerona y marqués d'Ausona y ab lo assentiment de la seva esposa de nom Almodìs, noble comtesa á manera d'arres, segons la lley divina, á l'Esglesia de la Seu de Barcelona, esposa del Rey celestial, donem y confirmem, á dita Seu, totes aquelles esglesies y predis, aixís com tot lo que justament li sia donat, tot lo cens y redit en quant y com y ahont se vulla ó justament adquiresca, á fi de que ho tinga y posehesca lliure y segurament á perpetuitat, sens que lo adquirit ó per adquirir ho tinga, de manera que cap home per forsa ó subtilesa puga alterarho, sens l'assentiment del Bisbe ó dels clergues de la propia Seu.—Per lo tant nosaltres tots los sobredits, excomunicant ab l'interdicte dels anatemes; confirmem les Mallorques y Menorques illes Balears, lo bisbat de la ciutat de Denia, lo bisbat de la ciutat d'Oriola y totes ses esglesies, tot lo referent á les ordres clericals, de manera que tots los bisbes, preberes, diaques y altres clergues habitants en

(1) 18 de Novembre

dites illes ó en los altres llochs nomenats, desde lo menor al major, desde'l noy al vell, desd'avuy en avant no intenten demanar á cap altre Pontifex sa ordinació clerical ni la confecció del sant crisma ó altre culte semblant, sino al Bisbe de Barcelona ó aquell á qui ho hage ordenat ó permés, segons axís ho consigna l'escriptura que poch avans Mugehid y son fill Haly ismaelites, ja difunts, feren, donaren y entregaren á Guilabert bisbe de Barcelona.—Ademés també amonestem y manem que l'Esglesia de la Seu de Barcelona, sia enterament lliure y gaudesca sempre de segura franquicia, y també sos canonges ab la propia canonja y coses á la meteixa canonja pertanyents.—Y los termens del Bisbat de la Santa Seu de Barcelona, volem sian distins y separats dels bisbats d'Ausona y de Gerona, segons ho denotan los pobles antichs, segons están degudament limitats envers llevant y tramontana per los plans ó be per los colls vessants y alts monts, envers lo mitjdia per les platjes maritimes y cap á ponent envers Tortosa, contanthi los llochs de Balaguer, de manera que tot quant de dintre y de fora la predita Seu hagués adquirit ó adquiris com á justa donació, ho tinga per confirmat per nosaltres los predits Bisbes y corroborat de nostra má ó d'altres, y també per mi Ramon Comte y per mi la Comtesa Almodis, y per nostres sucesors, fills, nets, besnets y'ls demés successivament.—També la nostra providencia ha cuydat ab destresa de preveure, que si Tarragona, que molt de temps ha que gemega encara, per nos los Princeps ó per los nostres successors ab l'ajut de Deu, tingués forses pera convaleixer, y Deu la exaltés á son primitiu estat d'honor, que per nos y nostres successors, no perdi lo que justament tingué y li correspongué tenir, y degudament puga recobrar. Y per l'honor de Christ y gloria de la Santa Creu, que á semblansa del Rey Constanti, axís per lo triomf de la Creu nos donga la victoria dels barbres; establim que l'aniversari d'aquest dia, ho sia gosar de seguretat y tranquilitat en sa memoria; en lo qual ningú, com á recort de la memoria anyal d'aquesta consagració, los quatre qui precedeixen y 'ls quatre que segueixen, inclós lo dia nové de la feliç memoria d'aqueixa santa dedicació, ningú gosi pendre ó fer que sia presa cap cosa d'algún dels vinents ó anants, fassi assaltar ó damni ab qualsevol malifeta, ó rebre tributs ó los fassa rebre de qualsevol qui en aquestos dies vinga ó retorne, ni tampoch en aquest mateix dia de la commemoració que's fará d'aqueixa consagració.—Respecte á la terra, totes les esglesies qui perteneixen á la Canonja de Sta. Creu y Sta. Eulalia; ço es qu'avuy dia ab justicia poseheix, ó be, en avant per tot temps justament posehesca ó adquiresca, per la autoritat de Sant Pere, primcep dels apostols y per nostre ordre excomuniquem y posem interdicte á fi de que

ningú de qualsevol potestat, sexe ú ordre en avant s'atrevesca á pendre ó enajenar ó en dany de dita canonja d'alguna manera transferir ó commutar. Ningú los predis de dita Esglesia ahont sempre y quan conega que li son degut hon se vulla que sian s'atrevesca á tenir amagats, sinc que desseguida que'ls conega dega y no li fassi racança lo denunciarlos á profit d'ella. Prohibim també segons lo estatuit per los sagrats canons y la autoritat dels antichs Sants Pares, que cap bisbe dintre dels termens d'aquest bisbat, puga consagrar cap esglesia, ni admetre penitent del dit bisbe, ni ordenar sos clergues, sino quan lo prelat de la predita Seu manifeste espontaniament son assentiment.—Per lo tant, tota aquesta nostra constitució de dot més amunt promulgada, volem que sia válida perpetuament, y á tothom que 'l observi y ajudi en quant puga y per que sia estable lo benehim y li desitgem que tinga molts anys de la vida present y la eternitat de la perdurable.—Establim per fi sots lo testimoni del Divinal judici y l'interdicció de l'anatema, que si qualsevol home de qualsevulla potestat ú ordre, s'atrevís á rompre ó violar lo establert y en efecte ho trenqués ó violés, aquest, de part de Deu omnipotent, de sant Pere apóstol, de tots los Sants y de la nostra, reste excomunicat, permaneixent fora del gremi de la Santa Esglesia y de tots los cristians y lligat per les cadenes del Tártre sufresca eternalment les penes dels inferns.—Y si de bon començament desistís, y ab digna penitencia y esmena satisfés, sia deslliurat d'aquesta excomunió, y aquesta nostra constitució sia tinguda per irrefragable inalterable y ferma se conserve perpetuament.—Riambau arquebisbe ✠—Guilabert per la gracia de Deu bisbe ✠—Berenguer per la gracia de Deu bisbe de Gerona ✠—Patern per la gracia de Deu bisbe de Tortosa ✠—Miró prebere qui ho he'scrit, ab lletres raspades y esmenades ó sobreposades á la ratlla XXI, á la XXVII, á la XXXII y á la XLI en lo dia y any dalt expressats.

APENDIX N. 6

Lápida funeraria col-locada al anpit del claustre al costat del sortidor davant de la capella de S. Pere "in cáthedra" are de S. Jaume

(1 SETEMBRE 1274)

KL | SEPTEBRIS | I | X | NNE | A | DPI | =
M | CC | LXX | IIII | OBIIT | P | DE | OLI
VELLA | DECAN^{s} | BARCH | Q | IA
SCET | HIC | CVI^{s} | AMIA | REQIES
CAT | I | PASCE | AMEN | TV | QVI |
RESPICIS | ME | QVARE ME
RESPICIS | QVALIS | SV | TALIS
ERIS | DIC | PATER | NR | P | AIA | MA.

KALENDIS SEPTEMBRIS IN CHRISTI NOMINE ANNO DOMINI=
MCCLXXIIII OBIIT PETRUS DE OLI
VELLA DECANUS BARCHINONENSIS QUI IA
SCET HIC CUIUS ANIMA REQUIES
CAT IN PASCE AMEN TU·QUI
RESPICIS ME QUARE ME
RESPICIS QUALIS SUM TALIS
ERIS DIC PATER NOSTER PRO ANIMA MEA

VERSIÓ CATALANA

Lo dia de les Calendes de Setembre, (*) en nom de Christ, Amen. L'any del Senyor mil dos cents setanta quatre morí En Pere de Olivella degá de Barcelona, qui jau aqui, qual ánima reposi en pau amen. Tu qui'm guaytas perque'm guaytas, així com jó tal serás: digas lo Pare-nostre per ma ánima.

(*) 1 de Setembre.

APENDIX N. 7

Lápida de la fundació de la Seu actual

(I MAIG 1298)

✠ IN | NŌIE | DN̄I | N̄RI | ĪHU | X̄PI | AD | HONO |

RĒ | SC̄E | TRINITATIS | PĀTS | ET FILII | ET SP̄S | SC̄I |

AC BĒTE | VIRGINIS | MARIE | ET SC̄E | CRUCIS | SC̄E QUE | EULALIE | VIGINIS | ET | MARTIRIS | X̄PI | AC |

CĪVIS | BARC̄HN | CUIŪS | SC̄M CORPŪS | IN | IS

TA | REQIESCIT | SEDE | OPUS | ISTIUS | ECC̄E |

FUIT | INCEP̄TU | KL̄S | MADII | AN̄O | DN̄I | Mͦ |

Cͦ C | Xͦ C | VIͦII | REGN̄ATE | ILLUSͦRISSIM | DN̄O |

IACOBO | REGE | ARAḠONU | V̄ALN | SARDI

NIE | CORSICE | COMITE | QUE | BARC̄H ✠

Aquesta lápida es col·locada al costat esquer y part de fora del portal de S. Ivo de la Catedral.
Al costat dret n'hi ha un'altre, que porta la mateixa inscripció

✠ IN NOMINE DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI ADHONO

REM SANCTE TRINITATIS PATRIS ET FILII ET [SPIRITUS SANCTI

AC BEATE VIRGINIS MARIE ET SANCTE CRUCIS SANCTE [QUE EULALIE VRIGINIS ET MARTIRIS CHRISTI AC

CIVIS BARCHINONE CUIUS SANCTUM CORPUS IN IS

TA REQUIESCIT SEDE OPUS ISTIUS ECCLESIE

FUIT INCEPTUM KALENDIS MADII ANNO DOMINI M

C C X C V I I I REGNANTE ILLUSTISSIMO DOMINO

IACOBO REGE ARAGONUM VALENTIE SARDI

NIE CORSICE COMITE QUE BARCHINONE ✠

VERSIÓ CATALANA

En nom de nostre Senyor Jesuchrist á honra de la Santa Trinitat del Pare y del Fill y del Esperit Sant y de la benhaurada verge Maria y de la Santa Creu y de Santa Eularia verge y mártir de Christ y ciutadana de Barcelona qual Còs sant reposa en aquesta Seu la obra d'aquesta esglesia fou comensada en les Calendes de Maig, (*) de l'any del Senyor mil dos cents noranta vuit regnant l'Illustrissim Senyor Jaume rey d'Aragó, de Valencia, de Sardenya de Córcega y Comte de Barcelona.

(*) 1 de Maig.

APENDIX N. 8

Lápida commemorativa de la continuació de l'obra de la Catedral

(1 NOVEMBRE 1329)

✠ IN | NOĪE | DN̄I | NR̄I | IH̄U | XP̄I | KD̄S | NOV̄EBR |

ANNO | DN̄I | M° | CCC° | XXIX° | REGNANTE |

DN̄O | ALF̄OSO | REGE | ARAḠONU | VAL̄E-

CIE | SARDINIE | CORSICE | AC COMITE BAR-

CHN̄ | OPUS | HUIUS | SEDIS | OPABAT̄ | AD |

LAŪDE | DEI | ET BT̄E | M̄ | SCE✠ | SC̄E QUE | EUL̄AIE

Lápida col·locada al absis exterior de la capella de S. Geroni y al enfront del portal de l'Inquisició en lo carrer dels Comtes, á l'esquerra del portal de S. Ivo.

✠ IN NOMINE DOMINI NOSTRI IHESU CHRISTI KALENDIS [NOVEMBRIS

ANNO DOMINI MCCCXXIX REGNAN

TE DOMINO ALFONSO REGE ARAGONUM VALEN

CIE SARDINIE CORSICE AC COMITE BAR

CHINONE OPUS ISTIUS SEDIS OPERABATUR AD

LAUDEM DEI ET BEATE MARIE SANCTE ✠ SANCTE [QUE EULALIE

VERSIÓ CATALANA

En nom de nostre Senyor Jesuchrist a les Calendes de Novembre (*) l'any del Senyor mil tres cents vint y nou regnant Don Alfons rey d'Aragó, de Valencia, de Sardenya, de Córcega y comte de Barcelona se obrava la fábrica d'aqueixa Seu á llohansa de Deu y de la Benhaurada Maria, de la Sancta Creu y de Santa Eularia.

APENDIX N. 9

Carta d' Anfos III manant l' alsament del embarch de les obres de la catedral qu' havia posat lo custodi del reyal palau

(30 MARS — 1329)

Alfonsus, etc., fideli nostro Baiulo Barchinonensi vel eius locum tenenti salutem et gratiam. Ad nostrum noveritis pervenisse auditum quod vos ad instantiam custodis palatii nostri Civitatis barchinonensis emparastis seu emparari fecistis, et emparatum tenetis, quoddam opus seu fundamentum quod nunc continuando opus sedis civitatis barchinonensis, fiebat seu incipiebatur iuxta dictum palacium nostrum, pro eo quare transitus seu carraria publica dicti nostri palatii propter ipsius operis fundamentum restringi nimium dicebatur. Sane cum dictus opus ob reverenciam Sanctissime crucis in qua Dominus noster Jhesus christus pati dignatus est et beate Eulalię virginis et martiris, et afectionem, quam ad ipsam virginem gerimus, et habemus perfici cupiamus per presenti cum asseratur quod per aliquid ex dicto nostro palatio minimum occupatur preter quam via seu transitus predictus. Id circo vobis dicimus et expresse mandamus quatenus visis presentibus emparam predictam dum tamen dicto nostro palatio intrinsecus propterea non tangatur absolvatis, seu absolvi protinus faciatis, non permittendo quod dicto operi aliquod obstaculum propterca per aliquem apponatur. Datum Valentie tercio kalendas aprilis anno domini MCCCXX nono. Clemens de Salaviride mandato Domini Regis.

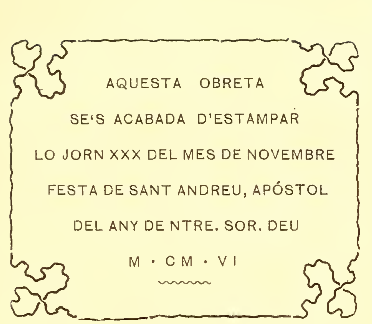
(*Barcelona Arxiu de la Corona d'Aragó, Registre 478, fól. 181. Gratiae 3, Alfonsi III*)

(*) 1 de Novembre.

VERSIÓ CATALANA

Anfos etc., á nostre Batlle de Barcelona ó be á son lloch -tenint Salut y gracia: Haurèu sabut com arrivá á nostre coneixement, que vos á instancia de'l custodi de nostre palau de la Ciutat de Barcelona, embargáreu ó fèreu embargar, y teniu embargat certa obra ó fonament qu'are's feya ó comensava continuant l'obra de la Seu de la Ciutat de Barcelona junt á dit nostre palau, per alló de que lo transit ó carrer public de dit nostre palau á causa de'l fonament de la mateixa obra deyeu que's destorbava massa. Com que certament dita obra, per reverencia á la Santissima Creu en la qual nostre Senyor Jeshucrist s'hi digná patir, y á la benhaurada Eularia verge y mártir, y per l'afecte qu' á la mateixa verge professem y tením, desitgem per la present que sia termenada, en quant s'assegura que quelcom massa hi destorba nostre dit palau més en-llá de la via ó transit predit. Per això vos dihem y expressament maném que tantost sien vistes les presents alçau ó feu alçar promptament lo predit embarch mentres que per çó no toqui de fora lo dit nostre palau, no permetent que per çó cap obstacle sia posat per algú á dita obra. Dat á Valencie lo dia ters de les Kalendes d'Abril, any de'l Senyor MCCCXX nou. Clement de Salavert per manament del Senyor Rey.

(*) 30 de Març.

AQUESTA OBRETA

SE'S ACABADA D'ESTAMPAR

LO JORN XXX DEL MES DE NOVEMBRE

FESTA DE SANT ANDREU, APÓSTOL

DEL ANY DE NTRE. SOR. DEU

M · CM · VI

PUNTS DE VENDA

Imprempta y llibrería de Subirana.

Portaferrissa, 14.

Tipografía Católica.

Pí, 5.

Llibrería de la «Hormiga de Oro».

Plassa de Sta. Anna, 26.

Llibrería de Batlle, «L'Arxiu».

Tapinería, 48.